

Liander

Liander

beheert het netwerk voor gas en stroom.

Zienswijze-
bijlage
Investeringsplan 2026

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Gemeente Ameland	3
2. Gemeente Culemborg	4
3. Gemeente Beuningen	5
4. Provincie Flevoland	6
5. RES FruitDelta Rivierenland	9
6. Gemeente Nijmegen	14
7. Gemeente Heerenveen	16
8. Gemeente Haarlem	18
9. IStroom	19
10. Regio Alkmaar	22
11. Gemeente Katwijk	24
12. RES Holland-Rijnland	27
13. Gemeente Zaanstad	32
14. Gemeente Noardeast-Fryslân	33
15. Gemeente Noordoostpolder	34
16. Provincie Noord-Holland	36
17. Regio Westfriesland	39
18. Energieregio Stedendriehoek	43
19. VEMW	49
20. Energie-Nederland, NedZero, Holland Solar en Energie Samen	52
21. Provincie Zuid-Holland	58
22. Provincie Gelderland	60
23. Provincie Friesland	63

Inleiding

Deze publicatie bij het Liander Investeringsplan elektriciteit en gas 2026 geeft een overzicht van de ontvangen zienswijzen en de reactie van Liander op de zienswijzen. De zienswijzen zijn opgenomen op volgorde van binnenkomst. Liander heeft in totaal 23 zienswijzen ontvangen.

1. Gemeente Ameland

Zienswijze

1. Wij zijn zeer teleurgesteld in de vertraging van de versterking van het MS station in Dokkum.
2. Wij zijn het niet eens met uw werkwijze waarbij Amelanders die in de wachtrij voor een grotere aansluiting, niet geholpen worden als andere Amelanders een kleinere of gezamenlijke aansluiting realiseren waardoor er ruimte ontstaat.

Door uw systematiek wordt een Amelander die een knelpunt oplost, een bedrijf uit Dokkum geholpen. Dat is op zich niet erg maar werkt niet. (lees verder hieronder)

Een Amelander zal een ander Amelander bedrijf eerder helpen omdat ze elkaar kennen. Voor een bedrijf buiten Ameland ligt dat heel anders. Dat is gewoon menselijk denken.

Dus uw werkwijze verergerd netcongestie in plaats dat die dat oplost.

Reactie

Wij begrijpen uw zorgen over de vertraging van de uitbreiding van onderstation Dokkum en de impact hiervan op de economie en woningbouw. Zoals in het investeringsplan beschreven, werken wij met een gebiedsgerichte aanpak en hanteren wij een prioriteringsmethodiek om knelpunten zo goed mogelijk op te lossen binnen de beschikbare middelen en maakbaarheid. Naast fysieke uitbreidingen zetten we sterk in op flexibilisering van het netgebruik om onze klanten zo snel mogelijk van een passende oplossing te kunnen voorzien.

Samenwerking met gemeenten is hierbij essentieel. Liander deelt het belang voor een continue structurele samenwerking, zoals het voeren van bestuurlijke en ambtelijke overleggen, het Waddenoverleg en de Friese Energietafel. Om gezamenlijk het stroomnet zo snel mogelijk uit te breiden, het stroomnet beter te benutten en voor de klanten passende oplossingen te bieden.

Wij staan open voor verdere samenwerking met gemeente Ameland en andere stakeholders om uitbreiding van onderstation Dokkum en toekomstige nieuwbouw van dit station te versnellen waar mogelijk.

De volgorde waarop Liander klanten kan aansluiten is gebonden aan wettelijke kaders. Van oudsher werd toegang tot het stroomnet verleend op volgorde van aanvraag (first come, first serve). Wie het eerst kwam, stond bovenaan de wachtlijst. Dat werkte goed in tijden van voldoende ruimte op de netten. In tijden van schaarse ruimte moeten er soms pijnlijke keuzes gemaakt worden.

Daarnaast is in oktober 2024 door de ACM een prioriteringskader opgesteld, waarbij aanvragen met een maatschappelijk belang voorrang krijgen. Dat zijn congestieverzachtters, veiligheidsinstanties en basisbehoeften zoals wonen en onderwijs. Vanaf 1 januari 2026 gaat het nieuwe prioriteringskader van ACM van kracht gaan. Tot die tijd geldt het huidige kader. Ook na toepassing van het prioriteringskader blijft het principe van first come, first serve nog steeds van kracht. Hoe begrijpelijk uw suggestie ook is, kunnen wij binnen de wettelijke kaders hier niet in voorzien.

2. Gemeente Culemborg

Zienswijze

Allereerste willen we benadrukken dat we vanuit de gemeente Culemborg een zeer goede samenwerking hebben met de collega's bij Liander. We ervaren een proactieve houding om gezamenlijk tot oplossingen te komen.

In het IP van Liander lezen we dat de benodigde uitbreiding in de vorm van een TenneT/Liander onderstation (Noordwest Riviereland) afhankelijk is van de uitbreiding van het elektriciteitsnet door TenneT. In het IP van TenneT valt te lezen dat de uitbreiding in Rivierenland verschoven is naar 2035-2039. Deze verschuiving is erg zorgwekkend voor de gemeente Culemborg en het gehele voedingsgebied van onderstation Culemborg. De vertraging heeft verstekende negatieve gevolgen. Het onderstation Culemborg van Liander, dat de gemeenten Culemborg, Buren en West Betuwe voedt, bereikt naar verwachting ver voor deze datum haar maximale capaciteit met alle gevolgen van dien. De extra vertraging bij TenneT leidt daarmee tot grote economische schade, verlies van werkgelegenheid en aantasting van de leefbaarheid voor onze stad en de andere gemeenten in de regio Rivierenland en bijzonder in het voedingsgebied van het onderstation Culemborg. Wij hebben daarom ook een zienswijze ingediend op het IP van TenneT.

Door de vertraging in de uitbreiding bij TenneT zullen wij een lange periode (tien tot twaalf jaar) moeten overbruggen zonder dat er nieuwe aansluitingen mogelijk zijn. Hierdoor is economische ontwikkeling en het realiseren van zeer benodigde woningen niet meer mogelijk. Om als stad leefbaar te blijven en invulling te geven aan de grote opgaven zijn gebiedsoplossingen noodzakelijk. Op dit moment werkt de gemeente Culemborg al samen met Liander voor het Stationskwartier. Met de vertraging bij TenneT hebben we grote behoefte aan een bredere gebiedsoplossing.

De gemeente Culemborg wil zich samen met haar partners in de stad maximaal inzetten voor de toekomstbestendigheid van onze gemeente. Dit doen we door hard te werken aan lokale en gebiedsgerichte oplossingen voor het opvangen en overkomen van netcongestie. Dat kunnen wij niet zonder de (intensieve) begeleiding en ondersteuning van Liander. Wij verkennen graag met u de mogelijkheden tot verdere samenwerking in de wetenschap dat u in uw hele verzorgingsgebied grote capaciteitsuitdagingen heeft. Daar onderstation Culemborg de zwakste schakel (zie pers) in uw gebied is, reken wij op uw inzet in deze.

Zienswijze vastgesteld door het college van B&W van de gemeente Culemborg

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Wij begrijpen uw zorgen over de verschuiving van de uitbreiding van het TenneT-net in Rivierenland naar 2035–2039 en de impact daarvan op het voedingsgebied van onderstation Culemborg. Deze afhankelijkheid van netuitbreidingen van TenneT is inderdaad een belangrijke factor in onze planning. Zoals in het investeringsplan beschreven, werken wij met een gebiedsgerichte aanpak en hanteren wij een prioriteringsmethodiek om knelpunten zo goed mogelijk op te lossen binnen de beschikbare middelen en maakbaarheid. Naast fysieke uitbreidingen zetten we sterk in op flexibilisering van het netgebruik.

Samenwerking met regionale partners is hierbij essentieel. Liander deelt het belang voor een continue structurele samenwerking, via zowel de regionale overleggen zoals de stuurgroep RES als de ambtelijke en bestuurlijke overleggen met de gemeente Culemborg.

Wij staan open voor verdere samenwerking met de gemeente Culemborg en andere stakeholders om gebiedsoplossingen te verkennen.

3. Gemeente Beuningen

Zienswijze

Op 31 oktober bood u uw concept investeringsplannen 2026 aan. Tegelijk deed TenneT hetzelfde. Wij hebben deze doorgenomen en maken via deze weg gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op uw investeringsplan. Vanwege de samenhang met het plan van TenneT dienen wij ook een zienswijze in op hun plan.

Onderstation Beuningen

In eerdere gesprekken met Liander en TenneT zijn we gewezen op de noodzaak van een onderstation in de gemeente Beuningen. In uw investeringsplan van 2024 werd deze ontwikkeling al naar achteren geschoven. Deze stond gepland voor 2030. Bij het lezen van uw nieuwe investeringsplan constateren we dat het project opnieuw naar achteren is geschoven, naar 2034-2036. Daarbij geeft u aan dat dit op last is van TenneT.

Onduidelijkheid vertraging

Op basis van het investeringsplan is voor ons moeilijk te achterhalen wat de reden is voor die vertraging. Duidelijk is dat het ontlasten van het net in, en rondom Beuningen prioriteit is. Voor zover wij weten is dat ook de reden dat station Beuningen op de pMIEK lijst staat van de provincie. Daarmee is het des te vreemder voor ons dat het project verder naar achteren is geschoven. Wij vragen u in reactie op deze zienswijze uit te leggen wat hiervoor de reden is. Het investeringsplan biedt daar onvoldoende duidelijkheid over.

Als college begrijpen we het nut en de noodzaak voor de werkzaamheden aan het elektriciteitsnet en de ruimteclaim die hiervoor nodig is. We zijn ook bereid daarin mee te denken zoals we eerder ambtelijk en bestuurlijk aangaven. Dat wordt echter niet makkelijker door langdurende onzekerheid over de komst van station Beuningen. Daarbij komt dat we ervan uitgaan, op basis van eerdere gesprekken, dat het plan ten zuiden van de A73 komt. Daarmee ligt het in open waardevol gebied. Het realiseren van het station heeft impact op de ruimtelijke kwaliteit maar ook de invulling van ons ruimtelijke beleid voor die plek. Daar voeren we op dit moment in onze gemeenteraad discussie over. Daarom is helderheid over uw keuze in het investeringsplan van belang voor ons.

Tot slot

Tot slot gaan wij ervan uit dat het verder in de tijd plaatsen van station Beuningen, niet direct leidt tot minder ruimte voor ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Beuningen. We verzoeken u om hier duidelijkheid over te geven in uw reactie op deze zienswijze. Daarbij begrijpen we de complexe puzzel die u als netbeheerder, samen met de andere netbeheerders, moet leggen om de transitie te laten slagen. Daar hebben we uiteraard begrip voor.

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

In uw zienswijze geeft u terecht aan dat er een duidelijke samenhang bestaat tussen het investeringsplan van TenneT en dat van Liander, met name ten aanzien van het station Beuningen. Ook TenneT zal in haar reactie op uw zienswijze hier nader op ingaan.

Wij begrijpen uw zorgen over de verschuiving in de tijd van het nieuwe station in Beuningen. Door een toename van het verwachte benodigde vermogen is de technische scope van dit project aangepast. Hierdoor is de doorlooptijd langer geworden en heeft TenneT haar planning moeten wijzigen. Als gevolg hiervan kan Liander niet tijdig beschikken over het benodigde vermogen. Dit betekent dat de huidige capaciteitsknelpunten op bestaande stations in de komende jaren verder zullen toenemen en langer aanhouden als gevolg van de eerder genoemde verschuiving.

Wij stellen het zeer op prijs dat uw gemeente begrip toont voor de noodzaak en de ruimteclaim, en vooral dat u bereid bent mee te denken over dit ruimtelijke vraagstuk. Daar zullen wij in het komende jaar dankbaar gebruik van maken.

4. Provincie Flevoland

Zienswijze

De provincie Flevoland dankt Liander voor het delen van het concept-investeringsplan. De provincie waardeert de inzet en de openheid waarmee netbeheerders inzicht geven in de omvangrijke opgave om het elektriciteitsnet te versterken. Door het sterk toegenomen elektriciteitsgebruik is intensieve samenwerking tussen netbeheerders en overheden urgenter dan ooit.

Hieronder treft u de zienswijze van de provincie Flevoland op het concept-investeringsplan van Liander. Eerst wordt kort ingegaan op de hoofdlijn van het concept-investeringsplan, waarna de provinciale zienswijze in twee punten wordt samengevat.

Investeringsplan Liander

Liander investeert in dezelfde periode (2026-2028) ongeveer **€ 371 miljoen** in het stroom- en gasnet van Flevoland. De investeringen zijn gericht op groei van wonen, werken en duurzame energie. Liander:

- breidt drie bestaande onderstations uit;
- bouwt vijf nieuwe onderstations;
- realiseert diverse schakel- en regelstations.

In deze brief wordt ingegaan op het investeringsplan van Liander, maar tegelijkertijd ligt er een afhankelijkheid met de investeringsplannen van TenneT. Binnen de plannen van TenneT zien we grote vertragingen.

De investeringsplannen laten nog grotere vertragingen zien: dit heeft grote gevolgen voor economie en woningbouw bijvoorbeeld voor nieuwbouw in Almere Oost en Pampus 2

In deze nieuwe investeringsplanning van TenneT wordt nu uitgegaan van een realisatie van 380 kV Almere Station en verschuiven alle aansluitingen van bijvoorbeeld Almere Oost naar de klanten ook naar 2038-2041. Ook zien we een vertraging bij Ens-Vierverlaten naar 2035-2038. De maatschappelijke effecten zullen aanzienlijk zijn. Dit heeft grote gevolgen voor woningbouw (woningbouwopgave 100.000) en economische ontwikkelingen. Projecten — zoals Pampus 2 en andere nieuwbouwwijken — zullen vertraging oplopen.

Wij realiseren ons dat bovenstaande voornamelijk betrekking heeft op de investeringsplannen van TenneT. De langetermijneffecten voor Liander zijn door het verschil in tijdshorizon voor ons minder duidelijk zichtbaar. Vanuit ons perspectief hadden wij begrepen dat de netwerkcongestie, met name in de regio Almere en Lelystad, verder was opgeschoven van 2029 naar 2033 als gevolg van vertraging in de bouw van station Utrecht-Noord.

Wij willen graag met u samenwerken om vertragingen te voorkomen en waar mogelijk projecten te versnellen. De provincie stelt voor om gezamenlijk te onderzoeken in of tijdelijke oplossingen mogelijk zijn en daarbij te investeren in tijdelijke generatoren of andere noodvoorzieningen. Provincie en gemeenten stellen ook voor om samen vooruit te plannen zodat toekomstige energie-infrastructuur tijdig kan worden opgenomen in de Omgevingsvisie.

Specifieke opmerkingen op de investeringsplannen van Liander

Wij merken op dat de door u gestelde zienswijzetermijn van vier weken erg krap is om tot een goed afgestemde reactie te komen, maar we willen ingaan op de volgende punten.

Er is onduidelijkheid over de wijze waarop de pMIEK-status is meegenomen in het Investeringsplan. De toelichting in het document komt niet overeen met de uitleg tijdens de bijeenkomst van 6 november 2025. Toen werd aangegeven dat een pMIEK-status 50 punten oplevert, terwijl in het plan 10 punten wordt genoemd. Dit verschil is aanzienlijk en verdient nadere toelichting van Liander.

Daarnaast wijken de project-ID's uit het IP 2024 af van de project-ID's in het concept-IP 2026. Hoewel in het document een overzicht van gewijzigde nummers is opgenomen, heeft dit het terugvinden van projecten in eerste instantie bemoeilijkt.

Positief wordt opgemerkt dat pMIEK 2.0 goed is verwerkt in het Investeringsplan en dat de betreffende projecten zijn opgenomen, al vergde het vinden van de juiste projectnummers extra tijd.

Het is onduidelijk hoe in het huidige IP wordt omgegaan met projecten uit pMIEK 1.0. Dit betreft specifiek project 105647 (NWB OS Lelystad Larserringweg 150 kV). Dit project is opgenomen in pMIEK 1.0, maar heeft in het IP geen pMIEK-status, terwijl het zich al in een vergevorderde fase bevindt. Tijdige oplevering is van belang, zeker gezien de recente vertraging van één kwartaal. In andere provincies komt pMIEK 1.0 wél terug.

Voor Pampus 2 is een in gebruik name datum opgenomen, terwijl het project afhankelijk is van Almere Oost en de 380 kV-verbinding Almere. Ook lopen in een aantal gevallen de Inbedrijfnamedata (IBN)-periodes tussen TenneT en Liander uiteen. Het project UITBR OS Almere 150 kV (nr. 105921) lijkt een TenneT-project maar ontbreekt in het TenneT-IP. In tabel 2 (p. 137) van het Liander IP ontbreekt de vermelding dat projecten 106096 en 105921 afhankelijk zijn van TenneT projecten. Wij gaan graag met u in gesprek om deze constatering verder fijn te slijpen in de definitieve investeringsplannen.

Slotopmerking

De provincie Flevoland benadrukt dat de aanpak van netwerkcongestie een van de grootste gezamenlijke uitdagingen vormt. De provincie blijft zich samen met Liander, TenneT en het Rijk inzetten om deze opgave voortvarend en in nauwe samenwerking op te lossen.

Reactie

Hartelijk dank voor het indienen van uw zienswijze op het Investeringsplan Liander 2026. De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Gevolgen voor economie en woningbouw in Almere Oost en Pampus2

Wij begrijpen uw zorgen over de vertragingen en de impact hiervan op de economie en woningbouw in Flevoland. U heeft gelijk dat de oplossing voor de netcongestie in de regio Almere en Lelystad door de uw genoemde reden is verschoven naar 2033-2035. Zoals in het investeringsplan beschreven, werken wij met een gebiedsgerichte aanpak en hanteren wij een prioriteringsmethodiek om knelpunten zo goed mogelijk op te lossen binnen de beschikbare middelen en maakbaarheid. Naast fysieke uitbreidingen zetten we sterk in op flexibilisering van het netgebruik.

Samenwerking met provincies en gemeenten is hierbij essentieel. Liander deelt het belang voor een continue structurele samenwerking, zoals de taskforce netcongestie, de energyboard (AO en BO) en de weekstart. Uw voorstel om onderzoek te doen naar tijdelijke oplossingen past in het actieplan FGU en kunnen we daar bespreken. Het samen met provincies en gemeenten en belangrijke stakeholders verkennen en ontwerpen van het energiesysteem in relatie tot de ruimtelijke ordening is hiervan een belangrijk onderdeel

Onduidelijkheid over de wijze waarop de pMIEK-status is meegenomen

Een pMIEK-status levert 50 punten op in de prioritering van projecten. In paragraaf 4.1 van het investeringsplan is benoemd dat op elk onderdeel 10 punten behaald kan worden, maar dat de uiteindelijke score wordt bepaald door het puntenaantal per onderdeel te vermenigvuldigen met de weging van dat onderdeel. In het geval van pMIEK is de weging 5, dit komt dus neer op ofwel 0 punten voor investeringen die niet in de pMIEK staan opgenomen ofwel 50 punten voor pMIEK-investeringen. Het in het IP genoemde voorbeeld is verwarrend en wordt verduidelijkt.

Afwijkende project-ID's uit het IP 2024 en het concept-IP 2026

We begrijpen dat de nieuwe projectnummers de herleidbaarheid ten opzichte van het voorgaande investeringsplan niet ten goede zijn gekomen. Liander is echter in de tussentijd overgegaan op een nieuw portfoliosysteem, waardoor het oude format niet kon worden voortgezet. We hopen met de opgenomen vertaaltabel het ongemak zo veel mogelijk te hebben beperkt.

Hoe wordt in het IP omgegaan met pMIEK 1.0. projecten en specifiek NWB OS Lelystad Larserringweg 150 kV

De keuzes die in de pMIEK's zijn gemaakt zijn leidend voor de wijze waarop projecten uit pMIEK 1.0 zijn meegenomen in het investeringsplan. Voor de provincie Flevoland geldt dat in pMIEK 2.0 scherpere keuzes zijn gemaakt om te borgen dat de pMIEK-status een onderscheidend karakter heeft. Daarbij is voor elektriciteitsprojecten ook meegenomen of de pMIEK status nog wel effect heeft voor de programmering van een project. Dat effect neemt namelijk af naarmate een project verder gevorderd is.

Voor NWB OS Lelystad Larserringweg 150 kV geldt bijvoorbeeld dat dit project al in uitvoeringsfase zit en ook zonder pMIEK-status (o.a. vanwege die vergevorderde fase en grote impact) een hoge prioriteringsscore heeft. In de basis geldt dat projecten die zich in de uitvoeringsfase bevinden, niet meer actief vertraagd worden door prioritering. De reden hiervan is dat de impact van een vertraging in die gevallen onevenredig groot is en tot inefficiënte inzet van resources leidt. Alleen wanneer er onvoldoende capaciteit beschikbaar is om alle projecten die in uitvoeringsfase zitten uit te voeren, worden projecten binnen deze categorie vertraagd. Uiteraard proberen we dit zo veel als mogelijk te voorkomen.

In gebruik name data projecten 106096 en 105921

Projecten 106096 en 105921 van Liander zijn afhankelijk van TenneT-projecten. Staat 'afhankelijkheid TenneT project' niet vermeld in de tabel in bijlage 10.7, dan betekent dit niet dat er geen afhankelijkheid is, maar alleen dat er sinds 1 januari 2025 geen vertraging is geweest in het betreffende project door de afhankelijkheid van TenneT.

Daarnaast schrijft u dat Pampus2 afhankelijk is van Almere Oost, maar Pampus2 kan aangesloten worden op zowel Almere als Almere Oost.

Het nieuwe 150 kV-station Pampus2 is een vervanging van het 150 kV-station Pampus. Deze vervanging is niet fysiek afhankelijk van het nieuwe 380/150 kV-station Almere, maar is qua capaciteit wel beperkt totdat het 380/150 kV station bij Almere en de extra 150 kV verbinding naar station Almere Pampus2 gerealiseerd is. Deze verbinding kan op het 150 kV station Almere aangesloten worden, maar een aansluiting op het 150 kV station Almere Oost is ook een mogelijkheid. Het is momenteel nog niet duidelijk of Pampus2 op Almere of Almere Oost aangesloten zal worden.

We zijn blij te vernemen dat de provincie zich samen met de netbeheerders blijft inzetten om de opgave voortvarend en in nauwe samenwerking op te lossen.

5. RES FruitDelta Rivierenland

Ambtelijke zienswijze

Op 20 november 2025 hebben de gemeenten in Regio Rivierenland het Investeringsplan 2026 – elektriciteit en gas tot zich genomen. Hierbij bieden wij u de zienswijze aan die de RES Regio Rivierenland op ambtelijk niveau heeft afgestemd. Deze wordt ook aan bestuurders voorgelegd voor akkoord.

Inleiding

Namens de betrokken gemeenten willen wij u danken voor de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op het investeringsplan van 2026. Wij onderschrijven dat de uitbreiding en flexibilisering van het energienet hard nodig is en waarderen de inzet van Liander om hierin richting te geven. Tegelijkertijd constateren wij een aantal aandachtspunten die wij graag onder uw aandacht brengen.

In deze regionale zienswijze heeft RES FruitDelta Rivierenland de opmerkingen en aandachtspunten uit de regio gebundeld om een integrale ambtelijke reactie namens de 8 regiogemeenten te formuleren.

Deze zienswijze bevatten algemene observaties en opmerkingen als ook gemeentelijke reflecties.

Algemene observaties en opmerkingen

Vertragingen en knelpunten

Wij zien dat geplande uitbreidingen regelmatig vertragen. Dit vergroot de problematiek rondom het aansluiten van nieuwe gebruikers en het uitbreiden van bestaande aansluitingen. De impact op lokale economie, bedrijvigheid en woningbouw is groot en neemt toe.

Flexibiliteit en lokale oplossingen

In onze regio worden diverse initiatieven ontwikkeld om congestie lokaal te verlichten, zoals energiehubs en samenwerking tussen tuinders met WKK-installaties. Het is essentieel dat Liander deze initiatieven faciliteert en niet belemmert door gebrek aan flexibiliteit. Wij verzoeken Liander actief bij te dragen – zowel financieel als organisatorisch – aan congestieverzachtende maatregelen.

Transparantie en samenwerking

Gemeenten willen vroegtijdig betrokken worden bij keuzes en planning. Dit vraagt om betere datadeling, inzicht in kritische IBN-datums en status per regelstation. Ook de ruimtelijke impact van netuitbreidingen moet tijdig worden afgestemd.

Specifieke opmerkingen per gemeente op het IP

West Betuwe

Onzekerheid over status van regelstations (RS Buurmalsen, Beesd, Neerrijnen, Leuven). Waarom staan bijna alle stations op “uitbreiding nodig” zonder nadere toelichting? Zorg over vertragingen en impact op woningbouw en lokale initiatieven. Pleidooi voor flexibiliteit om lokale oplossingen toe te staan.

De benaming van de nieuwe 150 kV-onderstations in het investeringsplan komt niet overal overeen met de regionale aanduidingen (P.95) die worden gehanteerd in de Haalbaarheidsstudie netversterking Rivierenland. Zo wordt het nieuw te bouwen 150 kV-station Culemborg in het investeringsplan correct aangeduid als 'Noordwest Rivierenland'. Voor het station Kesteren wordt echter 'Zuidoost Rivierenland' genoemd, terwijl dit volgens de regionale indeling 'Noordoost Rivierenland' zou moeten zijn. Het station Geldermalsen staat in het investeringsplan als 'Noordoost Rivierenland', maar dit zou 'West Rivierenland' moeten zijn. De aanduiding van het nieuwe station Velddriel als 'Bommelerwaard' is wel correct. Ter verduidelijking verwijzen we graag hieronder naar het overzichtsbild zoals gedeeld in de haalbaarheidsstudie van de tweede bijeenkomst in april 2025.

[@@Hier de kaart uit de zienswijze opnemen]

Op pagina 142 van het investeringsplan wordt gesteld dat West Rivierenland geen afhankelijkheid heeft van TenneT. Dit is echter alleen het geval voor de vier onderstations in het zoekgebied Bommelerwaard; voor de overige gebieden is er wel degelijk sprake van afhankelijkheid.

Op pagina 108 valt op dat alle regelstations in de gemeente West Betuwe als 'blauw' zijn aangeduid, wat betekent dat deze uitgebreid moeten worden. Voor RS Buurmalsen en RS Beesd is dit bekend, maar RS Neerrijnen is recent uitgebreid, waardoor het de vraag is of een verdere uitbreiding daadwerkelijk noodzakelijk is.

Voor RS Leuven was de noodzaak tot uitbreiding nog niet bekend bij de gemeente; hierover is reeds een vraag gesteld aan Liander. Afhankelijk van het antwoord kan dit onderdeel van de zienswijze nog worden aangepast. In het algemeen valt op dat bijna alle regelstations als 'uitbreiding nodig' zijn aangemerkt, zonder dat per station een status of toelichting wordt gegeven. Dit verdient meer uitleg dan de enkele constatering dat uitbreiding nodig is.

Buren

Wat opvalt in de bijlage is dat voor onderstation Culemborg aanvankelijk wordt aangegeven dat er geen tekort is, terwijl twee pagina's verder wel weer sprake is van een tekort op een deel van het station. Dit roept de vraag op hoe deze tegenstrijdige informatie moet worden geïnterpreteerd.

Daarnaast valt op dat voor Zaltbommel en Tiel uitbreidingen worden voorzien ten behoeve van Culemborg, terwijl volgens Liander de situatie bij OS Culemborg nijpender is dan bij deze andere stations. Dit verschil in urgentie baart zorgen en roept vragen op over de gehanteerde prioritering.

Wij willen nadrukkelijk onderstrepen hoe belangrijk netuitbreiding en een toegankelijk energiesysteem zijn voor onze gemeente. De knelpunten worden steeds zichtbaarder, zowel bij grootsluitingen als – door het prioriteringskader – bij klein aansluitingen. Dit geldt in het bijzonder voor OS Culemborg, waar de problematiek nog onvoldoende is verwoord in het investeringsplan. Wij verzoeken om deze zorgen expliciet te benoemen en bij de gemaakte keuzes te betrekken.

Verder vragen wij aandacht voor de impact van netuitbreidingen op de ruimte en het landschap. Het is van belang dat de gemeente tijdig wordt betrokken bij overleg en datadeling, zodat wij kunnen bijdragen aan een goede inpassing. Op dit punt ervaren wij de samenwerking nog als onvoldoende.

Tot slot willen wij onze teleurstelling uitspreken over het feit dat het ondersteunende onderstation voor OS Culemborg pas is geprojecteerd voor 2035-2036 (P. 125). Dit lijkt niet in lijn met de urgentie die wij ervaren. Ook is er verwarring over het moment waarop het knelpunt bij OS Culemborg optreedt: volgens het investeringsplan is dit pas na 2032, mogelijk zelfs na 2038, terwijl Liander aan de gemeente communiceert dat het knelpunt waarschijnlijk al vóór 2030 wordt bereikt. Liander hanteert een kritische ingebruiknamedatum voor investeringsbesluiten, waarop het knelpunt als 'kritisch' wordt aangemerkt. Het is voor de gemeente van groot belang dat deze datum wordt gedeeld (P. 28), zodat wij tijdig kunnen anticiperen.

Maasdriel

In het investeringsplan wordt aangegeven dat de maakbare ingebruiknamedatum (IBN) voor onderstation Bommelerwaard (P 141, ID investering 105669) is vastgesteld op 2034-2036. In het investeringsplan van TenneT, voor de Netversterking Rivierenland 380 kV (projectnummer A[1]1000305), wordt echter een IBN gehanteerd van 2035-2039.

Wij vragen Liander of verwacht wordt dat de maakbare IBN voor OS Bommelerwaard daadwerkelijk op 2034-2036 blijft staan, of dat deze wordt verschoven in lijn met de planning van de netversterking Rivierenland door TenneT. Wij verzoeken om duidelijkheid en afstemming tussen beide plannen, zodat gemeenten tijdig kunnen anticiperen op de daadwerkelijke oplevering.

Aanbevelingen

Wij verzoeken Liander om de uitvoering van de geplande uitbreidingen te versnellen en daarbij realistisch te communiceren over de haalbare plannings- en kritische datums, zodat gemeenten tijdig kunnen anticiperen. Daarnaast is het belangrijk dat Liander lokale congestie-oplossingen ondersteunt door ruimte te creëren in beleid en techniek, zodat initiatieven zoals energiehubs en samenwerking met WKK-installaties mogelijk worden gemaakt. Verder vragen wij om versterking van de samenwerking en transparantie door actuele statusinformatie over regelstations en onderstations te delen, inclusief het prioriteringskader en de IBN-datums. Tot slot achten wij het noodzakelijk dat ruimtelijke afstemming integraal onderdeel wordt van het proces, waarbij gemeenten vroegtijdig worden betrokken bij locatiekeuzes en de landschappelijke inpassing van nieuwe infrastructuur.

Conclusie

Wij verzoeken Liander om onze aanbevelingen op te nemen in het definitieve investeringsplan en structureel overleg te organiseren met de gemeenten in Rivierenland over planning, prioritering en ruimtelijke inpassing. Daarnaast vragen wij Liander om actief samen te werken aan lokale oplossingen Pagina 4 van 4 die congestie verminderen en maatschappelijke kosten beperken, zodat we gezamenlijk kunnen zorgen voor een betrouwbaar en toekomstbestendig energiesysteem.

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Faciliteren van flexibiliteit, energiehubs en ontwikkeling van de GTO

Naast hogere investeringen is flexibiliteit cruciaal om onze klanten sneller te kunnen helpen. Slim energiegebruik voorkomt piekbelasting en benut het elektriciteitsnet optimaal.

We zetten vol in op de gebiedsgerichte aanpak en willen vanuit iedere klant een passend (flex)aanbod doen. We zien al successen met congestiemanagement en capaciteitsbeperkende contracten (CBC-A en CBC-T), waarvan er nu 265 zijn afgesloten. Ook zien we nog uitdagingen, zoals het vinden van oplossingen voor knelpunten op middenspanning en bij TenneT. Veel klanten ervaren meerdere knelpunten tegelijk, waardoor één oplossing de klant nog niet helpt.

Liander is op dit moment druk bezig om de impact van het beter benutten van het net inzichtelijk te maken. Hierbij lopen we tegen verschillende uitdagingen aan. Het vraagt onder andere om invoering van nieuwe processen en IT systemen. Het is belangrijk om sneller effectieve aanbiedingen voor flexibele contractvormen te kunnen doen, en we blijven hier voortdurend aan werken.

Om het potentieel van energiehubs te ondersteunen, hebben we de afgelopen twee jaar samengewerkt met klanten en marktpartijen. Omdat de marktvraag sterk uiteenloopt, zien we dat het contracteren nu niet kan worden opgeschaald. Hier meer kennis over opdoen, is essentieel om een klantgerichte oplossing te ontwikkelen. Daarom richten we ons nu op het contracteren en uitvoeren van 10 voorloop groeps-transportovereenkomsten en 5 FGU pilots. In 2026 faciliteren we ook initiatieven die ver in het proces zijn richting contractering. Liander ziet het potentieel van energiehubs. Door deze aanpak zetten we ons zo effectief mogelijk in om een toekomstbestendige oplossing te ontwikkelen met maximale klantwaarde.

Met tuinders zijn Liander en TenneT in gesprek om de mogelijkheden tot het flexibel inzetten van hun WKK's te concretiseren.

Zorgen over vertraging van uitbreidingsinvesteringen

Wij begrijpen uw zorgen over de genoemde vertragingen en de impact hiervan op de economie en woningbouw. Zoals in het investeringsplan beschreven, werken wij met een gebiedsgerichte aanpak en hanteren wij een prioriteringsmethodiek om knelpunten zo goed mogelijk op te lossen binnen de beschikbare middelen en maakbaarheid. Naast fysieke uitbreidingen zetten we sterk in op flexibilisering van het netgebruik om onze klanten zo snel mogelijk van een passende oplossing te kunnen voorzien.

Samenwerking met provincies en gemeenten is hierbij essentieel. Liander deelt het belang voor een continue structurele samenwerking. Dit doen we ambtelijk en bestuurlijk met alle gemeenten in de regio Rivierenland doormiddel van structurele overleggen en in de regio onder andere bij de regie- en stuurgroep RES. Het samen met provincies en gemeenten en belangrijke stakeholders verkennen en ontwerpen van het energiesysteem in relatie tot de ruimtelijke ordening is hiervan een belangrijk onderdeel. Dit doen we onder andere door lokaal programmeren, betrokkenheid bij het opstellen van lokale en regionale energievisies en programma's en betrokkenheid bij keuzes en ontwerp van het energiesysteem.

Wij staan open om te verkennen en bespreken hoe we de samenwerking verder kunnen verbeteren met RES FruitDelta Rivierenland, gemeente Buren, gemeente West Betuwe, gemeente Maasdriel en andere stakeholders. Onder andere met betrekking tot locatiekeuzes en landschappelijke inpassing van nieuwe infrastructuur.

Hoe worden investeringen door Liander geprioriteerd

Over het gehele werkpakket stuurt Liander, in lijn met onze doelen en verantwoordelijkheden op: het minimaliseren van de aansluitduur, transportbeperkingen en spanningsklachten en het maximaliseren van het getransporteerd vermogen, de veiligheid van het gasnet en de mate waarin het net bemeten is. Met deze optimalisatie zorgen we dat we, gegeven de beperkingen, het juiste werk op het juiste moment realiseren. In paragraaf 3.4 van het investeringsplan staat dit in meer detail toegelicht. Deze optimalisatie geeft als resultaat hoeveel van een bepaald type werk we doen in het laag- en middenspanningsnet, maar niet of het ene project een hogere prioriteit krijgt dan een andere.

Voor hoogspanning (HS) geldt dat het lange termijn investeringsportfolio wordt samengesteld op basis van concrete projecten. Liander hanteert een afwegingskader om uitbreidingsprojecten in het hoogspanningsnet ten opzichte van elkaar te prioriteren. Op basis van de benodigde doorlooptijd van projecten, het eerst mogelijke startmoment en moment van optreden van het knelpunt en de prioriteringsscore uit het afwegingskader plant en prioriteert Liander hoogspanningsprojecten. In het afwegingskader kijken we onder andere naar of het een pMIEK investering betreft en de hoeveelheid vermogen die we in het eerste jaar van uitstel niet kunnen realiseren voor klanten mocht dit project een jaar naar achter geschoven worden. In paragraaf 4.1 van het investeringsplan staat dit in meer detail toegelicht.

Realistische communicatie over einddatum

In het Investeringsplan 2026–2035 maakt Liander inzichtelijk hoe de energienetten worden uitgebreid en vernieuwd om aan de snelgroeiende vraag te voldoen. Tegelijkertijd zien we uitdagingen die de uitvoering onder druk zetten. Naast de enorme hoeveelheid werk die we verzetten, zien we ook projecten die we niet volgens planning kunnen afronden. Dat heeft impact op onze klanten. Daarom gaan we in de toekomst vaker uit van een periode waarin een project klaar zal zijn, in plaats van een harde datum. Zodat klanten meer duidelijkheid krijgen.

Vragen over versnelling van de uitvoering

Liander doet er alles aan om meer werk te kunnen realiseren. Niet alleen door productie op te schalen maar ook door slimmer gebruik te maken van het net dat er al ligt. Voor het behoud van een betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem is dit noodzakelijk, omdat we aanlopen tegen de grenzen van de versnelling in de realisatie van transportcapaciteit. Om de maakbaarheid te verbeteren, werkt Liander volgens drie strategische pijlers: Vraagreductie, Beter benutten van het net en Meer werk maken. In paragraaf 4.2 van het investeringsplan staan deze verder toegelicht.

Met energieplanologie zorgen we ervoor dat we in de toekomst efficiënter omgaan met ruimte, geld en energie. Er zijn diverse initiatieven gestart om de uitvoering van uitbreidingsprojecten te versnellen. Voorbeelden zijn de Nationale Uitvoeringsagenda met afspraken om vergunningen en planning te stroomlijnen, en standaardisatie en bundeling van materiaalvraag om doorlooptijden te verkorten.

Prioritering van klanten

De volgorde waarop Liander klanten kan aansluiten is gebonden aan wettelijke kaders. Van oudsher werd toegang tot het stroomnet verleend op volgorde van aanvraag. Wie het eerst kwam, stond bovenaan de wachtlijst. Dat werkte goed in tijden van voldoende ruimte op de netten. In tijden van schaarse ruimte moeten er soms pijnlijke keuzes gemaakt worden. In oktober 2024 heeft de ACM een prioriteringskader opgesteld, waarbij aanvragen met een maatschappelijk belang voorrang krijgen. Dat zijn congestieverzachtters, veiligheidsinstanties en basisbehoeften zoals wonen en onderwijs. Op 12 december 2025 is het nieuwe prioriteringskader door de ACM gepubliceerd. Het nieuwe kader moet op 1 januari 2026 van kracht gaan. Tot die tijd geldt het huidige kader.

Delen van kritische IBNs

Met 'kritische IBN' bedoelt Liander het moment waarop het knelpunt naar verwachting optreedt. Als er geen maakbaarheidsproblemen zouden zijn, zou dit het tijdstip zijn waarop Liander de investering afgerond wil hebben. Deze 'kritische IBNs' zijn te vinden in het Investeringsplan (IP), bijlage 10.7, onder 'Gewenste IBN IP 2026'.

Afhankelijk van TenneT voor nieuw te bouwen 150 kV stations Noordoost, West Rivierenland, Noordwest Rivierenland en Bommelwaard.

Voor deze nieuw te bouwen stations is er een afhankelijk van TenneT, aangezien dit gedeelde stations van Tennet en Liander zijn.

Staat 'afhankelijkheid TenneT project' niet vermeld in de tabel in bijlage 10.7, dan betekent dit niet dat er geen afhankelijkheid is, maar alleen dat er sinds 1 januari 2025 geen vertraging is geweest in het betreffende project door de afhankelijkheid van TenneT. Voor dit specifieke project geldt dat Liander nog geen planning van TenneT ontvangen heeft. De genoemde IBN-datum is daarom een streefdatum van Liander en wordt aangepast zodra de planning van TenneT bekend is.

We begrijpen uw zorgen over mogelijke verschuiving van de IBN-datum van OS Bommelerwaard door een mogelijke afhankelijkheid van het TenneT project Netversterking Rivierenland 380 kV. OS Bommelerwaard is echter niet fysiek afhankelijk van dit project, maar wordt aangesloten op het bestaande station OS Zaltbommel. Onze verwachting is dus niet dat deze zal worden opgeschoven in lijn met de planning van netversterking Rivierenland door TenneT.

De naamgeving van deze nieuw te bouwen stations op pagina 95 van het investeringsplan is inderdaad niet correct en wordt aangepast.

Benodigde uitbreiding van regelstations in gemeente West Betuwe

Het nieuw te bouwen 150 kV station in West Rivierenland is onder andere nodig ter ontlasting van Regelstation Neerijnen. Vandaar dat dit regelstation gemarkeerd staat als uitbreiding benodigd. Voor Regelstation Leuven geldt dat pas verder in de toekomst, na 2035, uitbreiding voorzien is.

Benodigde uitbreidingen van onderstations Culemborg, Zaltbommel en Tiel.

Zowel voor de stations in Culemborg, Zaltbommel als Tiel zijn uitbreidingen nodig. Vervanging van transformatoren op een bestaand station heeft echter andere doorlooptijden dan de nieuwbouw van een station. De IBN's van de verschillende netuitbreidingen zijn daarmee dan ook niet een directe weerspiegeling van urgentie en prioritering.

Voor ontlasting van het huidige onderstation Culemborg is de nieuwbouw van onderstation Noordwest Rivierenland nodig. De urgentie van de problematiek op onderstation Culemborg uit zich in de tabel die bijlage 10.7 staat, op pagina 140. Daarin is opgenomen dat het knelpunt verwacht wordt in 2025, voor zowel levering als teruglevering.

6. Gemeente Nijmegen

Zienswijze

Beter benutten net

Als gemeente ondersteunen we de inzet door Liander voor het beter benutten van de bestaande netinfrastructuur. Beter benutten is nauw verweven met de investeringen in de verzwaring van het energienet. Samen bepalen ze in hoeverre het energienet toereikend is voor het bedienen van de energievraag. Voor allebei zijn keuzes nodig door de netbeheerder in investeringen en capaciteitsinzet. Het belang van beter benutten en flexibiliteitsmaatregelen krijgt in verschillende hoofdstukken aandacht. We willen het belang van beter benutten extra benadrukken, omdat dit dure investeringen en ruimtebeslag door infrastructuur kan voorkomen. We missen in het investeringsplan - of parallel daaraan in een vergelijkbare rapportage – een uitgewerkt inzicht in de voortgang, plannings en opbrengst (effect op investeringsraming) voor de inzet van Liander op het thema Beter benutten. Een integraal overzicht helpt ons als gemeentelijke overheid in de meningsvorming, rolbepaling en de eigen inzet.

Duiding vertraging

We zijn bezorgd over de diverse aangeduide vertragingen bij onderstations in het investeringsplan die onze gemeente en omgeving raken: Winselingsweg, Nijmegen, Beuningen, Teersdijk, Dukenburg, Nijmegen ZO, Wylerbergmeer en Bommel.

We hebben als gemeente behoefte om tussentijds en verdergaand actueel op de hoogte te blijven van (tussentijdse) maatregelen om 'majeure capaciteitsknelpunten' aan te pakken, vertragingen en achtergronden. Graag zien we in het investeringsplan beschreven hoe de netbeheerders dit naar gemeentelijke overheid toe kunnen verzorgen. Zeker wanneer er afhankelijkheid speelt van keuzes door TenneT hebben we geen rechtstreekse toegang tot informatie.

Gebiedsaanpak

In het investeringsplan staat vermeld dat in Gelderland in 2025 de gebiedsgerichte aanpak - om efficiënter gebruik van het elektriciteitsnet te maken – is gestart in Nijmegen en dat deze verder wordt opgeschaald.

Volgens onze informatie was er in 2025 weliswaar de intentie om een gebiedsgerichte aanpak op te starten, met het aanbieden van individuele capaciteitsbeperkende contracten, maar is de aanpak niet doorgezet, mede op aangeven van TenneT.

Wanneer de netbeheerders opnieuw een gebiedsaanpak willen opstarten zouden we als gemeente graag tijdig geïnformeerd willen worden. Als gemeente kunnen we dan zo pro-actief mogelijk onze inzet en zienswijze hierop bepalen, gezien de samenhang met andere gebiedsgerichte projecten, zoals de ontwikkeling van energiehubs op werklocaties.

Reactie

De energietransitie vraagt om intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector.

Beter benutten net

Naast hogere investeringen is flexibiliteit cruciaal om onze klanten sneller te kunnen helpen. Slim energiegebruik voorkomt piekbelasting en benut het elektriciteitsnet optimaal.

We zetten vol in op de gebiedsgerichte aanpak en willen vanuit iedere klant een passend (flex)aanbod doen. We zien al successen met congestiemanagement en capaciteitsbeperkende contracten, waarvan er nu 265 zijn afgesloten. Ook zien we nog uitdagingen, zoals het vinden van oplossingen voor knelpunten op middenspanning en bij TenneT. Veel klanten ervaren meerdere knelpunten tegelijk, waardoor één oplossing de klant nog niet helpt.

Liander is op dit moment druk bezig om de impact van het beter benutten van het net inzichtelijk te maken. Hierbij lopen we tegen verschillende uitdagingen aan. Het vraagt onder andere om invoering van nieuwe processen en IT systemen. Het is belangrijk om sneller effectieve aanbiedingen voor flexibele contractvormen te kunnen doen, en we blijven hier voortdurend aan werken. Daarnaast is het belangrijk om de adoptiegraden van verschillende flex initiatieven realistisch in te schatten en proberen we ook rekening te houden met de effecten die verschillende initiatieven op elkaar hebben. Gegeven de benodigde verbeteringen is het nog te vroeg om een rapportageformat hieromtrent naar buiten te kunnen brengen.

Duiding vertraging

Wij begrijpen uw behoefte om tussentijds en actueel geïnformeerd te blijven over maatregelen om majeure capaciteitsknelpunten aan te pakken, inclusief eventuele vertragingen en achterliggende oorzaken. Transparantie en tijdige informatievoorziening zijn voor ons eveneens van groot belang om samen met gemeenten tot werkbare oplossingen te komen.

De informatievoorziening richting gemeentelijke overheden is deels georganiseerd middels het energyboard. Dit betreft onder meer periodieke updates over lopende PMIEK-projecten, geplande maatregelen en eventuele wijzigingen in de planning. Daarbij streven wij naar een duidelijke afstemming met TenneT, zodat afhankelijkheden en hun impact op regionale projecten inzichtelijk worden gemaakt, ook wanneer u als gemeente geen directe toegang heeft tot informatie van TenneT. TenneT is overigens ook onderdeel van het energyboard.

Wij zien het als onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om vroegtijdig in gesprek te gaan over ontwikkelingen die ruimtelijke en maatschappelijke impact hebben. Daarom zullen wij u actief betrekken bij relevante wijzigingen en voortgang, zodat u tijdig kunt anticiperen op de gevolgen voor uw gemeente. Dit is mogelijk een toevoeging op de agenda van het periodiek overleg tussen de gemeente Nijmegen en Liander.

Gebiedsaanpak

In 2025 is het proces van de gebiedsgerichte aanpak in Nijmegen weldegelijk doorlopen. Wel is de omvang van deze aanpak aanzienlijk beperkter geweest dan oorspronkelijk beoogd, voornamelijk als gevolg van beperkingen door netcongestie op het hoogspanningsniveau FGU van TenneT.

Binnen Nijmegen hebben zes klanten een flexibiliteitsaanbod ontvangen. Dit betrof uitsluitend klanten die te maken hadden met een transportbeperking vanuit Liander. Van deze groep hebben drie klanten een contract ondertekend, waarmee dit onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak is afgerond.

Wanneer het mogelijk wordt om de gebiedsgerichte aanpak in Nijmegen op een breder klantenpakket toe te passen, zal Liander hierover in een vroegtijdig stadium het gesprek aangaan om dit gezamenlijk vorm te geven.

7. Gemeente Heerenveen

Zienswijze

Namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Heerenveen dienen wij hierbij onze zienswijze in op het Investeringsplan 2026 van TenneT en Liander. Wij waarderen de inzet van beide netbeheerders om het Friese elektriciteitsnet toekomstbestendig te maken. Tegelijkertijd willen wij onze zorgen uiten over de voortgang en impact op enkele cruciale projecten in onze regio.

Vroegtijdige betrokkenheid en partnerschap

Wij hechten er sterk aan om niet achteraf geconfronteerd te worden met besluiten waarbij slechts beperkte reactietijd resteert. In plaats daarvan vragen wij om structurele en vroegtijdige betrokkenheid bij besluitvorming, zodat wij als volwaardige partner kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van oplossingen en het maken van keuzes die noodzakelijk zijn voor het realiseren van onze gezamenlijke maatschappelijke opgaven. Wij zullen onze rol vanuit partnerschap uitoefenen, bijvoorbeeld bij de 380 kV-opgave.

Impact op ruimtelijke, duurzame en maatschappelijke ontwikkelingen

De gemeente Heerenveen maakt zich ernstig zorgen over de toenemende netcongestie en de vertraging van essentiële infrastructuurprojecten. Deze situatie heeft zeer grote gevolgen voor onze ambitieuze opgaven op het gebied van woningbouw (zoals het project De Fjilden in Nieuwehorne), het aardgasvrij maken van wijken, de verduurzaming van mobiliteit en het bedrijfsleven. Zonder tijdige uitbreiding van het elektriciteitsnet lopen wij het risico dat cruciale projecten aanzienlijk vertragen of zelfs niet kunnen worden uitgevoerd. Dit is onacceptabel gezien de maatschappelijke urgentie en de verplichtingen die wij gezamenlijk hebben om de energietransitie, volkshuisvesting en economische ontwikkeling te realiseren.

Vertraging werkzaamheden onderstation Heerenveen KNO

Wij constateren dat het onderstation Heerenveen KNO is opgenomen in de investeringsplannen van TenneT en Liander. Tegelijkertijd baart de geplande ingebruikname tussen 2033 en 2036 ons ernstige zorgen. Deze ruime bandbreedte wijkt aanzienlijk af van eerdere verwachtingen en duidt op een vertraging van meerdere jaren. Een dergelijke vertraging heeft grote consequenties voor de realisatie van onze maatschappelijke opgaven.

Nadere toelichting, inzicht en oplossingen

Wij verzoeken om een nadere toelichting op de oorzaken van deze vertraging en op de maatregelen die worden getroffen om de gevolgen hiervan te beperken. Daarnaast vragen wij om inzicht in hoe de impact van de netcapaciteitsproblemen wordt geanalyseerd en geadresseerd. Ook willen wij weten op welke wijze de voortgang van de maatschappelijke opgaven wordt geborgd. Dit inzicht is noodzakelijk om tijdig te kunnen anticiperen en gezamenlijk effectieve oplossingen te realiseren.

Gemeente Heerenveen wil duurzame ontwikkelingen op energiegebied blijven bevorderen en acht het van groot belang om samen met u actief te zoeken naar oplossingen. Wij zijn bereid om samen met TenneT en Liander te verkennen hoe versnelling kan worden gerealiseerd en maatschappelijke belangen kunnen worden gewaarborgd. Daarbij denken wij onder andere aan het benutten van flexibiliteit in het netgebruik en het maatschappelijk prioriteren van projecten.

Tot slot

Gezien de urgentie van deze opgave rekenen wij op uw betrokkenheid en zien wij uit naar uw reactie, zodat wij gezamenlijk de noodzakelijke stappen kunnen zetten. Voor nadere toelichting kunt u contact opnemen met [..].

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie in onze investeringen. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Vroegtijdige betrokkenheid en partnerschap

Voor de uitbreiding van het stroomnet is de samenwerking met gemeenten essentieel. Liander deelt het belang voor een continue structurele samenwerking, zoals de structurele ambtelijke en bestuurlijke overleggen, de overleggen binnen de Friese Energietafel en Energyboard. En ook de projectgroep voor het aansluiten van de woonwijk De Fjilden, om met elkaar het knelpunt zo snel mogelijk op te lossen. Het samen met uw gemeente en belangrijke stakeholders verkennen en ontwerpen van het energiesysteem in relatie tot de ruimtelijke ordening is hiervan een belangrijk onderdeel. Deze samenwerking, waarin we uw gemeente ook als volwaardig partner zien, zetten we graag voort.

Impact op ruimtelijke, duurzame en maatschappelijke ontwikkelingen

Wij begrijpen uw zorgen over de toenemende netcongestie en de vertragingen van uitbreiding van het stroomnet en de impact hiervan op woningbouw, bedrijventerreinen, het verduurzamen van wijken, mobiliteit en het bedrijfsleven. Zoals in het investeringsplan beschreven, werken wij met een gebiedsgerichte aanpak en hanteren wij een prioriteringsmethodiek om knelpunten zo goed mogelijk op te lossen binnen de beschikbare middelen en maakbaarheid. Naast fysieke uitbreidingen zetten we sterk in op flexibilisering van het netgebruik om onze klanten zo snel mogelijk van een passende oplossing te kunnen voorzien.

Vertraging werkzaamheden onderstation Heerenveen KNO

TenneT en Liander hebben vorig jaar een netvisie opgesteld voor 2050. In deze netvisie is geconcludeerd dat er op de langere termijn behoefte is aan een aantal nieuwe 110 kV stations in de provincie Fryslân, waaronder Heerenveen KNO. De gehanteerde bandbreedte in het IP van TenneT is afhankelijk van de status van het project, voor meer informatie hierover verwijzen we naar het Investeringsplan van TenneT. Heerenveen KNO is een belangrijk onderstation en we begrijpen de zorgen over de grote consequenties voor het wonen, werken in uw gemeente bij vertragingen in het algemeen. We hebben eerder met u gesproken over de verwachte realisatiedatum van dit onderstation en daarbij aangegeven dat dit afhankelijk is van de planning van TenneT. Het project is nu voor het eerst opgenomen in het Investeringsplan van TenneT met de bandbreedte tussen 2033 en 2036. Het eerste jaar van de bandbreedte geeft het huidige verwachte IBN-jaar weer. Liander blijft de voortgang bewaken en zoeken naar eventuele ruimte om te kunnen versnellen. Hierin wordt u ook betrokken. Wij waarderen het dat u actief wilt meewerken om de werkzaamheden te versnellen.

8. Gemeente Haarlem

Zienswijze

Hiermee maakt de gemeente Haarlem gebruik van haar mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op het concept investeringsplan van Liander.

Allereerst spreken wij onze waardering uit voor de grootschalige investeringen die Liander doet in het elektriciteitsnet in haar verzorgingsgebied. Daarnaast vragen wij aandacht voor een tweetal onderwerpen.

Trafohuisjes

Zoals u weet, werken wij samen aan de realisatie en plaatsing van een groot aantal nieuwe middenspanningsruimten (MSRs of 'trafohuisjes') in onze gemeente. Inpassing is daarbij een uitdaging. Het verzwaren van het elektriciteitsnet is niet de enige opgave die wij hebben in het stedelijke gebied. Onder andere werken wij hard aan het nemen van klimaatadaptieve maatregelen en het vergroten van biodiversiteit. Wij denken dat deze drie opgaven deels gecombineerd kunnen worden wanneer de nieuwe trafohuisjes worden voorzien van een groen dak.

Graag vragen wij u om de mogelijkheden hiervoor te verkennen.

Nieuwe contractvormen

Niet alleen in Haarlem, maar op diverse bedrijventerreinen in Noord-Holland, blijken bedrijven bereid om intensief samen te werken om hun flexibel vermogen op afroep beschikbaar te stellen aan de netbeheerder. Wij denken dat hiermee een substantiële hoeveelheid flexibel vermogen beschikbaar is, meer nog dan berekeningen laten zien.

Bedrijven missen op dit moment echter aantrekkelijke groepscontractvormen om een energiecollectief te vormen. Zo raken bedrijven op dit moment bij het aangaan van een groepstransportovereenkomst (GTO) hun individuele transportvermogen kwijt en krijgen een te grote hoofdelijke aansprakelijkheid.

Capaciteitsbeperkende contracten (CBC) lijken helemaal niet beschikbaar.

Een oplossing hiervoor zou een combinatiecontract zijn: een GTO met slapende eigen transportrechten in combinatie met groeps-CBC (zónder uitgifte van 'nieuwe' transportcapaciteit). Bedrijven maken dan gezamenlijk gebruik van de groepstransportcapaciteiten en de netbeheerder mag flexibel vermogen afroepen tot een bepaald percentage. Naar verwachting komt dan 30% van het huidig uitgegeven vermogen flexibel op afroep beschikbaar voor de netbeheerder.

Daarnaast zien wij ook mogelijke oplossingen in het 'buurtbudget', waarmee u momenteel al verschillende pilots uitvoert. Uit voorlopige studies blijkt dat het buurtbudget voordelen biedt voor zowel klanten als de netbeheerder. Haarlem verzoekt dan ook om het instrument buurtbudget zo snel mogelijk beschikbaar te stellen aan gemeenten, zodat we, ondanks netcongestie, samen grote stappen kunnen zetten in de verduurzaming van Nederland.

Uiteraard zijn wij bereid om onze zienswijze nader toe te lichten.

Reactie

Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren. De energietransitie vraagt om intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector.

Algemeen

Allereerst is het goed om te benadrukken dat in de investeringsplannen van de netbeheerders de voorgenomen uitbreidings- en vervangingsinvesteringen in de netten worden beschreven. Vanaf een bepaalde omvang is dat nader gespecificeerd op projectniveau. We willen daarmee op een transparante wijze laten zien wat de investeringen zijn in de komende jaren en hoe deze tot stand komen.

Groene daken MSR

In uw zienswijze vraagt u aandacht voor de realisatie en plaatsing van de nieuwe middenspanningsruimten (MSRs of 'trafohuisjes') in uw gemeente. U vraagt aan ons is specifiek om de opgaven klimaatadaptatie en biodiversiteit te combineren door bij plaatsen van de ruimtes groene daken toe te passen. Wij verkennen op dit moment de mogelijkheden hiervoor. De inhoudelijke bijdrage van de groene daken aan klimaatadaptatie of biodiversiteit is weliswaar gering en weegt nog niet op tegen de CO2 footprint, maar kan in de leefomgeving betekenisvol zijn. Met de leveranciers van de middenspanningsruimten vervolgen we in 2026 het overleg over levering van de MSRs inclusief groendak.

Indien de gemeente zelf overweegt om biodiversiteit en klimaatadaptatie mee te nemen in ruimtelijke inrichting van de gemeente is het goed om de plannen in vroeg stadium af te stemmen via dienst infraplannen.nl. Netbeheerders, waterschappen, provincies, gemeenten en anderen die deels werkzaam zijn in de ondergrond, hebben hun eigen opgaven in overlappende gebieden. Integrale planafstemming kan voordelen bieden.

Groepscontracten

Uw tweede opmerking gaat over het ontbreken van aantrekkelijke groepscontracten voor ondernemers om een energiecollectief te vormen. Daarin ziet u een oplossing door een nieuwe alternatieve vorm te ontwikkelen, een soort combinatiecontract van een GTO met slapende eigen transportrechten in combinatie met groeps-CBC (zónder uitgifte van 'nieuwe' transportcapaciteit). Wij zijn en blijven hierover met de initiatieven in uw regio in gesprek. Deze zijn ons bekend. Bij de ACM wordt momenteel een codebesluit voor de Groeps-TO uitgewerkt. Naar verwachting zullen wij in 2027 de eerste contractvarianten beschikbaar moeten hebben. We implementeren sinds kort enkele zogeheten Voorloop Groeps-TO's om ervaring op te doen, in afwachting van de criteria die hiervoor gehanteerd zullen worden.

Buurtbudget

Tot slot noemt u de oplossing 'buurtbudget' om met een beperkt vermogen ontwikkelingen mogelijk te maken. Wij zien zelf ook kansen om nieuwe woningen aan te sluiten door te werken met buurtbudgetten. Binnen het Buurtbudget krijgt elke woning een reguliere aansluiting, maar wordt de beschikbare netcapaciteit per buurt begrensd. Een Lokale Systeemoperator verdeelt dit budget en zorgt voor balans in het energiesysteem. U vraagt om het instrument buurtbudget zo snel mogelijk beschikbaar te stellen aan gemeenten. Als Liander zetten we ons hier maximaal voor in. Wij hebben de politiek gevraagd om deze aanpak te ondersteunen en de benodigde aanpassingen van de Netcode te agenderen. Intussen doen we met een aantal pilots ervaring op om het Buurtbudget als product algemeen beschikbaar te stellen, met aandacht voor rollen, risico's, kosten en verantwoordelijkheden binnen een wijk die middels een Buurtbudget op het net is aangesloten.

9.1 Stroom

Gemeenten Zevenaar, Westervoort en Duiven

Zienswijze

De gemeente Westervoort, Zevenaar en Duiven hebben kennisgenomen van het Investeringsplan Elektriciteit en Gas 2026 (IP2026) dat Liander op 1 november 2025 ter consultatie heeft voorgelegd. De gemeenten waarderen de transparantie waarmee Liander haar investeringsstrategie, scenario's en beperkingen uiteenzet.

Tegelijkertijd constateren de gemeenten dat, de in het plan beschreven capaciteits- en uitvoeringsproblemen aanzienlijke gevolgen hebben. Met name de wederom aangekondigde vertraging van het onderstation Duiven heeft impact op de ruimtelijke, maatschappelijke en economische opgaven binnen onze gemeenten en de Groene Metropoolregio (GMR).

Deze zienswijze heeft tot doel om:

- De belangrijkste knelpunten in de gemeenten te benoemen;
- De gevolgen voor gemeentelijke en regionale opgaven te duiden;

Knelpunten

De grootste knelpunten voor de gemeenten hangen samen met de opnieuw opgetreden vertraging in de realisatie van onderstation Duiven. In het IP2024 was voorzien dat het onderstation in de periode 2027–2029 zou worden gerealiseerd. Inmiddels is dit verschoven naar de periode 2033–2035.

Gevolgen voor de gemeenten

Bedoeling van het nieuwe onderstation Duiven is onder andere om onderstation Zevenaar te ontlasten. Door de vertraging van onderstation Duiven ondervinden de gemeenten Duiven, Westervoort en Zevenaar hinder en vertraging in de uitvoering van hun projecten. Dit heeft gevolgen voor verschillende thema's waar de drie gemeenten zich mee bezig houden.

Woningbouw en energietransitie

Alle drie de gemeenten hebben zich geconformeerd aan de Woondeal Arnhem–Nijmegen en hebben een substantiële woningbouwopgave voor de periode 2025–2035.

De realisatie van nieuwe, energiezuinige woonwijken en de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad vereisen een tijdige uitbreiding van de elektriciteitsinfrastructuur.

De in het IP2026 beschreven congestie en de vertraging in de realisatie van onderstation Duiven brengen de uitvoering van deze woningbouw- en verduurzamingsopgaven echter in onzekerheid of vertraging, waardoor zowel de woningbouw- als de klimaatdoelstellingen in het gedrang komen.

Bedrijvigheid en economische ontwikkeling

Ook binnen de bedrijventerreinen doen zich knelpunten voor bij uitbreidingsplannen en de overstap naar elektrificatie. Veel bedrijven worden geconfronteerd met wachttijden van meerdere jaren voor een nieuwe aansluiting of capaciteitsuitbreiding. Deze beperkingen belemmeren de regionale economische groei en de voortgang van verduurzaming.

Daarnaast vormt dit een belemmering voor de gemeenten om beschikbare bedrijfsgrond te verkopen. Dit heeft directe negatieve economische gevolgen voor de gemeentelijke ontwikkeling en financiële positie.

Ruimtelijke consequenties

De noodzakelijke verzwaring van het elektriciteitsnet vraagt om extra ruimte voor transformatorstations, kabeltracés en middenspanningsruimten. Door het ontbreken van tijdige afstemming tussen Liander en gemeenten ontstaan vertragingen in planprocedures en vergunningverlening. Vroegtijdige ruimtelijke afstemming en gezamenlijke programmering zijn noodzakelijk om dit te voorkomen en de uitvoeringscapaciteit te vergroten.

Verzoeken en aanbevelingen

De gemeenten verzoeken Liander om bij de verdere uitwerking van het Investeringsplan 2026 nadrukkelijk rekening te houden met het volgende:

1. **Versnelling van uitbreidingsinvesteringen** in het onderstation Zevenaar/Duiven en de bijbehorende middenspanningsnetten, met prioritaire uitvoering binnen de pMIEK-programmering.

2. **Transparante en actuele programmeringsinformatie** op regionaal en gemeentelijk niveau, zodat overheden tijdig kunnen anticiperen met ruimtelijke reserveringen en vergunningprocedures.
3. **Participeren in lokale flexibiliteitsoplossingen**, waaronder tijdelijke batterijsystemen, lokale energiegemeenschappen en flexibele contractvormen, om congestie tijdelijk dan wel permanent te verlichten.
4. **Structurele samenwerking** op het gebied van energieplanologie, zodat de uitbreiding van energie-infrastructuur integraal wordt meegenomen in omgevingsvisies, gebiedsontwikkelingen en uitvoeringsagenda's.

Slotopmerkingen

De gemeenten onderschrijven de doelstellingen van Liander ten aanzien van een duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem.

De gemeenten benadrukken echter dat tijdige en voldoende investeringen in het elektriciteitsnet een randvoorwaarde vormen voor het realiseren van de ruimtelijke, economische en maatschappelijke ambities binnen de gemeenten.

De gemeenten zijn bereid actief bij te dragen aan deze samenwerking, bijvoorbeeld door mee te denken over versnellingsmogelijkheden in het vergunningproces. Wij zien uit naar een constructieve dialoog over de verdere uitvoering van het Investeringsplan 2026 en vinden het belangrijk hierover bestuurlijk in gesprek te blijven.

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie in onze investeringen. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

In uw zienswijze staat de vertraging van het nieuwe onderstation Duiven centraal. Dit betreft 150-20kV Liander station. Het station is randvoorwaardelijk om onderstation Zevenaar te ontlasten. De vertraging heeft impact op uitvoering van plannen en projecten in de gemeenten Duiven, Westervoort en Zevenaar. Hier heeft u inmiddels ook uitgebreid met TenneT over gesproken.

U geeft ons vervolgens vier aanbevelingen mee om bij de verdere uitwerking van het Investeringsplan 2026 nadrukkelijk rekening te houden.

In uw eerste aanbeveling vraagt u om het onderstation Zevenaar/Duiven te prioriteren en te versnellen waar mogelijk. Het feit het elektriciteit station een PMIEK status heeft betekent dat deze in ons Investeringsplan geprioriteerd is, en gemonitord wordt. Deze monitor wordt op regelmatige basis door TenneT en Liander gedeeld in het energyboard.

Wij begrijpen uw zorgen over de genoemde vertragingen en de impact hiervan op de economie en woningbouw. Zoals in het investeringsplan beschreven, werken wij met een gebiedsgerichte aanpak en hanteren wij een prioriteringsmethodiek om knelpunten zo goed mogelijk op te lossen binnen de beschikbare middelen en maakbaarheid. Uw tweede en vierde aanbeveling gaan hier ook over. Het afstemmen van plannen, programmeren en de borging van e-infra als integraal onderdeel van ruimtelijke plannen. Hier zetten we graag samen verdere stappen in.

Het samen met provincies en gemeenten en belangrijke stakeholders verkennen en ontwerpen van het energiesysteem in relatie tot de ruimtelijke ordening is hiervan een belangrijk onderdeel. Dit doen we onder andere door lokaal programmeren, en met de provinciale energievisie.

In uw derde aanbeveling verzoekt u ons om een rol te nemen in lokale flexibiliteitsoplossingen. Naast fysieke uitbreidingen zetten we inderdaad ook in op flexibilisering van het netgebruik om onze klanten zo snel mogelijk van een passende oplossing te kunnen voorzien. Ook is er meer aandacht voor slim laden en betere spreiding van belasting van het net door consumenten.

10. Regio Alkmaar

Gemeente Bergen, Uitgeest, Castricum, Heiloo, Alkmaar & Dijk en Waard

Ambtelijke zienswijze

Niet-technische investeringen vergroten als onderdeel van het geheel aan investeringsplannen.

Momenteel wordt de focus gelegd op technische investeringen, het realiseren van nieuwe projecten en behalen van bestaande projecten. Doorlooptijden van vergunningen, het vinden van een locatie of tracé en de publiek-private rechten om dit vast te leggen zijn (bij TenneT) verantwoordelijk voor 30 tot 40% van de vertragingen. Het sectorbrede probleem van tekort aan personeel of materiaal telt hier 25% van de vertragingen bij op. Binnen deze context wordt meermaals de complexe relatie met de omgeving genoemd. Een verbetering van de samenwerking met gemeenten en omgeving kan bijdragen aan het verminderen van deze vertragingen. De energietransitie is naast een technische transitie voornamelijk een sociale transitie, en het meer en beter betrekken van gemeenten en omgeving zou een prominentere plek moeten krijgen in de IP's, omdat dit ook processen versnelt en vertraging vermindert.

Betrekken strategische adviseurs/programmeurs gemeenten bij ontwikkelen energiesysteem van de toekomst

Door het wijzigen van scope en verder in de planning vooruit te kijken willen TenneT en Liander eerder zicht hebben op de benodigde investeringen zodat scope wijzigingen worden gereduceerd. Hierbij moet meer inspanning uitgaan naar het betrekken van strategische afdelingen van gemeenten, om verder vooruit in de planning te kunnen programmeren en coördineren. Dit biedt de kans om de focus te leggen op de investeringen die nodig zijn om het energiesysteem van de toekomst, en om de energietransitie te integreren in alle andere ruimtelijke en sociale opgaven. Er moet meer focus komen op het investeringen in initiatieven die het energiesysteem van de toekomst vorm gaan geven. Momenteel ligt de focus nog te veel op verzwaring van het huidige energiesysteem.

Gebiedsaanpak Liander Noord-Holland uitbreiden met ondersteuning van (opstartende) buurtaanpakken

Naast het aanbieden van (individuele) capaciteitsbeperkende contracten zou Liander projectleiders aan kunnen dragen om buurtaanpakken te realiseren. Bij gemeenten is hiervoor veelal een tekort aan personeel/financiën. Mogelijkerwijs zijn hier subsidiemogelijkheden voor, die in samenwerking met gemeenten aangevraagd kunnen worden.

Beter aansluiten op plannings van de gemeenten

Door het verplaatsen van IBN's kunnen bij gemeenten woningbouwprojecten of ontwikkelingen op bedrijventerreinen in de problemen komen, mede door tijdsgebonden subsidies. Hier moet meer rekening mee worden gehouden.

Reactie

De energietransitie vraagt om intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector.

Niet-technische investeringen vergroten als onderdeel van het geheel aan investeringsplannen.

We herkennen het belang van niet-technische investeringen en de rol van samenwerking met gemeenten en andere stakeholders in het succes van de energietransitie. Het is goed om te benadrukken dat het Investeringsplan (IP) in eerste instantie bedoeld is als een instrument om de noodzakelijke investeringen in onze energie-infrastructuur te onderbouwen en te prioriteren. Het IP heeft daarmee primair een technisch en financieel doel: het inzichtelijk maken van de benodigde investeringen om de energietransitie mogelijk te maken.

Wij zien samenwerking met gemeenten en andere partners nadrukkelijk als een belangrijk middel om deze doelen te bereiken. Door samen te werken kunnen we knelpunten sneller signaleren, processen beter op elkaar afstemmen en gezamenlijk oplossingen vinden voor niet-technische uitdagingen, zoals vergunningverlening, ruimtelijke inpassing en participatie. Wij blijven daarom inzetten op structureel overleg en kennisdeling met gemeenten, zodat het IP optimaal aansluit bij de lokale en regionale opgaven.

In de provincie NH werken wij zoals beschreven in p.97 van het IP met gemeenten uit o.a. Regio Alkmaar samen in de diverse sporen van de Taskforce E-Infra Noord-Holland om hier invulling aan te geven. In werkspoor 1 wordt samen met o.a. provincie NH & TenneT gewerkt om voor hoogspanningsinfrastructuur een goede samenwerking met gemeente te realiseren. In dit spoor bespreken wij de voortgang van de realisatie en zetten ons in om de beheersbare oorzaken van vertraging zoveel mogelijk te voorkomen en indien mogelijk op projecten te versnellen. Specifiek voor Regio Alkmaar gaan wij begin 2026 aan de slag om met gemeenten brede afstemming op het thema energie over verschillende domeinen heen te organiseren. Dit benadrukt het belang dat wij hechten aan de niet-technische investeringen en is een voorbeeld van hoe wij gemeenten meer en beter proberen te betrekken en recht geven aan de complexe omgeving waarin wij ons begeven.

Betrekken strategische adviseurs/programmeurs gemeenten bij ontwikkelen energiesysteem van de toekomst

In Spoor 2 van de taskforce (zie p.97) werken wij aan het energiesysteem van de toekomst. Dit doen wij door samen met gemeenten, provincie en andere stakeholders te werken aan een integrale, langetermijnvisie op het regionale energiesysteem. Dit doen we door gezamenlijk scenario's te ontwikkelen, investeringsbehoeften in kaart te brengen en koppelingen te maken met ruimtelijke en economische opgaven. Zo ontstaat er meer grip op toekomstige ontwikkelingen en kunnen we gericht investeren in initiatieven die het energiesysteem van de toekomst vormgeven. In deze samenwerking is het essentieel om met de juiste personen binnen gemeenten aan tafel te zitten en achten wij het wenselijk dat strategische adviseurs/programmeurs ook op het Integraal Programmeer spoor aanhaken, zowel op provinciaal als op regionaal schaalniveau.

Regio Alkmaar

In 2025 is Liander in regio Alkmaar gestart met regionaal programmeren (ESAP). Dit is een cyclisch proces waarbij Liander samen met gemeenten, provincie en evt. andere partners periodiek de investeringsplannen – gevoed door belastingprognoses - afstemt op de ruimtelijke, economische en maatschappelijke ontwikkelingen in de regio. Door planningen op elkaar te leggen, slimme ontwerp- en beleidskeuzes te verkennen en gezamenlijk uitvoeringsplannen op te stellen, zorgen we ervoor dat investeringen niet alleen bijdragen aan netverzwaring, maar ook aan de integratie van de energietransitie in bredere regionale opgaven.

Provincie Noord-Holland

Op het provinciale niveau blijven wij samen met de provincie Noord-Holland werken we aan de Energievisie Noord-Holland en het uitvoeringsprogramma pMIEK 2.0. Hierin worden de leidende principes en strategische keuzes voor het energiesysteem van de toekomst vastgelegd, met aandacht voor thema's als warmte, opslag, logistiek en de verankering van de energievisie in de omgevingsvisie. Wij zien meerwaarde om de samenwerking met strategische adviseurs van gemeenten hierin verder te intensiveren, zodat we samen

kunnen werken aan een toekomstbestendig, duurzaam en integraal energiesysteem voor Noord-Holland. Want de netbeheerder kan het energiesysteem van de toekomst niet zelf vormgeven, hiervoor heeft zij de diverse stakeholders nodig en spelen gemeenten en regio's zoals Alkmaar een sleutelrol. Want het benoemen van energieknooppunten in de provinciale Energievisie - zoals bijv. de Boekelermeer - zal in de nabije toekomst veel afstemming vragen en een nauwe samenwerking.

Gebiedsaanpak Liander Noord-Holland uitbreiden met ondersteuning van (opstartende) buurtaanpakken

Wij zien dat de structurele bemensing bij gemeenten een uitdaging kan vormen, zeker nu de energietransitie steeds meer vraagt van lokale overheden. In de nationale uitvoeringsagenda voor de regionale Energie-Infrastructuur, opgesteld door Netbeheer Nederland, wordt dit probleem nadrukkelijk erkend. Hierin wordt gepleit voor een structurele aanpak om de personele capaciteit bij gemeenten, provincies en netbeheerders op orde te krijgen. De uitvoeringsagenda stelt onder andere voor om via het Rijk structurele financiering beschikbaar te stellen, zodat gemeenten voldoende mensen kunnen inzetten voor de uitvoering van de energietransitie en de gebiedsgerichte aanpak. Dit is essentieel om de regie op de energietransitie lokaal te kunnen voeren en om samen met netbeheerders en andere partners buurtaanpakken te realiseren.

Naast het benutten van bestaande financieringsmogelijkheden, zoals leges, blijven wij als Liander samen met gemeenten en Netbeheer Nederland aandacht vragen bij de Rijksoverheid voor structurele middelen. Alleen zo kunnen we de benodigde expertise en capaciteit duurzaam borgen en de energietransitie versnellen.

Tot slot willen we benadrukken dat het organiseren van samenwerking op verschillende niveaus (operationeel, tactisch, strategisch) geen sinecure is. We blijven daarom investeren in het opbouwen van relaties, het organiseren van gezamenlijke sessies en het delen van kennis en best practices, zodat we samen kunnen leren en het regionaal programmeren verder kunnen professionaliseren.

Beter aansluiten op plannings van de gemeenten

Wij begrijpen dat het verplaatsen van IBN's grote gevolgen kan hebben, zeker wanneer projecten afhankelijk zijn van tijdsgebonden subsidies of andere externe factoren. Om deze risico's te beperken, werken wij met een prioriteringskader voor onze investeringen in het hoogspanningsnet (HS). Dit kader helpt ons om – binnen de beschikbare capaciteit en middelen – keuzes te maken die zoveel mogelijk recht doen aan de maatschappelijke opgaven in de regio.

We realiseren ons dat het prioriteringskader geen garantie biedt dat alle projecten altijd op het gewenste moment kunnen starten. Wel helpt het om keuzes transparant en onderbouwd te maken, en om samen met gemeenten tijdig te anticiperen op mogelijke knelpunten. Wij blijven graag in gesprek om de afstemming verder te verbeteren en gezamenlijk te werken aan een voorspelbare en betrouwbare uitvoering van de regionale energie-infrastructuur.

11. Gemeente Katwijk

Zienswijze

Netcongestie

Op pagina 102 spreekt u over – de sinds december 2024 afgekondigde – netcongestie voor afname op het hoogspanningsnet in Zuid Holland waardoor de hele regio Holland Rijnland met congestie te maken heeft. In de tweede alinea omschrijft u daarin de afhankelijkheden met de collega netbeheerders en dat dit in gezamenlijkheid wordt gewerkt aan oplossingen. Betekent deze samenwerking ook dat Liander en TenneT gezamenlijk prioriteiten stellen voor investeringen die noodzakelijk en onderling afhankelijk zijn, naast de genoemde projecten die in het pMIEK zijn geoormerkt?

OS Valkenburg (Valkenhorst)

Voor het onderstation Valkenburg (NWB OS Valkenburg 50/10 kV) constateren wij dat de in het concept investeringsplan 2026 opgenomen IBN datum substantieel afwijkt van de plannings die bij ons bekend zijn vanuit de uitvoerende partijen.

Vanuit Qirion is aan de gemeente gecommuniceerd dat de realisatieplanning bestaat uit een start bouw in Q2 2026, kabelwerkzaamheden in 2027 en oplevering in 2028. Deze planning sluit aan bij de gebiedsfasering, de vergunningsvoorbereiding en de noodzakelijke aansluittermijnen voor de woningbouwopgave.

In het investeringsplan verschuift de IBN datum echter naar 2029 – 2031. Een dergelijke afwijking heeft aanzienlijke gevolgen voor de uitvoerbaarheid van het project Valkenhorst en voor de tijdige realisatie van de woningbouw en voorzieningen die afhankelijk zijn van dit onderstation. Wij zouden dan ook graag zien dat de data worden aangepast naar de bij ons bekende fasering.

UITBR OS Rijnburg

Liander werkt al geruime tijd aan het vinden van een geschikte locatie voor de voorgenomen uitbreiding van UIBT OS Rijnburg. Wij waarderen de inzet en samenwerking die tot nu toe hebben plaatsgevonden om tot een passende oplossing te komen. Tegelijkertijd constateren wij dat de geplande inbedrijfsname datum verschuift van 2030 naar 2030 – 2032. Vanuit de gemeente Katwijk is geprobeerd deze verschuiving te voorkomen door inzet van de Taskforce Noord Holland Rijnland en het vroegtijdig betrekken van alle relevante partijen. Wij stellen voor om gezamenlijk de inspanningen voort te zetten en waar mogelijk te intensiveren, zodat we samen de oorspronkelijke doelstelling – een inbedrijfsname in 2030 – kunnen realiseren

NWB OS Bollenstreek Oost 150/50/10kV

Recent is het benodigde OS Bollenstreek toegevoegd aan de investeringsplannen. Wij verzoeken om een nadere onderbouwing van de nut en noodzaak van dit onderstation toe te voegen op pagina 104 en 105. Daarnaast willen we graag weten of dit project wordt aangemerkt als een pMIEK project dat in pMIEK 3.0 moet worden opgenomen? Op basis van onze huidige lokale inschatting lijkt het te gaan om een station dat in de toekomst een bovenregionaal maatschappelijke belang zal hebben voor de verdeling in de regio. Dit zou dan ook passen bij een pMIEK status als concreet project.

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, regio, provincie, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Netcongestie

TenneT en Liander stellen netvisies van het elektriciteitsnet op, om een gedragen beeld te hebben van de benodigde netstructuur in een regio. Onder andere op basis daarvan worden projecten geconcretiseerd. TennenT en Liander hebben structurele afstemming over het portfolio en de projectplanning. De daadwerkelijke prioritering van projecten wordt door de individuele netbeheerder gedaan, via de portfolioafstemming wordt wel gezorgd dat de prioriteiten zoveel mogelijk in lijn liggen.

Onderstation Valkenburg (NWB OS Valkenburg 50/10 kV)

Voor de elektrificatie van het nieuw te realiseren Valkenhorst, gaat Liander een nieuw onderstation realiseren aan de locatie van de 1e Mientlaan te Valkenburg. Dit nieuwe onderstation zal worden gevoed door twee 50kV kabelverbindingen, die vanuit Leiden van energie worden voorzien.

Voor de realisatie hebben we het totale werk opgedeeld in stationswerk en kabelwerk:

Het nieuwe station wordt op dit moment gerealiseerd, we zijn nu bezig met het prepareren van de bouwgrond (ophogen en inklinken). Naar verwachting wordt het nieuwe onderstation in **Q4 2028** opgeleverd. Vanuit dit onderstation kunnen dan de nieuwe afgaande distributiekabels worden ontsloten die de nieuwe wijken en ontwikkelingen zullen gaan voeden.

Het kabelwerk is als gevolg van technische beperkingen opgedeeld in 2 fases. Omdat op er op dit moment onvoldoende aansluitcapaciteit (zowel in fysieke aansluitmogelijkheden als zijnde vermogen) in Leiden aanwezig is. Kan er maar één 50kV kabel worden aangesloten. Dit geeft het station een vermogen van 20MVA. Dit is voldoende vermogen om de start van de ontwikkelingen (woningbouw etc.) op Valkenhorst te faciliteren. Hiervoor hanteren wij een oplevering in **Q4 2028**.

De 2de en finale 50kV kabel zal pas na de netverzwaringen in Leiden en Hazerswoude-Rijndijk in bedrijf worden genomen. De verwachting in het investeringsplan hiervoor is nu **2029-2031**. De komend tijd moet uitwijzen of dit haalbaar is vanwege bovenstaande afhankelijkheden. Gezien het verkrijgen van tracés in de binnenstad vele uitdagingen met zich meebrengt, wordt er veel inspanning geleverd in de samenwerking tussen gemeente(s) en Liander om dit te bespoedigen.

In het licht van bovenstaande antwoord verwachten wij geen gevolgen voor de gebiedsontwikkeling Valkenhorst. Daarbij willen we wel benadrukken dat het vroegtijdig aanmelden van deelgebieden/fases bij de combi-coördinator Structin raadzaam is. Vervolgens kan een zogenoemde netcheck plaatsvinden op de middenspanning.

UITBR OS Rijnburg

De complexiteit van de gestarte locatiestudie zet het behalen van de eerdere in bedrijfname in 2030 onder druk. Samen met uw gemeente en de gemeente Oegstgeest werken wij graag samen om deze opgave te versnellen en een mogelijke vertraging richting 2032 te beperken.

NWB OS Bollenstreek Oost 150/50/10kV

Het nieuwe 150/50/10 kV-station Bollenstreek-Oost is nodig om de toenemende vraag naar capaciteit op te vangen. Het bestaande 150/50 kV onderstation Leiden en het nieuwe 150/50/10 kV onderstation Hazerswoude-Rijndijk hebben in de prognose op termijn geen ruimte meer, waardoor aansluiting van nieuwe en geplande 50/10 kV-onderstations in de regio niet meer mogelijk is. OS Bollenstreek-Oost zorgt ervoor dat deze onderstations kunnen worden aangesloten en het regionale net betrouwbaar blijft.

Het klopt dat dit station in de toekomst van regionaal belang is, voor een goede verdeling van capaciteit en aansluitmogelijkheden over de regio. In het pMIEK 3.0 zullen nieuwe projecten uit het Investeringsplan 2026 van bovenregionaal belang worden afgewogen volgens het afwegingskader pMIEK om te toetsen of zij in aanmerking komen voor de pMIEK status. Hierin wordt gekeken naar criteria als sluit het project aan bij het Toekomstbeeld Energiesysteem Zuid-Holland en de impact op maatschappelijke ontwikkelingen van het project. Het zwaartepunt van dit proces ligt in 2026 met vaststelling door Gedeputeerde Staten in de eerste helft van 2027. Regio en gemeenten worden in ateliers, specifiek voor de regio én provincie breed, betrokken bij de pMIEK 3.0.

12. RES Holland-Rijnland

Zienswijze

Voor u ligt de zienswijze van de RES Holland Rijnland op de recentelijk ter consultatie aangeboden investeringsplannen van Liander en TenneT. U kondigt beide grote investeringen aan in de infrastructuur van onze regio. In Holland Rijnland zijn we enthousiast over de toename van investeringen in uw Investeringsplan (IP) 2026 t.o.v. van het IP 2024. Liander investeert ruim €535 miljoen in de energie-infrastructuur voor onze regio. TenneT specificeert het niet voor onze regio, maar investeert circa 50 miljard in Nederland. Investeringsplannen in de energie-infrastructuur in brede zin zijn van groot belang voor onze regio gezien de huidige netcongestie. Deze zienswijze vormt de gezamenlijke reactie van de regio op het concept van de investeringsplannen van beide netbeheerders, juist omdat er veel overlap is. Vanuit individuele gemeenten binnen onze regio ontvangt u mogelijk ook zienswijzen.

De laatste periode heeft de regio samen met Liander een nauwe samenwerking opgebouwd op de onderwerpen sneller bouwen, slimmer benutten en prioriteren en programmeren vanuit de Actieagenda Energiesysteem en Netcongestie. Deze zienswijze is vooral bedoeld ter ondersteuning van deze samenwerking en om de opgaven te expliciteren waar we momenteel al gezamenlijk aan werken. Met TenneT zouden wij deze samenwerking ook graag opbouwen, vanwege de grote bouwopgave van TenneT in onze regio.

Wij maken ons als regio grote zorgen over de langdurige netcongestie. Uitbreidingen zijn hard nodig. Onze grootste zorg is het naar achteren schuiven van bijna alle inbedrijfsname (IBN) data ten opzichte van het IP2024. Vaak met meer dan twee jaar. Dit benadrukt het feit dat er meer nodig is dan uitbreidingen van investeringen om IBN data te halen laat staan te versnellen. Er zijn enkele goede voorbeelden op 50/10 kV niveau: in Nieuwkoop (OS Nieuwkoop), Leiden (OS Rijksuniversiteit Leiden) en Katwijk (OS Katwijk) is de IBN-datum gelijk gebleven of zelfs versneld. In Voorschoten (OS Voorschoten) was volgens Liander een jaar tijdswinst door een andere procesaanpak. Dit biedt aanknopingspunten om samen verder te versnellen. Onze oproep is vroegtijdig gebruik te blijven maken van de expertise en gebiedskennis in de gemeenten en de regio.

Naar aanleiding van de Concept Investeringsplannen 2026 van Liander en TenneT vragen we graag extra aandacht voor de volgende onderwerpen, deze zijn verderop in deze brief nader toegelicht:

Samen sneller bouwen

- Grote zorgen om verschuiven van IBN-datum pMIEK projecten.
- Betrek gemeenten en regio vroegtijdig bij het zoeken naar locaties en maak gebruik van hun ruimtelijke expertise en gebiedskennis.
- Extra 380/150 kV station (=10-30 hectare) tussen Zuid-Holland en Noord-Holland.
- Vervallen project - Leiden-Sassenheim 150kV Verkabelen.
- Samen monitoren van ontwikkelingen.

Smarter benutten

- Naast sneller bouwen ook inzetten op beter benutten van het bestaande net.
- Benoemen van relatie van warmtesysteem en elektriciteitsinfrastructuur in IP

Prioriteren en programmeren

- Zicht op totale investeringsopgave richting 2050.
- Snelgroeiende economische ontwikkeling vertalen naar investeringsplannen Liander en TenneT.

Samen sneller bouwen

Grote zorgen om verschuiven van IBN-datum pMIEK projecten

Zoals eerder aangegeven is de grootste zorg van de regio het naar achter schuiven van bijna alle inbedrijfsname (IBN) data ten opzichte van het IP2024. Dit geldt ook voor bijna alle pMIEK projecten die zijn opgenomen in pMIEK 2.0 voor de regio Holland Rijnland (zie bijlage 3). Dit zijn projecten met een bovengemiddeld maatschappelijke waarde en ook deze projecten hebben een verschuiving in IBN-data van één, twee en soms zelfs drie jaar. Onduidelijk daarbij is of en hoe de pMIEK status van de betreffende projecten hierin is meegewogen (de pMIEK status zou bijdragen aan weging in prioritering in de investeringsplannen).

Wij werken graag met de netbeheerder samen om ervoor te zorgen dat juist deze projecten, samen met de andere projecten op de lijst, gerealiseerd worden en niet verder vertragen. Daarbij kunnen we leren van onze samenwerkingen in Leiden, Katwijk, Voorschoten en Nieuwkoop. Waar de IBN-datum versneld of gelijk is gebleven.

Betrek gemeenten en regio vroegtijdig bij het zoeken naar locaties en maak gebruik van hun ruimtelijke expertise en gebiedskennis

Ongeveer 200 projecten in Nederland ondervinden vertraging. De belangrijkste oorzaak hiervoor betreft 'Ruimtelijke plannen en private rechten' ([Bijlage 4 koppeling projecten aan knelpunten.pdf](#)). Het vinden van een geschikte locatie of tracé, evenals het vastleggen van publieke en private rechten, vergt meer tijd dan oorspronkelijk voorzien. Wij zien dat hierin de grootste versnelling is te realiseren. In de regio Holland Rijnland hebben wij in het project van Voorschoten ondervonden dat om dit proces te versnellen, het van belang is gemeenten vroegtijdig en actief te betrekken bij het vinden van een geschikte locatie. De ruimtelijke expertise en gebiedskennis van de gemeente is essentieel. Onze oproep aan zowel Liander als TenneT is om voor alle nieuwe projecten op de lijst een vergelijkbare methode te gebruiken als in Voorschoten om de projecten versneld en met meer draagvlak door de ruimtelijke fase te krijgen. Dit houdt in dat de gemeenten betrokken worden voordat er voorkeurslocaties bij Liander en/of TenneT zijn. Bijvoorbeeld voor het OS Rijnsburg, OS Bollenstreek Oost 150/50kV en het mogelijk nieuwe 380 kV station (zie volgend aandachtspunt). Dit houdt in dat de gemeente(n) in principe aan zet zijn voor onderzoek naar locaties en de netbeheerder voor het zoekgebied en de randvoorwaarden. Afwijken kan in overleg met gemeenten.

Extra 380/150 kV station (=10-30 hectare) tussen Zuid-Holland en Noord-Holland

Het IP van TenneT benoemt dat er 'op termijn' mogelijk een 380/150 kV station nodig is tussen Zuid-Holland en Noord-Holland om het deelnet Vijfhuizen (Noord-Holland) en deelnet Bleiswijk (Zuid-Holland) te ontlasten. Een 380 kV gaat al snel over 10-30 hectare. Onze oproep is dat wij als regio en grensgemeenten ook graag vroegtijdig betrokken worden in dit proces voordat er bij TenneT voorkeurslocaties bekend zijn.

Vervallen project - Leiden-Sassenheim 150kV Verkabelen

In het IP van Tenneset staat er een project op de lijst van vervallen projecten binnen de regio Holland Rijnland. Namelijk het project Leiden-Sassenheim 150kV Verkabelen verbinding met projectnummer A1003128 ([Bijlage 4 koppeling projecten aan knelpunten.pdf](#)). De reden voor verval is Wet VET verkabeling on-hold. Uit de investeringsplannen wordt niet opgemaakt wat de gevolgen van het vervallen van het project zijn. Onze oproep is om de consequenties zijn van het vervallen van deze verkabeling toe te lichten.

Samen monitoren van ontwikkelingen

Ons verzoek is om samen met Liander de ontwikkelingen bij de stations te blijven monitoren, om zo tijdig de gemeenten te betrekken en waar nodig de Taskforce Netcongestie van de regio Holland Rijnland in te zetten ter ondersteuning. Aan TenneT is het verzoek aan te sluiten bij de monitoring.

Slimmer benutten

Naast sneller bouwen ook inzetten op beter benutten van het bestaande net

Gezien het feit dat de realisatietijd van projecten steeds verder toeneemt, van gemiddeld 10 jaar naar inmiddels 10 tot 12 jaar per project en er bij veel projecten vertraging plaats vindt is het noodzakelijk om meer aandacht te besteden aan het slimmer benutten van het bestaande net. Dit zodat we onder huidige omstandigheden maar ook in de toekomst kunnen blijven ontwikkelen. De komende jaren willen we als regio, net als nu, samen met u als netbeheerders blijven werken aan deze thema's. Het is belangrijk dat we elkaar hierin blijven vinden en gezamenlijk blijven inzetten op: netbewuste nieuwbouw, de verdere realisatie van netbewust laden voor mobiliteit, het vergroten van flexibiliteit (o.a. systeembatterijen) en de ontwikkeling van energiehub's en de elektriciteitsvraag voor het warmtesysteem. Ook verkennen wij graag de optie van het beter benutten van 'de vluchtstrook' van TenneT en Liander, denk hierbij aan Capaciteitsstuuringscontracten (CSC's).

In de investeringsplannen staan mooie voorbeelden van slimme oplossingen in andere gemeenten en regio's, zoals 1000 netbewuste laadpalen in Amsterdam. Onze oproep aan Liander en TenneT is om als kennisdelingspartner in de regio de lessen elders ook in onze regio actief te delen en actief eigen processen en producten aan te passen voor het 'beter benutten' van het net.

Benoemen van relatie van warmtesysteem en elektriciteitsinfrastructuur in IP

In de regio wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een regionaal verbonden warmtesysteem. In de investeringsplannen komen de positieve effecten van warmte op het elektriciteitsnet in beperkte mate terug. Daarnaast vraagt de ontwikkeling van het warmtesysteem ook om elektriciteitsinfrastructuur bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van geothermiebronnen. In de Handreiking Lokaal Programmeren van de gemeenten Hillegom, Lisse, Noordwijk en Teylingen (Bollenstreek) worden de positieve effecten van aardwarmte helder beschreven en ook de voordelen voor de lange termijn investeringen in het netwerk worden daarin benadrukt. Oproep is om in de huidige investeringsplannen de relatie tussen de ontwikkeling van warmte en de benodigde elektriciteitsinfrastructuur te benoemen. En in de toekomst op het onderwerp warmte te blijven samen werken.

Prioriteren en programmeren

Zicht op totale investeringsopgave richting 2050

Met het oog op de grote opgaven (ruimtelijk economisch, maar ook in het energiesysteem zelf) is het van belang om waar mogelijk meer zicht en grip te krijgen op de verwachte omvangrijke investeringsopgave die zich hierna aandient. De huidige investeringsplannen richten zich op de komende tien jaar. In hoeverre zijn de investeringsplannen van TenneT en Liander voldoende voor het faciliteren 2050 Koerstvastmiddenweg-scenario van onze regio?

Snelgroeiende economische ontwikkeling vertalen naar investeringsplannen Liander en TenneT

Voor economische ontwikkelingen vallen de netbeheerders vaak terug op landelijke trends. Binnen de regio Holland Rijnland verwachten we met name op economisch gebied belangrijke ontwikkelingen. De kenniseconomie in de regio groeit. Dat zien we bijvoorbeeld in de Life Science sector heel concreet met de aangekondigde komst van Eli Lilly naar Zijlhoek De Woerd. In toenemende mate zien we dat bedrijvigheid in dit ecosysteem zich wil vestigen, dat zijn bedrijven die ondersteunende diensten en producten leveren aan het ecosysteem. Tegelijkertijd zien we ook toenemende aandacht onder andere vanuit het Rijk/defensie voor ontwikkeling op Unmanned Vally (Katwijk) en NL Spacecampus (Noordwijk). Om deze toekomstige economie in de periode 2035–2050 goed te kunnen blijven faciliteren, is het noodzakelijk nu al ruimte te reserveren en te concretiseren voor de uitbreiding van de energie-infrastructuur. Wij willen daarom graag, samen met u en de regio, vroegtijdig in kaart brengen welke ontwikkelingen in de toekomst worden voorzien. Ons verzoek is om deze ontwikkelingen in komende IP mee te nemen.

Bijlage 1: Verwijzing naar visuele weergave IP per regio: Zuid-Holland (p111)

Bijlage 2: Verwijzing naar tabel Zuid-Holland, IP hoofdstuk 10.7 (p.150)

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, regio, provincie, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Samen sneller Bouwen

De nauwe samenwerking in de regio ervaart Liander als zeer waardevol. De 'Actieagenda Energiesysteem en Netcongestie' en de ondersteuning van gemeenten met de Taskforce Netcongestie bij energie-infrastructuur projecten zijn concrete voorbeelden in de samenwerking. Tegelijkertijd constateren wij ook dat IBN data naar achter schuiven en begrijpen wij uw zorgen over de genoemde vertragingen en de impact hiervan. Het klopt dat de pMIEK-status bijdraagt aan een hogere score en daarmee impact heeft op de prioritering. Er kunnen helaas onvoorziene omstandigheden leiden tot vertragingen, zelfs bij projecten die zeer hoge prioriteit hebben, zoals pMIEK projecten. Dit zijn vaak factoren waarbij de netbeheerder niet of nauwelijks invloed kan uitoefenen op versnelling. De uitbreiding van station Sassenheim lichten we hier specifiek uit, omdat prioritering hierbij in het overzicht wel genoemd staat. De vertraging in dit project ontstond doordat er onvoldoende studiec capaciteit beschikbaar was. Een cruciale medewerker in het proces voor dit project vertrok, waardoor het niet lukte met de overige capaciteit de studie tijdig uit te voeren. Dit project is met hoge prioriteit opnieuw ingepland, waardoor dit project zo veel als mogelijk naar voren is gehaald om de vertraging te minimaliseren.

Samenwerking met regio's, provincies, gemeenten en andere stakeholders is essentieel om de uitvoering te versnellen. Liander deelt het belang voor een continue structurele samenwerking, zoals binnen het energieprogramma van de regio Holland Rijnland.

Wij beamen dat het betrekken van gemeenten essentieel is vanwege hun ruimtelijke expertise en gebiedskennis. Op veel projecten werkt Liander goed samen met gemeenten en benut deze kennis. Wij juichen het toe dat gemeenten meedenken over mogelijke locaties en gaan hierover graag in gesprek. Lokale gebiedskennis is waardevol en kan bijdragen aan draagvlak. Wij begrijpen dat open en transparante communicatie belangrijk is en zijn blij dat dit op diverse projecten zo wordt ervaren.

Bij de voorgestelde methode om gemeenten aan zet te laten voor onderzoek naar locaties willen we benadrukken dat de (wettelijke) rollen en verantwoordelijkheden in acht genomen dienen te worden. Liander is als regionale netbeheerder gebonden aan de Elektriciteitswet en Gaswet (en per 1 januari aan de Energiewet). Zodoende is Liander verantwoordelijk voor aanleg, herstel en uitbreiding van netten. Het is aan Liander om te beoordelen óf een onderstation nodig is en wélke locatie geschikt is. Locatiestudies baseren wij op technische eisen (programma van eisen), waarvoor specialistische kennis nodig is die bij netbeheerders ligt. Liander is verantwoordelijk voor, en moet zodoende regie houden op, het onderzoek naar locaties.

Met inachtneming van deze kaders, verkennen we graag de verdere samenwerking op de ruimtelijke inpassing. Samenwerking met en inbreng van gemeenten is belangrijk. Het proces voor station Voorschoten laat zien dat samenwerking meerwaarde heeft en versnellend kan werken. De gemeente startte vroegtijdig met inventariseren van mogelijke locaties in samenwerking met de Taskforce Netcongestie van de regio Holland Rijnland. Hierdoor kon een deel van de studie worden uitbesteed en eerder worden afgerond. Dit ontlastte Liander en leverde tijdswinst op en is een goed voorbeeld van samenwerking. Wij verkennen graag of dit navolging kan krijgen voor andere projecten in de regio.

Voor het '380/150 kV station tussen Zuid-Holland en Noord-Holland' verwijzen we naar de landelijke netbeheerder TenneT.

Voor het vervallen van het project Leiden-Sassenheim 150kV Verkabelen verwijzen we naar TenneT als beheerder van het hoogspanningsnet.

Liander ziet de meerwaarde van gezamenlijke monitoring en signalering. Inmiddels is samen met de regio een basis voor een monitor opgezet, waarop wij graag verder samenwerken. Een monitor draagt bij aan een gedeeld beeld van de gezamenlijke opgave, versterkt de betrokkenheid van alle partijen en ondersteunt het tijdig realiseren van projecten. De grootste kansen voor versnelling ontstaan daar waar monitoring inzicht biedt om procedures zoals gemeentelijke besluitvorming en vergunningverlening beter te laten aansluiten op de processen van netbeheerders en vice versa.

Voor het verzoek dat TenneT aansluit bij de monitoring verwijzen we jullie naar TenneT. Wij hebben daarin geen bezwaar.

Slimmer benutten

Naast hogere investeringen is flexibiliteit cruciaal om onze klanten sneller te kunnen helpen. Slim energiegebruik voorkomt piekbelasting en benut het elektriciteitsnet optimaal.

We zetten vol in op de gebiedsgerichte aanpak en willen vanuit iedere klant een passend (flex)aanbod doen. We zien al successen met congestiemanagement en capaciteitsbeperkende contracten (CBC-A en CBC-T), waarvan er nu 265 zijn afgesloten. Ook zien we nog uitdagingen, zoals het vinden van oplossingen voor knelpunten op middenspanning en bij TenneT. Veel klanten ervaren meerdere knelpunten tegelijk, waardoor één oplossing de klant nog niet helpt.

We beamen de reactie van regio Holland Rijnland dat we meer aandacht moeten besteden aan het beter benutten van het bestaande net. Liander is daarom druk bezig met het implementeren van verschillende initiatieven die hiermee samenhangen, zoals het aanbieden van flexcontracten en het zwaarder belasten van het net. Liander wil ook de komende jaren hierop blijven inzetten en de initiatieven verder benutten.

Liander zet ook op 'slimmer benutten' graag de samenwerking voort met regio, gemeenten en provincie. De 'Actieagenda Energiesysteem en Netcongestie' die in gezamenlijkheid is opgesteld zet hier integraal op in. Het convenant netbewuste nieuwbouw is zo'n actie uit deze agenda die hieraan bijdraagt. De oproep om ook voorbeelden van elders uit ons verzorgingsgebied te delen in de regio Holland Rijnland nemen wij ter harte en zullen wij oppakken.

Het investeringsplan geeft aan welke investeringen wij als netbeheerder doen; het geeft een overzicht van aankomende knelpunten, de oplossingen en investeringen die Liander doet. De impact van warmtenetten op (investeringen in) het elektriciteitsnet vindt zijn weg via de scenario's van Netbeheer Nederland naar het investeringsplan, maar is geen (direct) onderdeel van het investeringsplan. Wij delen de visie over het belang van warmtenetten voor het energiesysteem en de relatie tussen investeringen in een warmtesysteem en het elektriciteitsnet. In eerdere studies door Liander, voor [de Leidse regio](#) en de [Duin- en Bollenstreek](#), komt naar voren dat door een regionaal verbonden warmtesysteem minder druk op het elektriciteitsnet ontstaat dan met individuele oplossingen, en bijdraagt aan een flexibel en betrouwbaar energiesysteem. Een recente studie door Liander naar warmte en netcongestie benoemt de rem die netcongestie vormt voor de ontwikkeling van warmtebronnen, zoals geothermie, vanwege de grote vermogensvraag die nodig is. Een belangrijke conclusie is dat het programmeren van de warmtenet ontwikkeling(en) in relatie tot de beschikbare ruimte op het elektriciteitsnet in de tijd randvoorwaardelijk is voor succesvolle realisatie. Een intensieve samenwerking met regio en warmteclusters is ook voor ons als netbeheerder van groot belang. We zetten graag extra in op deze samenwerking.

Programmeren & prioriteren

De scenario's worden in Netbeheer Nederland verband opgesteld voor 40 jaar vooruit. Het IP focust op komende 10 jaar, maar onze netarchitecten houden bij het netontwerp rekening met de groei op lange termijn.

Onze spreidingsmodellen houden rekening met de clusters en dichtheden van activiteiten over ons netgebied. Naast de scenario's halen Relatiemanagers en Gebiedsregisseurs van Liander actief plannen op bij klanten en stakeholders die ook meegenomen worden in de Belastingprognose. Daarnaast is onze afdeling Energieplanologie actief in de regio om samen met de regio toekomstige ontwikkelingen vroegtijdig in kaart te brengen en het energiesysteem van de toekomst te ontwerpen. Wij werken graag samen met de regio eraan om dit concreet te maken richting het volgende Investeringsplan.

13. Gemeente Zaanstad

Zienswijze

In het ontwerp investeringsplan wordt de ontwikkeling van een nieuw 150kV station "OS Assendelft" binnen onze gemeente genoemd. In de afgelopen periode is dat vanuit verschillende overleggen al naar voren gekomen. Maar dat station is niet het enige. Inmiddels lijkt zich bij het TenneT project 380 NHN een scenario te voltrekken waarbij het 380kV station en het hoogspanningstracé van TenneT in het westen van Zaanstad komen. Wij beschouwen dat samen met de regio als een buitengewoon ongelukkige en zeer ongewenste plek: het landelijk gebied tussen Beverwijk en Zaanstad. Ook is nog niet zeker dat de huidige 150kV verbinding Beverwijk-Oterleek ondergronds wordt gebracht. Al met al betekent dit een stapeling van grootschalige energie-infrastructuur projecten, wat leidt tot aanzienlijke aantasting van het resterende groene buitengebied ten westen van Zaanstad, met grote effecten op de leefbaar en gezondheid.

Wij vragen u en ook aan TenneT met klem om, in onderlinge afstemming en met de betrokken overheden, te onderzoeken of een alternatief op netwerkniveau mogelijk is. Een alternatief dat de cumulatie van infrastructuur vermindert en zo de impact op de leeskwaliteit en de gezondheid van onze bevolking beperkt.

Reactie

De energietransitie vraagt om intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector.

In de door u ingediende zienswijze schrijft u dat de mogelijke stapeling van grootschalige energie-infrastructuur projecten in het landelijke gebied tussen Beverwijk en Zaanstad leidt tot aanzienlijke aantasting van het resterende groene buitengebied ten westen van Zaanstad, met grote effecten op de leefbaarheid en gezondheid. U verzoekt ons samen met TenneT te onderzoeken of alternatieven op netwerkniveau mogelijk zijn. In het Investeringsplan van Liander gaat het om het nieuw te ontwikkelen 150/50/10 kV-station Assendelft. U verwijst daarnaast naar het hoogspannings tracé 380kV en een nieuw TenneT station waarover deze maand het Regioadvies door de Provincie aangeboden wordt aan het Rijk. We begrijpen uw zorgen.

Vanuit Liander kunnen wij u meegeven dat een nieuw 150/50/10kV-station in uw regio noodzakelijk is om de ontwikkelingen in Uitgeest, Krommenie en Wormerveer te kunnen faciliteren. Dit station gaat naast een aantal 50/10kV stations ook het lokale middenspanningsnet rondom en in Assendelft voeden. Het station zorgt ervoor dat het middenspanningsnet van Liander voldoende capaciteit heeft om woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen betrouwbaar van stroom te kunnen blijven voorzien, nu en in de toekomst.

De exacte locatie van het onderstation is nog niet bepaald. Liander en TenneT onderzoeken dit momenteel in samenwerking met de betrokken gemeenten. Daarbij kijken we niet alleen naar de nettechnische haalbaarheid, maar ook naar ruimtelijke inpasbaarheid en maatschappelijke impact. Ons doel is een oplossing die efficiënt is én zoveel mogelijk rekening houdt met alle belangen in de omgeving. Voor alle stappen volgen we een zorgvuldige procedure.

14. Gemeente Noardeast-Fryslân

Zienswijze

Wij hebben kennisgenomen van uw Investeringsplan 2026. Op basis hiervan dient het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Noardeast-Fryslân graag de volgende zienswijze in:

1. Op pagina 107 geeft u de kaart van Fryslân weer met geplande grote investeringen tot en met 2035. In uw overzicht is een investering in een nieuw onderstation in Stiens weergegeven. Dit onderstation is echter niet weergegeven in de investeringsplannen van TenneT, terwijl andere nieuwe onderstations in Fryslân daar wél zijn ingetekend. Wat is de oorzaak van dit verschil?
2. In aanvulling op de eerste vraag: indien het onderstation in Stiens gerealiseerd wordt, wat is dan diens voedingsgebied, specifiek voor de gemeente Noardeast-Fryslân? Kunnen bestaande aansluitingen in de regio Hallum, die nu nog op het onderstation in Dokkum zitten, overgaan op het nieuwe onderstation? In andere woorden, betekent dit dat de druk op het onderstation Dokkum verlaagd wordt?
3. In het verlengde van de tweede vraag: impliceert de eventuele realisatie van onderstation Stiens dat er geen tweede onderstation in Dokkum nodig is? Is dit bijvoorbeeld ook de reden dat de eerder geplande extra (aanvullende op de bestaande twee) 110 kV-leiding tussen onderstation Burgum en onderstation Dokkum niet langer nodig is?
4. Tot slot merken wij ten aanzien van pagina 91 op dat aquathermie niet langer verkend wordt in Eanjum

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie in onze investeringen. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

TenneT en Liander hebben vorig jaar een netvisie opgesteld voor 2050. In deze netvisie is geconcludeerd dat er op de langere termijn mogelijk behoefte is aan een aantal nieuwe hoogspanningsverbindingen en 110 kV stations in de provincie Fryslân. Deze netvisie is opgesteld op basis van de destijds beschikbare scenario's van IP2024 welke verschillen van de scenario's van dit investeringsplan. Op basis van de berekeningen van IP2026 blijkt dat dit station inderdaad op de langere termijn nodig is en daarom heeft Liander het opgenomen in het investeringsplan. TenneT heeft het onderstation Stiens opgenomen in bijlage 1 van hun investeringsplan. In deze bijlage zijn projecten opgenomen die bekend zijn bij de regionale netbeheerder, maar die bij TenneT in een nog te onzekere fase van de projectplanning zitten om in de projectenoverzichten van het IP te worden opgenomen.

Het doel van het nieuw te bouwen onderstation (in de omgeving van) Stiens is om een deel van de belasting van onderstation Dokkum over te nemen. Het is mogelijk dat bestaande aansluitingen – zoals die in Hallum – in de toekomst op dit onderstation Stiens worden aangesloten. Welke bestaande aansluitingen worden aangesloten op onderstation Stiens is op dit moment nog niet te zeggen omdat de locatie en het exacte voedingsgebied nog niet zijn vastgesteld.

Het is onze huidige verwachting dat er geen behoefte is aan een tweede onderstation bij Dokkum nadat onderstation Stiens is gerealiseerd. De extra hoogspanningsverbinding tussen Burgum en Dokkum is niet opgenomen in IP2026 van TenneT omdat de huidige inzichten uitgaan van een lagere belastingprognose richting de toekomst.

Dank voor uw opmerking over de verkenning van aquathermie in Anjum. Wij passen de tekst hierop aan.

15. Gemeente Noordoostpolder

Zienswijze

Met veel belangstelling hebben wij kennisgenomen van het Investeringsplan 2026. Het plan onderstreept de enorme verantwoordelijkheid die jullie als netbeheerder hebben om de energietransitie de komende decennia mogelijk te maken. In deze brief reageren we op een aantal aspecten van het Investeringsplan die voor onze gemeente cruciaal zijn.

Ongekende opgave

Nederland staat voor een ongekende opgave in de energietransitie. Netcongestie maakt dit inmiddels zeer acuut. Op middenspanningsniveau is het in een groot deel van Noordelijk Flevoland al geruime tijd de realiteit.

Het Investeringsplan 2026 schetst een ambitieus eindbeeld, maar wij missen de urgentie en zekerheid dat dit ook tijdig wordt gerealiseerd. Voor onze gemeente is een toekomstbestendig energiesysteem geen wens, maar een absolute noodzaak.

Maakbaarheid en planning: grote zorgen

Het plan erkent, net als in het vorige investeringsplan, dat maakbaarheid een uitdaging is. Wij zien echter dat knelpunten blijven bestaan, zowel bij fysieke uitbreiding als bij slimme benutting van het net. De vraag is gerechtvaardigd of de huidige planning realistisch is. De afgelopen jaren zijn wij herhaaldelijk geconfronteerd met verschuivende plannings in het NuLelie-programma. Ook nu zien wij nieuwe data en projecten die vragen oproepen. Wij verwachten dat hierover vóór vaststelling van het IP 2026 een open gesprek plaatsvindt en dat noodzakelijke aanpassingen worden doorgevoerd.

Het is onacceptabel dat projecten in Noordelijk Flevoland opnieuw vertraging oplopen door herprioritering. Dit kunnen wij niet uitleggen aan inwoners en ondernemers. Wij vragen Liander expliciet: welke concrete maatregelen nemen jullie om dit te voorkomen?

Heldere en eerlijke communicatie

Communicatie over planning moet glashelder zijn. Klanten begrijpen niet dat een netverzwaring technisch gereed kan zijn, maar dat zij nog steeds niet over het gewenste vermogen beschikken. Onduidelijkheden en verschuivende mijlpalen ondermijnen het vertrouwen in jullie plannen. Wij verwachten dat wij aan de voorkant worden meegenomen in afwegingen, herprioriteringen en projectaanpassingen — niet achteraf.

Samenwerking en afstemming: geen vrijblijvendheid

De energietransitie vraagt om nauwe samenwerking. Wij verwachten dat Liander deze samenwerking met overheden en partners niet alleen voortzet, maar intensificeert. Dit geldt ook voor afstemming met TenneT: discrepanties in planning tussen beide netbeheerders zijn onacceptabel. Zorg dat afhankelijkheden inzichtelijk en afgestemd zijn, zodat vertragingen door miscommunicatie worden voorkomen.

Onze boodschap is helder: De uitvoering van de netuitbreiding in Noordelijk Flevoland mag niet opnieuw vertragen. Wij rekenen op een realistische planning, transparante communicatie en een stevige samenwerking om de energievoorziening voor onze inwoners en ondernemers toekomstvast en betrouwbaar te maken.

Reactie

Hartelijk dank voor het indienen van uw zienswijze op het Investeringsplan Liander 2026. De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Maakbaarheid en planning

Wij begrijpen uw zorgen over de genoemde vertragingen, mede gelet op de vertragingen van NuLelie die reeds aan de orde zijn geweest. Zoals in het investeringsplan beschreven, werken wij met een gebiedsgerichte aanpak en hanteren wij een prioriteringsmethodiek om knelpunten zo goed mogelijk op te lossen binnen de beschikbare middelen en maakbaarheid. Naast fysieke uitbreidingen zetten we sterk in op flexibilisering van het netgebruik om onze klanten zo snel mogelijk van een passende oplossing te kunnen voorzien. Samenwerking met provincies en gemeenten is hierbij essentieel.

Over het gehele werkpakket stuurt Liander, in lijn met onze doelen en verantwoordelijkheden op: het minimaliseren van de aansluitduur, transportbeperkingen en spanningsklachten en het maximaliseren van het getransporteerd vermogen, de veiligheid van het gasnet en de mate waarin het net bemeten is. Met deze optimalisatie zorgen we dat we, gegeven de beperkingen, het juiste werk op het juiste moment realiseren. In paragraaf 3.4 van het investeringsplan staat dit in meer detail toegelicht. Deze optimalisatie geeft als resultaat hoeveel van een bepaald type werk we doen in het laag- en middenspanningsnet, maar niet of het ene project een hogere prioriteit krijgt dan een andere.

U schrijft dat u graag het gesprek aan wil gaan over data en projecten die vragen oproepen. In uw zienswijze specificeert u niet om welke projecten en vragen dit gaat. Wij spreken uw gemeente tweewekelijks over de voortgang van de NuLelie-projecten. Wanneer er nog vragen zijn, roepen we u op om deze daar te stellen. Tevens refereert u aan projecten die opnieuw vertraging oplopen door herprioritering en welke maatregelen Liander neemt om dit te voorkomen. Ook hier is niet nader gespecificeerd om welke projecten dit zou gaan. Onlangs hebben wij wel met uw gemeente gesproken over een mogelijke vertraging op één van de NuLelie-projecten door verschuiving van mensen en middelen. Zoals inmiddels is aangegeven hebben we voor dit project de revisie naar voren weten te halen in de planning, waardoor ook dit project binnen de gecommuniceerde bandbreedte zal blijven. Om regie te houden op de NuLelie-netuitbreidingen is, zoals u weet, in 2024 het Actieplan Noordelijk Flevoland opgericht. Deze maatregelen moeten verdere vertraging zo veel als mogelijk voorkomen. Tweewekelijks spreken we met uw gemeente om de voortgang te blijven volgen.

Communicatie

In het Investeringsplan 2026–2035 maakt Liander inzichtelijk hoe de energienetten worden uitgebreid en vernieuwd om aan de snelgroeiende vraag te voldoen. Tegelijkertijd zien we uitdagingen die de uitvoering onder druk zetten. Naast de enorme hoeveelheid werk die we verzetten, zien we ook projecten die we niet volgens planning kunnen afronden. Dat heeft impact op onze klanten. Daarom gaan we in de toekomst vaker uit van een periode waarin een project klaar zal zijn, in plaats van een harde datum. Zodat klanten meer duidelijkheid krijgen.

Daarnaast geeft u aan de voorkant meegenomen te willen worden in afwegingen, herprioriteringen en projectaanpassingen. Voor zo ver dit mogelijk is zullen wij dit zeker met u delen.

Samenwerking

Wij onderschrijven, net als u, dat de samenwerking met provincies en gemeenten bij de huidige uitdagingen essentieel is. Liander deelt het belang voor een continue structurele samenwerking, zoals de bestuurlijke en ambtelijke afspraken om bij te praten over het Actieplan Noordelijk Flevoland, het AO Energyboard en de Taskforce Netcongestie. Het samen met provincies en gemeenten en belangrijke stakeholders verkennen en ontwerpen van het energiesysteem in relatie tot de ruimtelijke ordening is hiervan een belangrijk

onderdeel. Dit doen we onder andere door lokaal programmeren, en denken we ook graag mee op uw warmteprogramma. Wij staan open voor verdere samenwerking met de gemeente Noordoostpolder en andere stakeholders om met elkaar te verkennen hoe de samenwerking verder geïntensiveerd kan worden. Naast het tweewekelijkse overleg rondom het Actieplan Noordelijk Flevoland willen wij u oproepen om wederom met ons een regulier overleg in te plannen waarin we de samenwerking vorm kunnen geven.

Tevens geeft u aan dat de afstemming met TenneT verder geïntensiveerd kan worden zodat voorkomen kan worden dat er vertragingen door miscommunicatie ontstaan. Wij onderschrijven dit belang. De plannings in de Investeringsplannen van TenneT en Liander zijn met elkaar afgestemd en sluiten op elkaar aan. Het is wel mogelijk dat er discrepanties zitten in de bandbreedtes doordat TenneT en Liander hier een andere systematiek hanteert waarmee de onzekerheid in de planning zal worden vastgesteld.

16. Provincie Noord-Holland

Zienswijze

Op 31 oktober heeft Liander het ontwerp-investeringsplan 2026 gepubliceerd ter consultatie van haar stakeholders. De provincie Noord-Holland wil graag van deze gelegenheid gebruik maken. Allereerst willen wij erkentelijk zijn voor de alsmaar groeiende opgave waar Liander voor staat om zijn elektriciteitsnetten robuust te versterken voor een duurzaam, leefbaar en toekomstbestendig Noord-Holland. En we willen benadrukken dat wij als overheid en partner in deze opgave, onze best doen om onze rol en verantwoordelijkheid zo goed mogelijk proberen in te vullen. Dat betekent ook dat we elkaar op een constructieve manier mogen bevragen of bekritisieren om het beste in elkaars organisaties naar boven te halen. Wij hopen dat dat weerspiegelt wordt in onze zienswijze. Die is opgezet in een algemeen deel en specifieke onderdelen, refererend naar de hoofdstukken in het Investeringsplan (IP).

Algemeen

Rondom de totstandkoming van het Investeringsplan willen wij graag aangeven dat we eerder op de hoogte gesteld willen worden van belangrijke veranderingen in methodiek en verschuivingen in de ingebruikname datums van lopende projecten. Zo krijgen wij, als stakeholder, de gelegenheid om naar verhelderingen te vragen en onaangename verrassingen of misvattingen te voorkomen. Dit jaar is dat helaas niet gelukt en ontstond er veel onrust en ongenoegen bij onze collega's en partners.

Wat betreft de consultatie van het ontwerp-IP, zouden we liever zien dat de publicatiedatum volgend jaar niet samenvalt met de deadline voor publicatie. De reactietermijn van één maand is namelijk te kort. Wij stellen daarom 1 september voor. Daarnaast willen wij vragen een presentatie over het IP, die overigens zeer verhelderend was, liever aan het begin van de reactietermijn te geven. Dit jaar was die 11 dagen na de start van de reactietermijn.

Specifiek

Profiel & Strategie

In paragraaf 2.4 wordt de strategie van Liander omschreven. Onderdeel daarvan is data delen. Het gaat hier vooral over het delen van data met klanten. Het delen van data met stakeholders wordt niet genoemd. Het data delen met stakeholders is voor ons ook van groot belang

Methodiek

De specifieke uitwerking van het optimalisatiemodel van het maakbare investeringsportfolio ontbreekt. Het is daarom onduidelijk en onnavolgbaar hoe dit model tot een prioritering komt bij onvoldoende beschikbare middelen. Het is vervolgens niet duidelijk wat de analyse en verwerking inhoudt van het resultaat van het model.

Heeft de pMIEK-status een doorwerkend effect op de relatieschade? Met andere woorden, wordt de relatieschade hoger gescoord als een pMIEKproject bijvoorbeeld vertraagt?

Prioriteiten en Maakbaarheid

Zijn de veranderingen in prioritering congruent en effectief t.o.v. de veranderingen die Tennet in zijn prioriteringskader heeft gemaakt? Onder Prioriteiten (4.1) wordt namelijk benoemd dat er prioriteit wordt geven aan het ontwikkelen van het elektriciteitsnet (uitbreiden van de transportcapaciteit) t.o.v. het aansluiten van klanten, terwijl Tennet aangeeft in haar afwegingskader dat het klantaanvragen prioriteert boven capaciteitsprojecten.

Allereerst vroegen we ons af waarom de tijdshorizon op hoofdspanning niet is verlengd met 5 jaar, zoals dat bij Tennet is gedaan.

Scenario's en netimpact

Er wordt zowel in de eisen, als in de regionalisatie van scenario's, geen rekening gehouden met de Energievisie en Omgevingsvisie van de provincie. Wij vragen ons af waarom Liander dat niet doet.

Bijlagen

Uit de overzichten in het IP is het lastig om te checken of alle pMIEK projecten goed zijn opgenomen. Oterleek 1 50 KV staat in verschillende tabellen onder verschillende namen opgenomen, soms met pMIEK status en soms zonder pMIEK status. Is daar een verklaring voor?

Ten slotte willen wij afsluitend op onze reactie benadrukken dat wij de samenwerking met TenneT als opbouwend en constructief ervaren. De groeiende, onderlinge openheid en het onderlinge vertrouwen helpt ons om de grote opgave die voor ons ligt gezamenlijk aan te gaan

Reactie

Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren. De Energietransitie vraagt om intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector.

Algemeen

In het algemene deel van uw zienswijze geeft u aan, dat u graag eerder op de hoogte gesteld wil worden van belangrijke veranderingen in methodiek en verschuivingen in de ingebruikname datums van lopende projecten. Ook vanuit de behoefte om vragen hierover te kunnen stellen en onaangename verassingingen bij collega's en partners te voorkomen.

Onze stakeholders, waaronder de provincie Noord-Holland, worden in het Investeringsplan meegenomen in de methodiek die aan onze investeringen ten grondslag liggen. Het opnemen van vertragingen, oorzaken en verschuivingen in data van lopende projecten, is een resultaat van evaluatie van het Investeringsplan en gesprek met ACM in de voorgaande jaren.

Wij herkennen de meer algemene wens om op tijd, los van het IP, inzage in verschuivingen van projecten te willen. Het IP is in die zin een momentopname met een herijking iedere twee jaar. De voortgang van projecten in Noord-Holland bespreken we ook onder andere in de zogeheten gezamenlijke clusteroverleggen vanuit spoor 1 van de Taskforce EnergieTransitie en in de Energyboard Noord-Holland. Dat neemt niet weg dat elke vertraging een onaangename boodschap is, en soms verschillende oorzaken kent die op meerdere tafels kunnen liggen. Ook hierin zijn we lerend.

Wat betreft de consultatie van het ontwerp-IP geeft u aan dat u liever ziet dat de publicatiedatum al in september is, aangezien de reactietermijn van één maand te kort is. Wij herkennen dit signaal en nemen dit mee. De publicatiedatum wordt afgestemd met de andere netbeheerders, en vraagt afstemming met interne processen. Een toezegging kunnen we u daarom niet geven.

Op 15 september organiseerden we een algemeen webinar en vervolgens een regiospecifiek webinar op 10 november. Deze laatste datum is in overleg tot stand gekomen en afgestemd op andere bestuurlijke overleggen. Door een werkweek in te passen na publicatie was er bovendien ruimte om de publicaties te bekijken en om gericht vragen te kunnen stellen. Wij zijn blij met uw positieve reactie dat wij dit jaar meer aandacht hebben gegeven aan de voorlichting over de Investeringsplannen.

Specifiek

Profiel en strategie

Uw vraag over datadelen geeft ons de gelegenheid u te informeren dat een overzicht van producten en ambities te vinden in de Roadmap Netbeheer Nederland: Roadmap data delen voor de energietransitie | Netbeheer Nederland. Ook wijzen wij graag op de informatie die we beschikbaar hebben over knelpunten, omvang wachtlijsten en oplossingen en ontsluiten via de [Capaciteitskaart elektriciteitsnet | Regionale netbeheerders - Afname](#).

Methodiek

In het vervolgtraject kijken wij graag samen naar uw wens om beter begrip te krijgen van de werking van het optimalisatiemodel van het maakbare investeringsportfolio. Uw vraag over de doorwerking van het effect Relatieschade en PMIEK gaat hierover. PMIEK projecten kennen een eigen (relatief zware) aparte weging in het model. Bij relatieschade gaat het daarnaast over de basis van vertrouwen die aan een productieve samenwerking ten grondslag ligt, waarbij de beoordeling plaatsvindt op basis van bestuurlijke afspraken en convenanten, strategische afhankelijkheden en risico-inschatting op bijvoorbeeld vertragingen in de vergunningverlening. Projecten met een hoge strategische waarde en bestuurlijke verankering krijgen een hogere score op dit criterium. Er kan een koppeling zijn met een (kans op) vertraging van een PMIEK project, maar dit hoeft niet.

Prioriteiten en maakbaarheid

Keuzes die de netbeheerders maken in onderdelen waarop prioritering plaatsvindt en in welke volgorde, zijn onderling afgestemd met alle netbeheerders via Netbeheer Nederland. Er wordt daarbij goed gekeken naar de impact van het stellen van prioriteren. Regionale netbeheerders zijn daarnaast ook klant bij TenneT.

Voor het volgende investeringsplan zal als tijdshorizon voor de investeringen van de regionale netbeheerders ook een zichtperiode van 15 jaar gehanteerd worden. Dit is conform de nieuwe energiewet die op 1 januari 2026 in werking treedt. Deze is nog niet van toepassing op dit investeringsplan.

Scenario's en netimpact

U veronderstelt dat in de eisen en regionalisatie van de scenario's geen rekening wordt gehouden met de Energievisie en de Omgevingsvisie van de provincie. De provinciale Energievisie vindt zijn kwantitatieve onderbouwing m.b.t. het netwerk van Liander in de impactanalyses die ook ten grondslag liggen aan het Investeringsplan. Dit is te vinden in de bijlage van de Energievisie 2.0 die de Provincie heeft vastgesteld begin 2025. Wij zijn verheugd dat er voornemens zijn om deze visie als basis mee te nemen in de Omgevingsvisie die de provincie momenteel opstelt. Wij stellen hiervoor kennis en expertise beschikbaar. Vooruitkijkend, de vaststelling van de omgevingsvisie, met de bijbehorende vertaling de -verordening en -programma's, is belangrijke input voor de regionalisatie van de scenario's voor het volgende investeringsplan.

Bijlagen

In uw zienswijze geeft u aan dat u uit de overzichten in het IP het lastig vindt om te checken of alle pMIEK projecten goed zijn opgenomen.

Liander heeft alle pMIEK projecten benoemd in paragraaf 9.2 'regioperspectieven'. Voor Noord-Holland staan deze op pagina 99/100 van het Investeringsplan. Daarnaast zijn de pMIEK-investeringen in bijlage 6 en 7 met een "*" bij het projectnummer aangeduid. Dit geldt ook voor het door u genoemde voorbeeld Oterleek 150 kV.

Verwarring ontstaat mogelijk doordat knelpunten als verplicht onderdeel van het IP niet als pMIEK zijn aangeduid, maar wel een vergelijkbare naamgeving hebben.

17. Regio Westfriesland

Gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec

Zienswijze

Inleiding

De regio Westfriesland, bestaande uit zeven gemeenten, heeft kennisgenomen van de Investeringsplannen van Liander voor 2026. Wij waarderen de inzet van Liander deze buitengewone opgave om het elektriciteitsnet uit te breiden en te versterken. Tegelijkertijd constateren wij dat verschillende projecten in de planning naar achteren zijn geschoven en dat de huidige planning aanzienlijke uitdagingen met zich meebrengt voor onze gemeenten.

Met deze zienswijze willen wij onze zorgen kenbaar maken en concrete verbeterpunten aandragen voor een effectievere samenwerking tussen Liander en de gemeenten in Westfriesland.

Onvoldoende structurele afstemming over toekomstige projecten met gevolgen voor realisatie van projecten

Constatering

Liander geeft in het IP aan dat samenwerking en transparantie cruciaal is. Voor voorbereiding van toekomstige projecten constateren we dat Liander wisselend afstemming zoekt met gemeenten. Bijvoorbeeld voorafgaand aan grondaankopen en om projecten ingepast en vergund te krijgen. Het Investeringsplan en daarmee gekoppelde planning is uitsluitend vanuit het perspectief van Liander opgesteld, maar heeft wel consequenties voor onze gemeenten.

Problematiek

1. Gemeenten worden vaak laat of reactief betrokken bij locatiekeuze en grondaankopen en intentieverklaring.
2. Er is geen duidelijke structuur en helderheid waar het overleg plaatsvindt bij de gemeente.

Gevraagde aanpassing

Wij verzoeken Liander om overleg beter te structureren met individuele gemeenten:

1. Gemeenten proactief te betrekken bij de planvorming;
2. Dezelfde omgevingsmanager voor samenhangende projecten (op technisch niveau danwel gerelateerd aan station Westwoud of station Wognum);
3. Periodiek de (project)voortgang te bespreken met wederzijdse vaste aanspreekpunten.

De planning van Liander houdt geen rekening met en stemt niet af op gemeentelijke capaciteit

Constatering

In de nieuwste planning komen meerdere stations in specifieke gemeenten gelijktijdig tot ontwikkeling. Deze cumulatie van projecten vraagt om een verdubbeling tot verdrievoudiging aanspraak op onze capaciteit, met name op het gebied van ruimtelijke procedures, vergunningverlening en ambtelijke ondersteuning.

Problematiek

- Gemeenten hebben beperkte capaciteit voor het begeleiden van complexe infrastructuurprojecten;
- Ruimtelijke procedures vereisen specialistische kennis en aanzienlijke tijdsinvestering;
- Dit leidt tot potentieel tot vertragingen.

Gevraagde aanpassing

Wij verzoeken Liander om bij het opstellen van de Investeringsplannen expliciet rekening te houden met beschikbare gemeentelijke capaciteit. En, hiervoor afgaande in overleg te gaan met betrokken gemeenten. Dit haakt ook aan op de structurele afstemming. Dit betekent:

- Fasering van projecten in overleg met betrokken gemeenten;
- Gezamenlijke signalering en proactieve handelen in relatie tot deze capaciteit.

Ontbreken van projectmatige aanpak grondverwerving

Constatering

De verwerving van gronden voor transformatorstations wordt zeer wisselend projectmatig aangepakt tussen Liander en gemeenten. Als dat niet gebeurt komen gemeenten in eerste instantie reactief in beeld (verstrekken van informatie), of incidenteel contact bij kansen voor grondaankoop, een gestructureerde, projectmatige aanpak ontbreekt.

Problematiek

- Ad-hoc benadering leidt tot gemiste kansen en inefficiëntie;
- Geen gezamenlijke strategie voor grondverwerving;
- Communicatie beperkt zich tot specialistische afdelingen;
- Gemeenten kunnen hun instrumentarium niet effectief inzetten;
- De grondaankoop kan potentieel niet worden ingezet wat leidt tot vertraging.

Gevraagde aanpassing

Wij verzoeken Liander om voor elk transformatorstationproject een projectmatige aanpak voor grondverwerving te hanteren, waarin:

- Gezamenlijk wordt gekeken naar mogelijkheden voor grondverwerving;
- Gemeentelijke instrumenten vroegtijdig worden ingezet waar mogelijk;
- Periodiek de voortgang wordt besproken met wederzijdse vaste aanspreekpunten.

Ontbreken van focus op beter benutten bestaande infrastructuur

Constatering

Liander geeft zelf aan dat flexibilisering essentieel is. In de Investeringsplannen zien wij geen aandacht voor het optimaal benutten van de bestaande infrastructuur in afwachting van de realisatie van uitbreidingen. We weten dat dit zeker op de agenda staat en in overleggen wordt besproken. In het investeringsplan worden er geen capaciteitstoewijzingen of investeringen opgenomen gericht op het efficiënter gebruik van het huidige net.

Problematiek

- Door projectverschuivingen ontstaan langere periodes waarin het bestaande net onder druk staat;
- Netcongestie belemmert woningbouw, bedrijfsontwikkeling en de energietransitie;
- Er worden kansen gemist om met relatief beperkte investeringen tijdelijke oplossingen te realiseren.

Mogelijke maatregelen

Maatregelen voor beter benutten zijn bekend en er wordt aan gewerkt door gemeenten en Liander gezamenlijk en deze moeten geborgd worden in het Investeringsplan.

Gevraagde aanpassing

Wij verzoeken Liander om in de Investeringsplannen expliciet investeringen op te nemen voor het 'Beter Benutten.' Dit is des te urgenter nu verschillende projecten in de tijd naar achteren schuiven, waardoor de periode van schaarste wordt verlengd.

Onduidelijkheid over impact van warmtenetten

De investeringsplannen van Liander lijken onvoldoende rekening met de impact van collectieve warmteoplossingen en mogelijke vertragingen bij de uitrol van warmtenetten. Warmtenetten kunnen de vraag naar elektriciteit aanzienlijk verminderen, waardoor investeringen in kabelverzwaring en MS/LS-stations mogelijk beperkt kunnen blijven. Wij verzoeken Liander om een proactieve afstemming met Firan en om deze oplossingen expliciet mee te nemen in prognoses en investeringsbeslissingen. Op dit moment is het onvoldoende duidelijk hoe dit is meegenomen in het Investeringsplan 2026.

Daarnaast vragen wij aandacht voor scenario's waarin warmtenetten vertraging oplopen - gezien het feit de 1/3 van de huishoudens op warmtenetten zou aansluiten, zodat tijdig mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen om netcongestie en leveringszekerheid te waarborgen.

Conclusie

De energietransitie vraagt om een robuust en toekomstbestendig elektriciteitsnet. De gemeenten in Westfriesland hebben groot belang bij de benodigde uitbreidingen en versterkingen. Echter, de huidige werkwijze van Liander houdt onvoldoende rekening met de uitvoerbaarheid aan gemeentelijke zijde.

Wij roepen Liander op om:

1. Structureel overleg te organiseren over projecten die nog in de voorbereidingsfase zitten;
2. In de planning rekening te houden met de beschikbare capaciteit bij gemeenten en hierover vooraf afstemming te zoeken met de betrokken gemeente;
3. Grondverwerving projectmatig(er) aan te pakken in nauwe samenwerking met gemeenten;
4. Het borgen van het beter benutten van bestaande infrastructuur in het IP;
5. De impact van de uitrol van warmtenetten beter zichtbaar te maken.

We blijven benadrukken dat communicatie op bestuurlijk en operationeel niveau essentieel is. Een betere afstemming en samenwerking zal niet alleen leiden tot efficiëntere procedures, maar uiteindelijk ook tot snellere realisatie van de benodigde netinfrastructuur. Wij nodigen Liander dan ook uit om hierover in gesprek te gaan.

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Structureel overleg te organiseren over projecten die nog in de voorbereidingsfase zitten

Vanuit de Taskforce Spoor 1 worden enkele keren per jaar clusteroverleggen georganiseerd, waaronder in de regio West-Friesland. Tijdens deze overleggen wordt de voortgang en de actuele stand van zaken per nieuw te realiseren station of uitbreiding in de regio besproken. Voor de regio West-Friesland geldt bovendien dat dit clusteroverleg met hoge frequentie plaatsvindt. Naast de genoemde clusteroverleggen vinden er per station afzonderlijke overleggen plaats. Tijdens deze gesprekken wordt samen met de betrokken gemeente(n) dieper ingegaan op de inhoud. Wij benutten graag deze overleggen om te voorzien in de behoefte van de gemeente(n).

In de planning rekening te houden met de beschikbare capaciteit bij gemeenten en hierover vooraf afstemming te zoeken met de betrokken gemeente

In het Investeringsplan wordt aan de hand van concrete projecten ons investeringsportfolio samengesteld. Om risico's te beperken (bijv. grootschalige storingen), werkt Liander met een afwegingskader om uitbreidingsprojecten ten opzichte van elkaar te prioriteren. Op basis van benodigde doorlooptijd van projecten, het eerste mogelijke startmoment, het moment van optreden van het knelpunt en de prioriteitsscore uit het afwegingskader plant en prioriteert Liander de projecten. In paragraaf 4.1 van het investeringsplan staat dit in meer detail toegelicht.

Het kader ondersteunt het transparant en navolgbaar maken van keuzes en stelt ons in staat om samen met gemeenten tijdig in te spelen op mogelijke knelpunten. U vraagt ons af te stemmen en rekening te houden met de beschikbare capaciteit bij gemeenten. Graag blijven wij met u in overleg om de onderlinge afstemming verder te versterken. Capaciteit bij de gemeenten is ook onder de aandacht vanuit de samenwerking in de Energieregio en opnieuw geagendeerd voor 2026.

Grondverwerving projectmatig(er) aan te pakken in nauwe samenwerking met gemeenten

Het belang van projectmatig en een gestructureerde aanpak van grondverwerving wordt door Liander volledig onderschreven. In 2025 is er in het kader van samenwerking binnen de clusteroverleggen van Werkspoor 1 van de Taskforce Energie-Infrastructuur Noord-Holland een concept projectplanning gedeeld. In dit overzicht zijn zowel de plannings van TenneT als Liander gedeeld, zodat afhankelijkheden per station en belangrijke mijlpalen schematisch weergegeven zijn. Op deze manier is het voor gemeenten inzichtelijk op welk moment grondverwerving aan bod komt en wanneer een gemeente hier capaciteit voor vrij dient te maken. De conceptplanning is relatief nieuw. In de komende periode wordt deze verder afgestemd, ook met gemeenten, zodat vroegtijdig duidelijk is wanneer een bijdrage van gemeenten wordt verwacht.

Het borgen van het beter benutten van bestaande infrastructuur in het IP

Naast hogere investeringen is flexibiliteit cruciaal om onze klanten sneller te kunnen helpen. Slim energiegebruik voorkomt piekbelasting en benut het elektriciteitsnet optimaal. In het hoofdstuk "Prioritering" (zie p. 29) staat specifiek genoemd dat Liander op dit moment investeringen die gerelateerd zijn aan netdigitalisering ten behoeve van het beter benutten van het net, hoger is gaan prioriteren dan transport en klant. Het is essentieel om het bestaande net beter te benutten en Liander stelt alles in het werk om klanten eerder een geïnformeerde en passende oplossing te kunnen bieden. Om dit werk uit te voeren kan het echter zijn dat ander werk tijdelijk niet uitgevoerd kan worden, omdat Liander te kampen heeft met een capaciteitstekort op kritieke functies. Desondanks kiest Liander ervoor om in te zetten op investeringen ten behoeve van het beter benutten van het net, omdat we verwachten dat klanten hiermee eerder kunnen worden geholpen. Om meer uit onze netten te halen, is het belangrijker dan ooit om zicht te hebben op hoe onze netten benut worden, hoe de spanningshuishouding is en wat dat betekent voor de stabiliteit van het energiesysteem. De investeringen die hieraan gerelateerd zijn, betreffen voornamelijk digitaliseringswerkzaamheden. Deze investeringen zijn terug te vinden in hoofdstuk 8 Overige knelpunten en netgerelateerde investeringen onder 'meet- en regelstrategie'.

De impact van de uitrol van warmtenetten beter zichtbaar maken

In West-Friesland vindt al meerdere jaren structureel overleg plaats tussen gemeenten, regionale warmteleveranciers en Liander over de samenhang tussen warmtenetten en het elektriciteitssysteem. Daarnaast wordt er binnen Spoor 2 van de Taskforce (zie p.97), waarin gemeenten, de provincie en andere partners samen werken aan een integrale langetermijnvisie, gewerkt aan het energiesysteem van de toekomst. Binnen deze trajecten worden verschillende ontwikkelscenario's uitgewerkt, investeringsbehoeften in beeld gebracht en expliciet verbindingen gelegd met ruimtelijke en economische opgaven zoals woningbouw, infrastructuur en regionale economische groei. Warmtenetten en de daaruit voortvloeiende mate van elektrificatie worden waar relevant meegenomen in de netberekeningen, waarbij niet alleen wordt gekeken naar verwachte ontwikkelingen, maar ook naar bandbreedtes en mogelijke vertragingen, zodat investeringen robuust en toekomstbestendig kunnen worden vormgegeven.

Deze integrale benadering krijgt sinds 2025 in West-Friesland een verdere concretisering via het regionaal programmeren (ESAP), dat is ingericht als een continu proces tussen Liander, gemeenten, de provincie en andere betrokken partijen. In dit proces worden investeringsplannen op basis van actuele en verwachte belastingontwikkelingen gekoppeld aan ruimtelijke, economische en maatschappelijke keuzes in de regio. Door gezamenlijk te verkennen hoe slimme ontwerp- en beleidskeuzes kunnen bijdragen aan meerdere doelen, wordt geborgd dat investeringen niet alleen gericht zijn op het oplossen van knelpunten in het elektriciteitsnet, maar ook op een zorgvuldige inpassing van de energietransitie in bredere regionale opgaven, waaronder de gefaseerde ontwikkeling van warmtenetten en mogelijke afwijkingen in het tempo daarvan.

Deze regionale en lokale afstemming sluit aan op de nauwe samenwerking op provinciaal niveau met de provincie Noord-Holland, onder meer in het kader van de Energievisie Noord-Holland en het uitvoeringsprogramma pMIEK 2.0. In deze trajecten zijn de leidende principes en strategische keuzes voor het toekomstige energiesysteem vastgelegd, met expliciete aandacht voor warmte, opslag en de verankering van energie-infrastructuur in de omgevingsvisie. De inzichten die hieruit voortkomen, samen met de uitkomsten van de regionale afstemming, worden betrokken bij het opstellen en actualiseren van het Investeringsplan.

18. Energieregio Stedendriehoek

Ambtelijke zienswijze

De Energieregio Stedendriehoek waardeert de grote inzet van Liander om het elektriciteits- en gasnet uit te breiden en toekomstvast te maken. De omvang van het werkpakket en de complexiteit van de omstandigheden (schaarste aan personeel, materialen, ruimte en vergunningencapaciteit) zijn duidelijk uiteengezet. Wij sluiten ons aan bij de analyse dat zowel uitbreiden als flexibiliseren noodzakelijk zijn om de energietransitie te laten slagen.

Tegelijkertijd constateren wij dat het Investeringsplan 2026 een sterke nadruk houdt op het spoor 'Bouwen, bouwen, bouwen' en dat het spoor 'Beter Benutten'—hoewel op meerdere plaatsen genoemd—nog onvoldoende wordt uitgewerkt tot een volwaardige strategische pijler met eigen doelstellingen, investeringsruimte, marsroute, randvoorwaarden en bestuurlijke vragen. Juist dat tweede spoor kan in de komende 2–5 jaar grote verlichting brengen van de structurele netcongestie, en is daarmee een essentieel onderdeel van de regionale ontwikkelruimte. Daarnaast draagt het spoor Beter Benutten ook op termijn sterk bij aan het bouwen aan de energievoorziening van de toekomst en de visie die ook uiteen is gezet in de Kamerbrief 'Aanpak netcongestie' van minister Hermans d.d. 6 oktober 2025.

Hieronder zetten wij uiteen waarom het spoor 'Beter Benutten' volwaardig moet worden uitgewerkt en hoe we daar een start mee kunnen maken.

Er is een groot potentieel voordeel te halen bij beperkte doorlooptijd

Het IP benoemt dat flexibiliteit “essentieel” is om de doelen voor 2030 te halen en dat veel klanten flexibiliteitspotentieel hebben (p. 4–5 en p.14). Toch worden de bijbehorende impact, investeringen en opschalingsspaden niet gekwantificeerd. Diverse onafhankelijke bronnen (IRENA 2017; TenneT 2020; USEF 2018; ECN/TNO 2017 en 2023; McKinsey 2020) laten zien dat bij integrale inzet van flexibiliteit, opslag en vraagsturing piekreducties van 10–30% realistisch zijn. Dit is substantieel meer dan de 10% die in het IP via het CE-Delft rapport impliciet wordt aangenomen. (zie verder Bijlage 1 – Bronnenoverzicht)

Deze reductie heeft twee directe effecten:

- de investeringsopgave voor netuitbreiding kan substantieel worden verlaagd, wat maatschappelijke kosten vermindert;
- de maakbaarheid stijgt, omdat netverzwaringen tijdrovend zijn en structureel beperkt worden door arbeid, materialen en ruimtelijke procedures. Juist omdat Liander in het IP aangeeft dat het maakbaarheidsgat de eerste jaren enorm is, is nu inzetten op Beter Benutten extra belangrijk.

Ontbreken van een scenario-analyse is een gemiste kans

Liander werkt scenario-gedreven voor toekomstige vermogensvraag (hoofdstuk 5), maar er ontbreekt een expliciet scenario waarin alle seinen voor flexibiliteit, buffering, tariefprikkel en digitalisering op groen staan. Dit is opvallend, omdat flexibiliteitsopties in de praktijk sneller te realiseren zijn dan uitbreidingsprojecten (typisch 1–3 jaar versus 6–10 jaar voor stations en netverzwaringen).

- De regio verwacht dat in een toekomstig hoog-flex-scenario goed kan worden aangegeven:
- hoeveel piekreductie realistisch en bestuurlijk maakbaar is; • welke investeringen Liander zelf moet doen (digitalisering, bemeting, aansluitvoorwaarden, marktprocessen);
- welke randvoorwaarden/wijzigingen in regulering noodzakelijk zijn;
- hoe deze piekreductie het ongelimiteerde werkpakket beïnvloedt;
- en vooral: welke netuitbreidingen hierdoor niet of later nodig zijn.

De (mogelijke) rol van Liander verder uitwerken biedt handelingsperspectief

Het IP benoemt flexibilisatie als strategische pijler (p. 14), maar de uitwerking blijft oppervlakkig en descriptief. Wij verzoeken en adviseren om duidelijker te maken:

- Welk deel van de investeringen die Liander doet in digitalisering, bemeten LS/MS-netten, congestiemanagement, lokale flexmarkten en sturing (nu € 219 mln net gerelateerd over drie jaar; verhouding tot investeringsvolume is ~4%) ten goede komen aan het bevorderen van efficiënter netgebruik en hoe die impact is voorzien in termen van ondersteuning de hiervoor relevante processen;
- welke doelen Liander hanteert t.a.v. flexibiliteitscontracten, flexcapaciteit, netbewust laden, opslag of peak-shaving;
- hoe Liander distributietarieven, profielprikkel en contractvormen wil inzetten om flexibel gedrag te stimuleren;
- hoe netbewuste nieuwbouw, netefficiënte installaties en netondersteunende opslag (p. 5) worden vertaald naar concrete investerings- en beleidslijnen.
- Welke KPI's op basis van het bovenstaande kunnen worden opgenomen in Liander's gereedschapskist voor monitoring en sturing op het spoor Beter Benutten.

Reguleringsaspecten

Wij onderkennen dat regelgeving (Elektriciteitswet, aansluitplicht, tariefstructuur, ACER-kaders) de huidige ruimte voor Liander om de mogelijkheden om zelf te investeren in flex en buffering beperkt. Het IP kan echter een belangrijke signalerende functie hebben, en een inspiratie zijn voor beleidsaanpassingen door in het IP:

duidelijk te maken welke wettelijke belemmeringen Liander ziet voor de opschaling van flexibiliteit;

- aan te geven welke regulatorische wijzigingen noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld:

- investeren in en benutten van flex als netbeheerder als volwaardig alternatief voor netverzwaring in de investeringsafweging;
- mogelijkheden om flex-gebaseerde groei te prioriteren;
- een voorstel te doen om flex-investeringen als CapEx (of gereguleerd OpEx) te kunnen meenemen.

Wij realiseren ons dat de huidige Europese ACER-kaders en onderliggende nationale netcodes een structurele belemmering vormen voor de inzet van flexibiliteit en buffering door regionale netbeheerders. Deze kaders zijn primair ontworpen voor een energiesysteem dat flexibiliteit vooral als marktproduct beschouwt, en niet als netproduct. Hierdoor mogen netbeheerders flexibiliteit slechts beperkt en tijdelijk inkopen, en niet als structureel alternatief voor netverzwaring inzetten. Ook is het voor regionale netbeheerders in de regel verboden om energieopslag te bezitten of te exploiteren, waardoor buurtbatterijen of andere vormen van lokale buffering niet als regulier netmiddel kunnen worden ingezet en niet als kapitaalgoederen kunnen worden geactiveerd. Europese tariefregels bieden al ruimte voor tijdsdifferentiatie en dynamische nettarieven, maar begrenzen locatie-specifieke of gedrag-sturende tariefprikkels die juist voor regionale flexibiliteitsontwikkeling een sterk instrument zouden kunnen zijn. Tot slot beperken non-discriminatie-eisen uit Europese aansluit- en operationele codes de mogelijkheden voor flexibele aansluitvoorwaarden of flex-gestuurde ontwikkelruimte.

Wij vragen daarom dat Liander in het definitieve IP2026 expliciet maakt welke Europese en nationale reguleringsaanpassingen noodzakelijk zijn om flexibiliteit, opslag en slimme sturing structureel te kunnen inzetten, en waar Liander binnen de huidige regels bewegingsruimte ziet, bijvoorbeeld door een beroep te doen op tijdelijkheid, en op buitengewone omstandigheden rond, leveringszekerheid, maakbaarheid, stikstof, en de klimaatcrisis. Door deze randvoorwaarden en bewegingsruimte helder te schetsen, ontstaat perspectief voor een volwaardige ontwikkeling van het spoor Beter Benutten naast fysieke netuitbreiding.

Mogelijke inconsistenties tussen de investeringsplannen van TenneT en Liander

Bij de beoordeling van het ontwerp-Investeringsplan 2026 constateren wij dat er op enkele punten inhoudelijke en methodische inconsistenties bestaan tussen de investeringsplannen van TenneT (TSO) en Liander (DSO). Deze verschillen zijn relevant voor de maakbaarheid en prioritering van investeringen in onze regio. De kern hiervan is dat Liander en TenneT dezelfde problemen benoemen — snelle groei van de vraag, congestie, schaarste aan mensen en materialen — maar afwijkende aannames, scenario's en planningskaders lijken te hanteren.

Allereerst werkt Liander met regionaal gespecificeerde, recente scenario's, waarin RES-ambities, woningbouwprogramma's en lokale industriële ontwikkelingen integraal zijn meegenomen. TenneT daarentegen gebruikt meerjarige landelijke en Europese marktmodellen die minder fijnmazig zijn en niet altijd synchroon lopen met regionale prognoses. Hierdoor ontstaan verschillen in tijdstip, omvang en locatie van knelpunten, inclusief een aantal HS/MS-stations die bij Liander wel en bij TenneT nog niet als prioriteit zijn opgenomen.

Daarnaast constateren wij een verschil in strategische benadering van flexibiliteit. Liander positioneert flexibiliteit, opslag en netbewuste ontwikkeling als een volwaardige tweede pijler naast fysieke netuitbreiding. Aan Liander vragen in deze zienswijze om die pijler nog verder uit te werken (zie voorgaande punten), en om ook TenneT daar in mee te nemen. TenneT benoemt flexibiliteit wel in haar IP, maar zonder vergelijkbare diepgang, kwantificering of investeringslijn. Dit leidt tot inconsistentie in het systeembeeld: waar Liander ervan uitgaat dat flexibiliteit noodzakelijk is om het werkpakket maakbaar te houden, wordt bij TenneT vooral vanuit netuitbreiding geredeneerd.

Tot slot hanteren TSO en DSO verschillende definities en planningsmomenten voor de oplevering en inbedrijfname van stations en verbindingen. Dit leidt ertoe dat een aansluiting of station volgens Liander "gereed" kan zijn, terwijl TenneT pas later formeel transportcapaciteit kan leveren. Dit creëert risico's op faseringsmismatches en vertraging in regionale ontwikkeling.

Wij verzoeken Liander om de mogelijke gevolgen van deze inconsistenties expliciet te benoemen in het definitieve Investeringsplan 2026 en samen met TenneT te komen tot een gevalideerd, uniform onderliggend regionaal systeembeeld, inclusief gezamenlijke aannames voor flexibiliteit, planning, en capaciteitsontwikkeling. Dit is belangrijk om prioritering, investeringszekerheid en uitvoerbaarheid in de regio Stedendriehoek te borgen.

Onze verwachtingen richting het definitieve IP2026

Wij verzoeken Liander om in het definitieve Investeringsplan aan te passen of op te nemen:

A. Een volwaardige uitwerking van het spoor 'Beter Benutten' Inclusief:

- Kwantitatieve doelstellingen (bijv. MW flexvermogen per 2030/2035 tijdens piekdrukke; % bemeten LS-net; MW/MWh netvriendelijke opslag, en/of andere indicatoren die die doelstellingen het beste weergeven en monitoring en sturing ondersteunen).
- Een Investeringsprogramma (met bedragen, menskracht, etc. vergelijkbaar met uitbreidings- en vervangingsinvesteringen).
- Een Marsroute voor "Beter Benutten" 2026–2035 met mijlpalen.
- Een beschrijving richting gemeenten, provincies en marktpartijen ten aanzien van de inspanningen die Liander van die partijen verwacht op het spoor Beter Benutten.

B. Een alternatief hoog-flex-scenario

Waarin wordt geschetst:

- welke piekreductie gerealiseerd kan worden bij maximalisatie van tariefprikkel, contractvormen, opslag en slimme sturing;
- welk deel van het uitbreidingspakket (bijv. onderstations, MS-routes, LS-verzwaringen) hierdoor later of beperkter nodig is;
- welke beleidskeuzes en reguleringsaanpassingen dit vergt.

C. Een koppeling tussen flexmaatregelen en maakbaarheid

Nu het IP erkent dat Liander in 2026 slechts 65% van het benodigde werkpakket kan uitvoeren (p. 4–5), is het noodzakelijk om te laten zien in hoeverre flexibiliteit het tekort aan maakbaarheid kan mitigeren.

D. Een expliciete beschrijving van de verwachte impact op het regionale en gemeentelijke niveau van inconsistenties tussen het Liander IP en het TenneT IP, en mogelijke mitigatieopties die we de komende tijd samen kunnen verkennen.

Slotopmerking

De Energieregio Stedendriehoek ondersteunt de strategische koers van Liander en ziet Beter Benutten -net als Liander- als een krachtig en noodzakelijk aanvullend spoor naast Bouwen, bouwen, bouwen. Door in het IP2026 een gelijkwaardige uitwerking voor het spoor Beter Benutten op te nemen, ontstaat meer handelingsperspectief voor alle partijen, versnelt de realisatie van regionale ambities en wordt de maatschappelijke investeringsopgave aanzienlijk verlicht. De energieregio Stedendriehoek wil hierbij graag samen optrekken met Liander, de provincie Gelderland en het Rijk.

Reactie

Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren. De Energietransitie vraagt om intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector.

1. Er is een groot potentieel voordeel te halen bij beperkte doorlooptijd

Liander beaamt dat er een groot potentieel te behalen is door het beter benutten van het net. Naast hogere investeringen is flexibiliteit cruciaal om onze klanten sneller te kunnen helpen. Liander kiest er daarom voor om het netdigitaliseringswerk dat randvoorwaardelijk is voor het beter benutten van het net te prioriteren ten opzichte van bijvoorbeeld netinvesteringen ten behoeve van transport en het aansluiten van klanten. De impact op de investeringsopgave is op dit moment nog niet zichtbaar, omdat de adoptieratio's van de verschillende initiatieven nog onvoldoende zeker zijn. We begrijpen en onderschrijven de behoefte aan kwantificering van de impact van flexibiliteit op benodigde investeringen en het resterende maakbaarheidsgat. We lopen in de uitrol hiervan echter nog tegen verschillende uitdagingen aan. Het vraagt onder andere om invoering van nieuwe processen en IT systemen. Liander is druk bezig met het stimuleren van de initiatieven en het inzichtelijk maken van de impact hiervan op de investeringsopgave.

1. Ontbreken van een scenario-analyse is een gemiste kans

Flexibiliteit wordt in de regel nog niet worden meegenomen in de Netimpact berekeningen t.b.v. het IP. Er zijn hierdoor geen sensitiviteitsanalyses op uitgevoerd. Bij de RNBs is flexibiliteit netneutraal meegenomen. Liander is samen met de andere netbeheerders bezig met de ontwikkeling van de tooling om flexibiliteit wel goed te kunnen doorrekenen en ook sensitiviteitsanalyses op te kunnen uitvoeren.

1. De (mogelijke) rol van Liander verder uitwerken biedt handelingsperspectief

Het gedeelte van de investeringen welke is toegewezen aan de meet- en regelstrategie (circa € 195 miljoen) zijnde investeringen die Liander doet in digitalisering die ten goede aan het bevorderen van efficiënter netgebruik. Zo zet Liander bijvoorbeeld in op de uitrol van smart cable guard, de (hardware) voorwaarden voor het gebruik van compounding en het digitaliseren van het gasnet. Door deze investeringen te doen kan Liander in de toekomst geïnformeerd keuzes over de uitrol of activatie van flexibel gebruik van het net. De doelen die Liander stelt aan initiatieven die behoren bij het beter benutten van het net zijn ambitieus. Ondanks deze doelen is Liander echter afhankelijk van de adoptiegraad van een aantal van deze initiatieven. Liander zet daarom in op goed stakeholdermanagement om de doelen te kunnen behalen. Dit geldt ook voor de genoemde ontwikkelingen zoals nieuwe distributietarieven en profielprikkels, welke Liander omarmt om flexibel gebruik van het net te stimuleren.

Alle ontwikkelingen in de markt, zoals netbewuste nieuwbouw en netefficiënte installaties, worden wanneer deze volwassen genoeg zijn meegenomen in onze prognoses. Op basis van deze prognoses worden de investeringen opgesteld. Dit betekent dat deze ontwikkelingen automatisch worden meegenomen in de investerings- en beleidslijnen wanneer deze zijn verwerkt.

Liander werkt op dit moment met verschillende KPI's voor het beter benutten van het net, zo werkt Liander al met een KPI van 80-85% van het LS net dat moeten worden bemeaten in 2030. Op deze manier waarborgt Liander dat de randvoorwaarden voor het beter benutten van het net worden geborgd.

1. Reguleringsaspecten

Liander onderschrijft de zienswijze dat regelgeving de ruimte beperkt om flexibiliteit, opslag en slimme sturing structureel in te zetten. Netbeheerders werken hard aan uniforme en effectieve flexibele oplossingen om het elektriciteitsnet beter te benutten. Er zijn echter andere routes om hierover het gesprek te voeren met toezichthouder en wetgever. In 2024 heeft dit geleid tot diverse codewijzigingen rondom congestiemanagement en alternatieve contractvormen. Voor meer informatie verwijzen we naar [Beter benutten van het net | Partners in Energie](#). Ook in de totstandkoming van de nieuwe Energiewet hebben netbeheerders het belang van flexibiliteit benadrukt, zie ook [Waarom de komst van de Energiewet zo belangrijk is | Netbeheer Nederland](#). Met de nieuwe Energiewet wordt een moderniseringsslag gemaakt. De regels sluiten beter aan bij het nieuwe energiesysteem, met onder andere meer ruimte om het net beter te benutten.

1. Mogelijke inconsistenties tussen de investeringsplannen van TenneT en Liander

De Belastingprognose van Liander verandert continu omdat er wekelijks nieuwe inzichten binnenkomen van klanten of stakeholders die worden verwerkt. De Belastingprognose die gebruikt wordt voor het IP is een momentopname van deze continu veranderende Belastingprognose. Eén keer per twee jaar levert Liander het IP op, maar Liander deelt deze prognose met TenneT niet alleen één keer per twee jaar ihkv het IP. Dat doet Liander zodra er grote wijzigingen zijn of er een andere aanleiding is. Er is intensief contact tussen Liander en TenneT om te zorgen dat onze inzichten goed meegenomen worden en er een geharmoniseerd beeld is op de klantvraag en de huidige en toekomstige netbelasting.

Liander beschouwt flexibiliteit als essentieel onderdeel van een goed werkend energiesysteem. Alle netbeheerders gezamenlijk wisselen kennis en aanpak over flexibiliteit uit en werken in Netbeheer Nederland verband gezamenlijk aan het verder uitrollen van flex. Voor de wijze waarop TenneT omgaat met flexibiliteit verwijzen we graag naar de reactie van TenneT op uw zienswijze.

Bij projecten waarbij zowel Liander als TenneT werk uit moet voeren, is voor het investeringsplan afstemming geweest over de planning en sluit deze op elkaar aan. In bijlage 6 zijn de datums van inbedrijfname van projecten opgenomen, rekening houdend met benodigde doorlooptijd, beschikbare resources, en de planning van TenneT. De IBN-datum zoals opgenomen in bijlage 6 wordt vastgesteld op basis van de IBN-datum van Liander of die van TenneT, waarbij de laatst liggende datum in de tijd wordt gehanteerd.

1. Onze verwachtingen richting het definitieve IP2026

1. Een volwaardige uitwerking van het spoor 'Beter Benutten'.

Liander werkt met kwantitatieve doelstellingen ten aanzien van het beter benutten van het net. Zo is het percentage van het LS dat bemeten wordt specifiek opgenomen als bedrijfsdoelstelling. In het huidige investeringsplan heeft Liander een nieuwe prioritering meegenomen, waarin specifiek een prioriteringscodering is voor de investeringen in netdigitalisering die bijdragen aan het beter benutten van het net. Dit betekent dat de investeringen met deze prioriteitscode behoren tot het investeringsprogramma dat bijdraagt aan het beter benutten van het net.

Gemeenten, provincies en marktpartijen zijn essentieel om het net beter te kunnen benutten. De opgave van Liander is onder andere om te zorgen dat we voldoende en actueel inzicht hebben in de belasting van ons net, samen met wetgever en toezichthouder de ruimte voor flexibel gebruik van het net te verbreden, flexibiliteit te stimuleren en klanten op de wachtlijst zo snel mogelijk een passend capaciteitsbeperkend contract aan te bieden. Door het aanbieden van contractvormen waarmee flex beschikbaar komt, proberen we zoveel mogelijk klanten van de wachtlijst te helpen.

Om zoveel mogelijk van de potentie te benutten hebben netbeheerders actieve medewerking nodig van provincies, gemeenten en klanten. Provincies en gemeenten spelen een cruciale rol door netbewuste ruimtelijke keuzes te maken, zoals het plannen van woningbouw, bedrijventerreinen en laadinfra in afstemming met beschikbare netcapaciteit. Ook is samenwerking en afstemming voor het faciliteren van energiehubs en flexibiliteitsoplossingen belangrijk. Klanten kunnen bijdragen door anders naar hun energiegebruik te kijken, bijvoorbeeld door flexibele contracten (zoals capaciteitsbeperkende contracten) te omarmen, piekbelasting te vermijden en slim energiegebruik toe te passen.

1. Een alternatief hoog-flex-scenario

Flex in de regel nog niet worden meegenomen in de Netimpact berekeningen t.b.v. het IP. Er zijn hierdoor geen sensitiviteitsanalyse op uitgevoerd. Bij de RNBs is flexibiliteit netneutraal meegenomen. Liander is samen met de andere netbeheerders bezig met de ontwikkeling van de tooling om flexibiliteit wel goed te kunnen doorrekenen en ook sensitiviteitsanalyses op te kunnen uitvoeren.

1. Een koppeling tussen flexmaatregelen en maakbaarheid

U vraagt om een duidelijke koppeling tussen de inzet van flexibiliteit en de mate waarin dit de maakbaarheidsopgave kan verlichten. Knelpunten in het net zijn sterk locatie gebonden. In de bijlage bij hoofdstuk 10.10 geven wij per hoogspanningsstation aan welke hoeveelheid flexibel vermogen theoretisch nodig is om knelpunten op dat net te verhelpen, ook voor de stations in de Stedendriehoek. Deze waarden zijn indicatief. De daadwerkelijke toepassing van flexibiliteit hangt af van factoren zoals het aantal en type klanten dat wil aansluiten en de bereidheid om flexibiliteit te bieden.

Flexmaatregelen kunnen klanten eerder van een aansluiting of gewenst vermogen voorzien en er daarmee voor zorgen dat klantwensen eerder kunnen worden ingevuld. In paragraaf 4.2 heeft Liander een vertaling gemaakt in hoeverre flexibiliteit het tekort aan maakbaarheid kan mitigeren. Recente interne studies tonen aan dat we door het net beter te benutten in potentie een significante hoeveelheid investeringen kunnen voorkomen (tot € 1,4 miljard tot en met 2030) en meer klanten op de wachtlijst kunnen helpen (tot 1.500 minder transportbeperkingen). De huidige verwachting is dat met het reduceren van de vraag tot en met 2030 € 75 tot 175 miljoen aan benodigde investeringen kan worden voorkomen. Dit vraagt echter zowel van Liander als van onze klanten en stakeholders dat we het volledige potentieel van het net weten te benutten.

Wij zetten ons maximaal in om alle beschikbare flexibiliteit te benutten. Wij werken gebiedsgericht aan oplossingen voor klanten. In algemene zin kan flexibiliteit congestie aanzienlijk verminderen of zelfs wegnemen.

Tot slot

Naast hogere investeringen is flexibiliteit cruciaal om onze klanten sneller te kunnen helpen. Slim energiegebruik voorkomt piekbelasting en benut het elektriciteitsnet optimaal. In het hoofdstuk "Prioritering" staat specifiek genoemd dat Liander op dit moment investeringen die gerelateerd zijn aan netdigitalisering ten behoeve van het beter benutten van het net hoger is gaan prioriteren dan transport en klant.

Het is essentieel om het bestaande net beter te benutten en Liander stelt alles in het werk om klanten eerder een geïnformeerde en passende oplossing te kunnen bieden. Om dit werk uit te voeren kan het echter zijn dat ander werk tijdelijk niet uitgevoerd kan worden, omdat Liander te kampen heeft met een capaciteitstekort op kritieke functies. Desondanks kiest Liander ervoor om in te zetten op investeringen ten behoeve van het beter benutten van het net, omdat we verwachten dat klanten hiermee eerder kunnen worden geholpen. Om meer uit onze netten te halen, is het belangrijker dan ooit om zicht te hebben op hoe onze netten benut worden, hoe de spanningshuishouding is en wat dat betekent voor de stabiliteit van het energiesysteem. De investeringen die hieraan gerelateerd zijn, betreffen voornamelijk digitaliseringswerkzaamheden. Deze investeringen zijn terug te vinden in hoofdstuk 8, overige knelpunten en netgerelateerde investeringen onder 'meet- en regelstrategie'.

19. VEMW

Zienswijze

Middels een publicatie op uw website stelt Liander belanghebbenden in de gelegenheid te reageren op het concept investeringsplan voor 2026. Van de geboden gelegenheid tot het indienen van een schriftelijke zienswijze maakt VEMW graag gebruik.

Hoofdstuk: 4.2 Maakbaarheid van het werkpakket

Paragraaf: Gehele hoofdstuk

Betreft tekst: Gehele hoofdstuk

Zienswijze: Het maakbaarheidsgat is een term die in het vorige IP geïntroduceerd is. Destijds had VEMW al commentaar op het gebruik hiervan en gaf aan dat meer inzicht en transparantie in wat wél gerealiseerd zou worden essentieel is. Het IP dient in groeiende mate als basis voor (potentieel) aangeslotenen om een indicatie te krijgen van hun toekomstperspectief op transportcapaciteit. Het is dan ook cruciaal dat het IP een realistisch en concreet beeld biedt.

Het is zeer zorgelijk om te lezen dat het maakbaarheidsgat is gegroeid. Ongeveer 40% zal in 2026 niet gerealiseerd worden. Dat betekent dat partijen die rekenen op een investering in 2026 een kans van bijna 1 op 2 hebben dat dit niet doorgaat. Zelfs richting 2035 blijft een maakbaarheidsgat van ongeveer 10% bestaan.

Het verzoek is dan ook om realistischere prognoses voor de te realiseren projecten te bieden en daarmee een maakbaarheidsgat te verkleinen. Een oplossing zou ook zijn om twee verschillende lijsten op te nemen: De te realiseren projecten en doorlooptijden indien maakbaarheid geen belemmering zou zijn en daarnaast een realistische prognose op basis van ervaringen uit de afgelopen jaren. Parallel daaraan dienen concrete maatregelen genomen te worden om het maakbaarheidsgat te verkleinen en uiteindelijk te dichten. Over deze concrete maatregelen en de voortgang ervan dient ook gerapporteerd te worden.

Hoofdstuk: 6 Capaciteitsknelpunten en uitbreidingsinvesteringen

Paragraaf: Majeure uitbreidingsinvesteringen elektriciteit

Betreft tekst: HS/MS stations waarvoor afstemming met TenneT nog moet plaatsvinden, incl tabel

Zienswijze: TenneT geeft in het IP voor het net op land aan dat in principe wordt afgestemd tussen netbeheerders. In de praktijk zien we echter nog steeds dat veel bedrijven van het kastje naar de muur gestuurd worden en dat er tussen netbeheerders naar elkaar gewezen wordt. Deze tabel onderschrijft dat, de afstemming op deze cruciale projecten is nog niet gedaan. Gezien de onzekerheden waar netgebruikers al mee te kampen hebben is het van zeer groot belang dat de onderlinge afstemming tussen netbeheerders niet nog een extra onzekerheid creëert. Het aanscherpen van deze afstemming, of duidelijkere en gezamenlijke communicatie, is dus zeer gewenst.

Hoofdstuk: 6 Capaciteitsknelpunten en uitbreidingsinvesteringen

Paragraaf: Congestie management

Betreft tekst: Helaas blijkt uit de onderzoeken dat het moeilijk is om voldoende flexibel vermogen te vinden.

Zienswijze: In de praktijk zien we vaak dat flexibel vermogen dat aangeboden wordt vervolgens niet tot een congestie managementcontract komt door te éézijdig opgestelde standaardcontracten voor congestie management. Bepaalde voorwaarden uit deze standaardcontracten zijn onacceptabel voor netgebruikers. Dit is meermaals benoemd binnen verschillende gremia en er lopen nu acties om de contracten te verbeteren. Het flexibele vermogen is dus wel te vinden, de netbeheerder dient alleen wat flexibeler om te gaan met de contracten om deze ook daadwerkelijk te contracteren.

Hoofdstuk: 6 Capaciteitsknelpunten en uitbreidingsinvesteringen

Paragraaf: congestie management

Betreft tekst: In tegenstelling tot vrijwillige deelname hebben zij hierbij geen keuzevrijheid in de hoeveelheid of de prijs.

Zienswijze: Voor afname dienen netbeheerder en aangeslotene ook bij verplichte deelname wel degelijk een prijs overeen te komen. Deze zin wordt ook tegengesproken in de volgende alinea over niet-marktgebaseerd congestie management.

Reactie

Maakbaarheid van het werkpakket

Het maakbaarheidsgat zoals gepubliceerd in het concept-Investeringsplan 2026-2035 van Liander (IP) is bedoeld om globaal inzicht te geven in de maakbaarheid van het werkpakket dat nodig is om aan de verwachte marktvraag naar transportcapaciteit te voldoen. Het IP is niet bedoeld en niet geschikt om gedetailleerd inzicht te geven aan (potentiële) klanten. De online capaciteitskaart van Netbeheer Nederland is hier beter geschikt voor (<https://data.partnersinenergie.nl/capaciteitskaart>). Naar aanleiding van het IP2026 zal deze kaart worden geactualiseerd.

In het vorige IP (IP2024) verwachtte Liander voor 2026 ongeveer een maakbaarheidsgat van 33%, de verwachting voor 2026 in het IP2026 is 35%. Over de gehele horizon is het verwachte maakbaarheidsgat fors lager, 25% in 2033 ten tijde van het IP2024 tegenover 9% in 2035 in het IP2026. Ons doel om elke klant in 2030 een passende oplossing te bieden is haalbaar, wanneer we erin slagen onze productie op te schalen, het volledige potentieel van ons net te benutten en de vraag te verminderen.

Liander onderschrijft het belang van het maken van realistische prognoses, zodat we onze klanten betrouwbaar kunnen informeren. Realistische prognoses zorgen echter niet voor een verkleining van het maakbaarheidsgat. Het maakbaarheidsgat betreft het verschil tussen het werkpakket dat hoort bij de onbegrensde marktvraag en het werkpakket dat maakbaar is. De investeringen in dit IP betreffen dit maakbare werkpakket. Tegelijkertijd merkt de netbeheerder dat niet elk project volgens de oorspronkelijke planning afgerond kan worden. Daar zijn meerdere oorzaken voor. Zo is er op veel plekken een gebrek aan ruimte voor nieuwe infrastructuur. Daarnaast is er een tekort aan technici en materialen, en zorgt de landelijke stikstofproblematiek voor vertragingen. Ook is er afhankelijkheid van de landelijke netbeheerder TenneT: vertragingen op het hoogspanningsnet kunnen effect hebben op de projecten van Liander en zo gevolgen hebben voor klanten. Daarom werkt Liander eraan om de plannings steeds realistischer te maken. In de toekomst zal Liander vaker communiceren binnen welke periode een project gereed zal zijn, in plaats van een vaste datum te noemen. Een vaste datum blijkt in de complexe praktijk namelijk niet haalbaar. Gedurende de voortgang van het betreffende project wordt de verwachte opleverperiode en het moment van aansluiting voor klanten steeds concreter gemaakt.

Het maakbare werkpakket is afgelopen jaren al sterk toegenomen. We verwachten in de komende tien jaar door te groeien naar een investeringsniveau van gemiddeld € 2,4 miljard per jaar. In de periode 2026-2035 verwachten we 21% meer werk uit te kunnen voeren in het elektriciteitsnet dan in de periode 2024-2033 ten tijde van het IP2024. Dit komt voornamelijk doordat de strategische keuze om grootschalige werkpakketten in de markt uit te zetten verder is uitgerold.

In paragraaf 4.2 van het investeringsplan is toegelicht dat wij goed zicht hebben op de oorzaken van het maakbaarheidsgat. Dit betreft brede oorzaken of trends met betrekking tot de maakbaarheid. Hierbij is er onderscheid te maken in daadwerkelijke tekorten die ervoor zorgen dat we niet het volledige gevraagde werkpakket kunnen uitvoeren, zoals tekort aan technisch personeel, en zaken die zorgen dat de doorlooptijd van projecten groter wordt, zoals ruimtegebruik.

Daar waar Liander directe invloed heeft, treffen wij mitigerende maatregelen. Zo zien we al langere periode dat een tekort aan arbeidscapaciteit de grootste belemmering is in het versnellen van de uitvoering. De wijze waarop Liander haar werkpakket vormgeeft, geeft per jaar per regio weer welke capaciteitsgroep het meest kritiek is. Uitgebreide initiatieven voor het werven van intern personeel (gericht op die capaciteitsgroepen in die regio's waar een tekort is) en het grootschalig uitbesteden van het werkpakket zijn manieren waarop Liander het maakbaarheidsgat mitigeert. De effecten hiervan zijn echter niet van vandaag op morgen zichtbaar. Het grootschalig uitbesteden van werkzaamheden bleek afgelopen jaren complexer dan vooraf ingeschat. Ten tijde van het IP2024 had Liander drie specifieke programma's met grootschalige uitbesteding. Inmiddels is dit geïmplementeerd voor alle regio's, waardoor de verwachte realistische opschaling fors hoger ligt. Door grootschalige aanbestedingen verwachten we de komende 10 jaar in dit deel verdubbeling ten opzichte van de verwachting die we in het IP2024 hadden voor de gehele periode.

Daarnaast verzoekt u nog om twee verschillende lijsten op te nemen: De te realiseren projecten en doorlooptijden indien maakbaarheid geen belemmering zou zijn, en daarnaast een realistische prognose op basis van ervaringen uit de afgelopen jaren. Deze informatie is al in het investeringsplan te vinden. In bijlage 10.7 heeft Liander in de kolom 'gewenste IBN IP 2026' opgenomen wanneer het project idealiter klaar zou moeten zijn. De tabel toont de verwachte doorlooptijd per project, gebaseerd op het type project en de complexiteit, met standaardtijden voor projecten met onzekerheid. In de kolom 'maakbare IBN IP2026' is de realistische prognose voor in gebruik name datum opgenomen, waarbij rekening is gehouden met maakbaarheid. Daarnaast zijn in paragraaf 6.2 onder 'Gemiddelde doorlooptijden' voor veelvoorkomende type investeringen de gemiddelde doorlooptijden opgenomen. Hierbij wordt rekening gehouden met de complexiteit en doorlooptijd van bijvoorbeeld het verkrijgen van grond en vergunning, maar zonder vertraging door beperkte maakbaarheid.

Capaciteitsknelpunten en uitbreidingsinvesteringen – majeure uitbreidingsinvesteringen elektriciteit

Samenwerking tussen netbeheerders is, zoals u terecht aangeeft, inderdaad van groot belang. De genoemde onderlinge doorverwijzingen herkennen zowel TenneT als Liander niet. De tabel waar u naar verwijst betreft projecten waarover wij reeds in gesprek zijn, maar die op dit moment nog niet voldoende vergevorderd zijn om opgenomen te worden in het Investeringsplan van TenneT. Wij blijven ons inzetten voor een goede samenwerking en afstemming tussen de netbeheerders, zodat onduidelijkheid voor klanten zoveel mogelijk wordt voorkomen.

TenneT en Liander stellen netvisies op het elektriciteitsnet op om een gedragen beeld te hebben van de benodigde netstructuur in een regio. Onder andere op basis daarvan worden projecten geconcretiseerd. De klanten in het net van Liander blijven echter niet alleen afhankelijk van de relevante projecten van Liander, maar ook van die van TenneT. In veel gevallen gaat dat in het hogergelegen netvlak niet alleen om de investering op het koppelpunt met de regionale netbeheerder, maar ook om diepere netinvesteringen in het (E)HS-net. De afhankelijkheid van de investering van TenneT wordt meegenomen in de in bedrijf name datum die Liander in het Investeringsplan vermeld.

Capaciteitsknelpunten en uitbreidingsinvesteringen – Congestie management

We herkennen het beeld dat het erg lastig is om bij onze bestaande klanten flexibiliteit te contracteren. Hierover werken we samen met ACM aan de verbetering van productvoorwaarden, die passen bij behoeften van klanten en netbeheerders.

Capaciteitsknelpunten en uitbreidingsinvesteringen – Congestie management

Deze maatregel wordt uitsluitend ingezet wanneer dit noodzakelijk is om storingen te voorkomen en leveringszekerheid te waarborgen. In dat kader zijn aangeslotenen die aan de criteria voldoen verplicht om al het beschikbare flexibele vermogen aan te bieden. In het geval van verplichte deelname dient er ook een prijs te worden vastgesteld tussen deelnemer en netbeheerder. Er vindt op dat moment echter geen onderhandeling meer plaats over de hoogte van die vergoeding. Liander begrijpt dat de betreffende zin verwarrend werkt en heeft deze uit het investeringsplan gehaald.

20. Energie-Nederland, NedZero, Holland Solar en Energie Samen

Zienswijze

Inleiding

Met dit document willen de brancheorganisaties Energie-Nederland, NedZero, Holland Solar en Energie Samen gebruik maken van de mogelijkheid om een zienswijze op de concept investeringsplannen 2026 – 2035 van de netbeheerders in te dienen. Het betreft één zienswijze voor de investeringsplannen van alle netbeheerders. De concept investeringsplannen 2026 die de netbeheerders hebben gepubliceerd zijn van cruciaal belang, omdat zij de basis vormen voor de benodigde netverzwaringen en -uitbreidingen, waarbij ook nog veel vervangingsinvesteringen noodzakelijk zijn. Naar ons inzicht zijn de investeringsplannen er goed in geslaagd om op basis van scenario's inzichtelijk te maken hoe groot de omvang van de uitdaging is en welke investeringen er nodig zijn. Daarnaast maken de investeringsplannen inzichtelijk dat er veel bereikt is om werkzaamheden te versnellen en de efficiëntie te verhogen. Hierbij wordt ook gepoogd om eenduidig inzichtelijk te maken wat het resterende gat is tussen de benodigde investeringen en de haalbare investeringen, inclusief een investeringsbudget dat nodig is om deze ongelimiteerde investeringen te realiseren, wat een belangrijk verbeterpunt is ten opzichte van de vorige investeringsplannen.

Naast deze wezenlijke verbeteringen zien wij tegelijkertijd dat op veel belangrijke punten nog belangrijke verbeteringen mogelijk zijn. Op deze punten is de kritiek veelal nog gelijk aan de vorige keer. In plaats van dit uitgebreid schriftelijk te herhalen gaan wij over deze punten graag dieper in gesprek. Net zoals voorgaande consultatie dienen wij om deze reden een beknopte zienswijze in. In de volgende paragrafen benoemen we kort op welke punten we verbetering zien en op welke punten nog verbetering mogelijk is, met de uitnodiging hier nader over in gesprek te treden.

Maakbaarheidsgat

- Het is positief dat er door alle distributiesysteembeheerders aandacht wordt besteed aan het verschil tussen investeringen die nodig zijn en investeringen die maakbaar zijn. Het is van belang om goed inzicht te krijgen in de grootte van het 'gat' tussen hetgeen nodig en hetgeen maakbaar is. We zouden daarom graag zien dat er ook door TenneT onderscheid gemaakt wordt tussen een ongelimiteerd en een maakbaar investeringsportfolio.
- Verder zou, naast het maakbaarheidsgat uitdrukken in geld of aantallen projecten, het maakbaarheidsgat ook uitgedrukt moeten worden in transportcapaciteit.
- Een korte analyse van de maakbare en gerealiseerde investeringen op basis van eerdere investeringsplannen wijst uit dat de bedragen die bij de maakbare investeringsportfolio's horen ook daadwerkelijk geïnvesteerd worden. Opvallend is wel dat de concrete uitbreidingen en vervangingen die bij het maakbare portfolio horen (in termen van onderstations, middenspanningvelden etc.) meestal niet gehaald worden.
- Naast inzicht in de maakbaarheid, is het vooral belangrijk om inzicht te krijgen in de maatregelen die worden getroffen om het maakbaarheidsprobleem op te lossen. Ons verzoek om het gat inzichtelijk te maken, omvatte tevens de oproep daarbij kwantitatief inzichtelijk te maken welke middelen of maatregelen nodig zijn om het gat te dichten. Op deze manier kan inzichtelijk gemaakt worden dat het maakbaarheidsprobleem niet een voldongen feit is, maar wat er nodig is om het maakbaarheidsprobleem op te lossen. Wij zien weliswaar dat dit globaal en op kwalitatieve wijze is beschreven, maar tevens dat het hierbij ontbreekt aan enige vorm van kwantificering en dat deze globale beschrijving zich veelal richt op reeds gedane inspanningen (waarvoor grote complimenten, maar die maatregelen zijn dus al verwerkt in het weergegeven gat).
- Opvallend is dat Liander ook vraagreductie noemt als instrument om het maakbaarheidsgat te verkleinen. Het lijkt ons een onwenselijke ontwikkeling dat netbeheerders actief de elektrificatie proberen te remmen of divergeren naar andere energiedragers. De wettelijke taak van de systeembeheerders is en blijft het faciliteren van de vraag naar transportcapaciteit, niet het beïnvloeden hiervan. Daarnaast is elektrificatie, ofwel toename van het aantal elektriciteitsgebruikers, noodzakelijk om de kosten van de enorme investeringsopgave waar netbeheerders komende jaren voor staan te dragen. Dus bij maatregelen om het maakbaarheidsgat op te lossen gaat het niet om maatregelen die de vraag naar transportcapaciteit verlagen.
- Opvallend en positief is dat het IP van Rendo geen maakbaarheidsgat laat zien. Ook Westland Infra scoort beter dan de grotere netbeheerders. Deze uitkomst vraagt om een analyse met als doel om maatregelen te vinden die het maakbaarheidsgat kunnen verkleinen.

Slimmer gebruiken van het net

- Verschillende distributiesysteembeheerders trekken op basis van interne analyses de, wat ons betreft terechte, conclusie dat het inzetten van congestiemanagement als alternatief voor netverzwaring slechts in een zeer beperkt aantal gevallen de betere en goedkopere oplossing is. Het is daarom des te verontrustender dat in dezelfde hoofdstukken wordt geopperd dat er in het normeren van flexibiliteit wel kansen liggen om netinvesteringen te vermijden. Als het inzetten van flexibiliteit voor de netbeheerder geen rendabel alternatief is voor het trekken van kabels, zal dat ook voor de aangeslotene gelden. Hoewel er dus minder in de netten geïnvesteerd wordt, is de maatschappij in veel gevallen een stuk duurder uit, door de hoge investeringen die nodig zijn om aangeslotenen flexibel te maken een stuk duurder uit. We roepen de netbeheerders daarom op om niet enkel naar netinvesteringen te kijken, maar breder naar de impact op het energiesysteem en de maatschappelijke kosten te kijken.
- Ook roepen we op om de interne analysis waarin de kosten van het inzetten van congestiemanagement afgezet wordt tegen de kosten van verzwaren, te publiceren. Daarbij zou duidelijk moeten worden aangegeven welke consequenties congestiemanagement heeft voor de investeringen en zou hierbij voor ieder knelpunt expliciet de link met de congestierapporten moeten worden gelegd.
- Kwantificeer alle investeringen (waaronder investeringen in automatiseringen in het net en de benodigde ICT-systemen) om congestiemanagement effectief te kunnen toepassen. Dit wordt nu enkel globaal kwalitatief beschreven.
- Geef inzicht in voor welke knelpunten een verzwaren-tenzij-tender/flex-tender zal worden ingezet of mogelijk zal worden ingezet. Deze mogelijkheid wordt in veel investeringsplannen niet benoemd.
- Geef inzicht in de impact van het toepassen van cablepooling op de investeringen. In hoeverre wordt aangenomen dat cablepooling zal worden toegepast en hoe kan cablepooling breder worden toegepast?
- Geef aan hoe netbeheerders de transportcapaciteit kunnen verhogen door rekening te houden met temperatuurafhankelijkheid (dynamic line rating). Neem eventuele investeringen daarvoor (bijvoorbeeld in sensoren) mee.
- Door de distributiesysteembeheerders wordt de congestiemanagementbehoefte per onderstation voor een aantal richtjaren gegeven. Dit is echter één getal met het maximaal benodigde aantal MWh voor dat richtjaar en geeft totaal geen inzicht in de verwachte overschrijding (in MW), frequentie van die overschrijding en periode in het jaar waarin de overschrijding naar verwachting plaats zal gaan vinden. Bij TenneT wordt de verwachte overbelasting wel genoemd, maar ook daar ontbreekt het inzicht in frequentie en verdeling over het jaar. Voor het succesvol implementeren van congestiemanagement is dit echter onmisbare informatie voor de markt om proposities te ontwikkelen. Het is wat ons betreft dan ook ten eerste aan te bevelen om hierin radicale transparantie te bieden.

Methode

- De beschrijving van de methode blijft met name voor de regionale netbeheerders uiterst summier. Dit maakt dat de resultaten niet navolgbaar en reproduceerbaar zijn. We zien dan ook niet in hoe ACM op basis van de beschreven methode naar redelijkheid kan toetsen of de keuzes voor voorgenomen investeringen adequaat zijn. Dit richt zich met name op inzicht in aannames regionalisering en de methodiek achter de prioriteringskaders en risicomatrix.
- Om een duidelijk beeld te krijgen hoe de methodiek wordt toegepast stellen wij voor om enkele concrete casussen toe te lichten voor iedere netbeheerder. Dus het 'stappenplan' wordt doorlopen bij een bepaald knelpunt, zodat concreet zichtbaar wordt hoe een (landelijk) scenario wordt vertaald naar specifieke investeringen, waar het project past in de prioriteringskader en welke impact dat heeft op de planning, welke aannames worden toegepast bij de regionalisering van de scenario's en welke redenen er zijn dat het project eventuele vertraging oploopt. Dit geeft veel meer inzicht over hoe het proces verloopt.

Investeringsbehoefte en wijze van prioritering

- Presenteer de totale benodigde investeringen ook geaggregeerd over alle netbeheerders (niet enkel uitgedrukt in euro's of aantallen projecten).
- Maak inzichtelijk hoe de toepassing van de risicomatrix heeft geleid tot de gemaakte keuzes. Geef ten minste voor een aantal relevante capaciteitsknelpunten aan hoe groot het risico is, in termen van omvang, duur en frequentie van het knelpunt, aantal getroffen klanten en met name financiële impact. Hoe wordt de verwachte grootte van de wachtrij meegenomen in de risicowaardering?

- Maak expliciet duidelijk of de pMIEK-prioriteiten wel of niet kunnen worden gefaciliteerd, en indien niet, leg uit waarom niet.
- Geef kwantitatief inzicht in hoe omgegaan wordt met de uitdagingen en benodigde investeringen voor de laagspanningsnetten.

Proces

- Bij de totstandkoming van de scenario's zijn stakeholders voor deze ronde investeringsplannen nadrukkelijker betrokken. Dat zien we ook graag voor de volgende ronde investeringsplannen weer terug. Daarnaast willen we ook nogmaals de oproep doen stakeholders meer inhoudelijk te betrekken bij de tussentijdse stappen voor de totstandkoming van de investeringsplannen, met name bij het opstellen en doorrekenen van de scenario's alsmede de afwegingen voor het maken van een prioritering. Tot dusver is dat vooral (oppervlakkig) informerend van aard geweest.
- Laat in de definitieve investeringsplannen zien wat er met de zienswijzen is gedaan.

Reactie

Inleiding

Gezamenlijk met andere netbeheerders heeft Liander hard gewerkt aan het verbeteren van het inzicht in de omvang van de uitdaging en de benodigde investeringen en het deel dat we verwachten te kunnen maken, het versnellen van werkzaamheden en het verhogen van de efficiëntie. Wij stellen het op prijs dat deze informatie aansluit bij uw behoeften.

Wij waarderen de constructieve samenwerking en stellen de betrokkenheid van alle partijen bij het opstellen van de scenario's zeer op prijs.

Maakbaarheidsgat

U verzoekt ons om naast geld en aantallen projecten het maakbaarheidsgat ook inzichtelijk te maken in transportcapaciteit en te duiden welke maatregelen of middelen nodig zijn het gat te dichten. Liander heeft in hoofdstuk 4 van het Investeringsplan enkele belangrijke zaken benoemd die van invloed zijn op de maakbaarheid van ons werkpakket. Zo is er op veel plekken een gebrek aan ruimte voor nieuwe infrastructuur. Daarnaast is er een tekort aan technici en materialen, en zorgt de landelijke stikstofproblematiek voor vertragingen. We waarderen het dat het inzicht dat we verschaffen in de uitdagingen van het werkpakket als positief wordt ervaren.

Het maakbaarheidsgat beslaat ook uitdagingen in werkzaamheden op het gebied van veiligheid, reconstructies, digitalisering en ons gasnetwerk. Dat werk heeft geen directe impact op de capaciteit van het elektriciteitsnet. Een definitie in tekort aan transportcapaciteit is daarmee niet dekkend. Ook is het tekort lastig in capaciteit uit te drukken door afhankelijkheden tussen netvlakken. Ons net is aangelegd in ringen, en in meerdere spanningsniveaus. Tekorten per station zouden daardoor in zijn totaliteit tot dubbeltellingen leiden, die we door complexiteit van relaties niet gemakkelijk kunnen uitsplitsen. Een investering in de capaciteit van het hoogspanningsnet, kan een andere impact hebben op het middenspanning- én het laagspanningsnet.

Het klopt dat het niveau van investeringen over het algemeen lijkt te worden gehaald, terwijl dit in termen van telbare assets niet altijd het geval is. Onze investeringsplannen worden vastgesteld op basis van de kostprijzen uit het kalenderjaar voorafgaand aan het startjaar van het IP. Dat wil zeggen dat het investeringsniveau van 2023, is vastgesteld op basis van het prijspeil uit 2021, en die van 2024 uit 2023. Hiertegen worden de gerealiseerde investeringen vergeleken.

Zoals in heel Nederland, heeft ook Liander te maken met kostenstijgingen als gevolg van inflatie op materialen en diensten, evenals de ontwikkeling in loonkosten. Er is in de realisatiecijfers een duidelijke groei te zien in het werk (in aantallen) dat we jaarlijks uitvoeren. Tegelijk is het nog niet genoeg. We hebben de afgelopen periode volop ingezet op het aanboren van nieuwe manieren om de productie te verhogen. We hebben grote werkpakketten in de markt gezet en gecontracteerd, waardoor het een realistische verwachting is dat de ingezette stijging van de realisatie door zal gaan zetten.

Het kwantitatief inzichtelijk maken van de middelen of maatregelen die nodig zijn om het gat te dichten heeft te maken met een complex samenspel van uitdagingen. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van een tekort van 100 monteurs in een regio, maar zodra deze zijn gevonden, kan ruimtetekort alsnog zorgen voor een maakbaarheidsprobleem. Liander is actief bezig deze beperkingen weg te nemen. U leest daarover in paragraaf 4.1, waarbij het van belang is te melden dat alleen de effecten van getroffen en lopende maatregelen in het IP zijn weergegeven. Die initiatieven die nog in ontwikkeling zijn, zijn in de zichtsperiode beperkt meegewogen. Het weergeven van ons maakbaarheidsprobleem in bijvoorbeeld termen van tekorten in FTE monteurs, niet leverbare materialen of andere indicatoren zou een onterechte vereenvoudiging zijn van de complexiteit van deze problematiek.

Als netbeheerders werken we samen aan de uitdagingen die we hebben en leren we van elkaar in het aanpakken van maakbaarheidsproblematiek.

Vraagreductie is een essentieel onderdeel van een betaalbaar en betrouwbaar energiesysteem in de toekomst. Dit betekent niet, zoals u in uw zienswijze suggereert, dat Liander actief elektrificatie probeert te remmen maar wél dat we er op sturen om onnodige transportvraag te reduceren. Dit doen we onder andere door efficiënt elektriciteitsgebruik te stimuleren en intensieve afstemming met provincies en gemeenten in energievisies om tijdig keuzes te maken over energiedragers.

Slimmer gebruiken van het net

U geeft aan de conclusie te ondersteunen dat het inzetten van congestiemanagement als alternatief voor netverzwaring slechts in een zeer beperkt aantal gevallen de betere en goedkopere oplossing is. Daarnaast benadrukt u in deze afweging het belang om bij andere vormen van flexibiliteit niet uitsluitend te focussen op netinvesteringen, maar tevens breder te kijken naar de effecten op het gehele energiesysteem en de maatschappelijke kosten.

Liander vindt het van groot belang om de maatschappelijke kosten in het oog te houden zodat ook in de toekomst energie voor iedereen betaalbaar blijft. Vanuit de netbeheerders is in dat kader ook intensief bijgedragen aan het recente IBO-onderzoek van het ministerie van KGG waarin onderzoek gedaan is naar maatregelen om ook op lange termijn de energierekening betaalbaar te houden.

Slimmer gebruik maken van het net is een invulling van een efficiënter en betaalbaarder energiesysteem. Bijvoorbeeld door de keuze om assets verder te belasten, is er verdeeld over ons net gemiddeld 9% meer capaciteit gecreëerd. Bij toepassing van meerdere maatregelen, ondersteund door flankerend beleid van het Rijk, kan tot wel 30 miljard van alle netinvesteringen van netbeheerders tot 2040 bespaard worden.

Het is cruciaal om de beschikbare ruimte die er is optimaal te benutten met elkaar. Naast het investeringsplan werkt Liander in verschillende trajecten aan het beter benutten van het net. Samenwerking in het Landelijk Actieplan Netcongestie heeft innovatieve maatregelen opgeleverd, die slimmer gebruik van het elektriciteitsnet mogelijk maken. Het zo snel mogelijk implementeren van deze maatregelen is van groot belang, maar ook uitdagend en kost meer tijd dan voorzien. We werken volop aan verdere uitrol hiervan zodat we onze klanten duidelijk inzicht kunnen geven in wat zij van ons kunnen verwachten.

Investeringsplannen die nodig zijn om onze netten beter te benutten en met name congestiemanagement adequaat te kunnen toepassen zijn opgenomen in Hoofdstuk 8 van het investeringsplan onder 'meet- en regelstrategie'. Congestiemanagement is een wettelijke verplichting en alleen bedoeld voor overbrugging tot het moment dat de investering gereed is. In de congestieonderzoeken die op de website van Liander gepubliceerd worden is wel inzicht gegeven in de uitgaven die hiervoor naar verwachting gedaan worden. Liander maakt geen afweging tussen de kosten voor verzwaring en congestiemanagement.

U vraagt om inzicht in de knelpunten waarvoor een 'verzwaren-tenzij-tender' wordt ingezet. 'Verzwaren-tenzij' zou werken bij een beperkte overschrijding van de limieten die tot in lengte van jaren blijft bestaan. De realiteit is echter dat overschrijdingen fors zijn en steeds groter worden. In dat geval is 'verzwaren-tenzij' geen kosteneffectief alternatief voor verzwaren. Daarnaast blijkt uit de congestie-onderzoeken die tot op heden gedaan zijn dat het heel moeilijk is om voldoende regelvermogen te contracteren. Binnen de spelregels van congestiemanagement kan dan nog overgegaan worden tot niet-marktgebaseerd congestiemanagement. Een mogelijkheid die er binnen 'verzwaren-tenzij' niet is.

Cablepooling betreft het combineren van elektriciteitsopwek door zonnepanelen en elektriciteitsopwek door windturbines. Doordat er een aansluiting bespaard wordt, wordt er soms ook minder beslag gelegd op aansluitmogelijkheden (velden) op onze stations. Daarin zit mogelijk een besparing. In het opgestelde (transformator)vermogen van het station wordt echter (bijna) niets bespaard, omdat het weggeregelde vermogen maar zeer beperkt is en daarmee dus ook de noodzaak om de netten te verzwaren maar beperkt wordt uitgesteld. De keuze om een bestaande aansluiting efficiënter te benutten is aan de klant. Met de verruiming in de Energiewet kunnen naast opwek kunnen ook opslag, conversie en afname worden gecombineerd.

Methode

In reactie op uw opmerkingen over de gehanteerde methode waarmee we onze investeringen bepalen, wijzen wij u op de beschrijving hiervan in hoofdstuk 3 van het Investeringsplan. In paragraaf 4.1 heeft Liander de volledige werking van het optimalisatiemodel waarmee Liander haar werkpakket vormgeeft toegelicht, inclusief een beschrijving van de prioriteiten die Liander hierin stelt. Liander optimaliseert haar werkpakket integraal, de mate waarin we een bepaald deel van een specifiek type werkzaamheden kunnen uitvoeren is afhankelijk van de hoeveelheid benodigd werk van een andere type. Om deze reden is het niet mogelijk om het volledige proces voor afzonderlijke projecten losstaand te bekijken.

Investeringsbehoefte en wijze van prioritering

Graag geeft Liander duiding bij de door u verzochte verduidelijking over de investeringsbehoefte.

- Een totaaloverzicht van de benodigde investeringen is opgenomen in het persbericht van NBNL.
- De risicomatrix wordt ingezet om knelpunten te beoordelen. Onlangs is de risicomatrix van Liander aangepast, omdat uit evaluatie bleek dat capaciteitsknelpunten nagenoeg altijd tot een 'zeer hoog' risico werden gerekend, waardoor het onderscheidend vermogen verdween. In hoofdstuk 3 van het IP wordt toegelicht hoe de bedrijfswaarden van Liander bijdragen aan de projectprioritering. Het afwegingskader, waarvan de prioriteiten worden besproken in paragraaf 4.1, omvat onder meer het geholpen vermogen. Dit criterium zorgt ervoor dat projecten die in het eerste jaar na ingebruikname meer afname- of opwekvermogen realiseren, een hogere prioriteit krijgen.
- De uitdagingen en benodigde investeringen voor de laagspanningsnetten staan opgenomen in hoofdstuk 6.1 onder 'problematiek op de laagspanningsnetten'.

Proces

De betrokkenheid van stakeholders bij het scenarioproces wordt ook vanuit de netbeheerders gewaardeerd. De prioritering van het werkpakket is echter een maatschappelijk vraagstuk. Overheden spelen hierin een grote rol middels de (p)MIEK. Verder werkt ACM aan een kader voor maatschappelijk prioritering. Via deze kanalen kan aan de voorkant invloed uitgeoefend worden op de prioritering van het werkpakket van een netbeheerder. Met deze input gaat de netbeheerder aan de slag om projecten concreet in te plannen. Hierbij spelen ook andere afwegingen zoals betrouwbaarheid en veiligheid een rol. De ACM houdt toezicht op de juiste uitvoering van het proces door de netbeheerder.

Alle zienswijzen, inclusief reactie daarop zijn terug te lezen in dit document, dat op 5 januari is aangeboden aan ACM en gepubliceerd op onze website. In deze versie van het IP is een overzicht opgenomen van de in het IP zelf doorgevoerde wijzigingen.

21. Provincie Zuid-Holland

Zienswijze

Zienswijze 1

Tussen 2026-2035 neemt het maakbaarheidsgat volgens het IP af van 35% in 2026 naar 9% in 2035.

Waar is de afname op gebaseerd, is er een duidelijke onderbouwing voor de afname die over de genoemde termijn wordt weergegeven? Ook ontbreekt het onderscheid naar soort projecten en netvlak. Het is daarmee onduidelijk of dit ook van toepassing is op hoogspanningsprojecten, bij de verklaringen wordt alleen een overschatting van knelpunten op het LS-net benoemd als een van de belangrijkste verklaringen.

Zienswijze 2

Betreft: Wel gaan we er van uit dat minstens 10% altijd door consumenten zelf wordt verbruikt en dus niet het net op gaat. Voor zakelijke LS-klanten wordt aangenomen dat de dakpotentie volledig wordt benut tot hun aansluitcategorie.

Zienswijze: Nieuwe inzichten geven aan dat eigen gebruik van PV van particulieren meer in de richting van 30% gaan; met batterij stijgt dat naar 55-60%. Dat wordt verder geoptimaliseerd met een oost-west- of zelfs verticale opstelling, waarmee optimalisatie focus in de winter ligt i.p.v zomer. Tenslotte wordt met de huidige prijs niet meer het eigen verbruik gehanteerd maar het (soms) grotere dakvlak, waarmee per saldo meer energie kan worden opgewekt.

Zienswijze 3

Betreft: bijlage 10.6 Majeure capaciteitsknelpunten en uitbreidingsinvesteringen elektriciteit

Zienswijze: Kunnen de effecten van deze vertragingen inzichtelijk worden gemaakt? Vanwege de impact op provinciale en gemeentelijke opgaven en projecten hebben de gemeenten en provincie daar dringend behoefte aan. Wij doelen daarbij ook op het realiseren van warmtenetten in bijvoorbeeld regio Leiden die afhankelijk zijn van nieuwbouw of uitbreiding van hoogspanningsstations of -verbindingen zoals Sassenheim en Noordwijk.

Zienswijze 4

Betreft: "10.6 Majeure capaciteitsknelpunten en uitbreidingsinvesteringen elektriciteit .. [en verder] "Tabel Zuid-Holland, pag. 135-136." En "10.7 Planningswijzigingen majeure uitbreidingsinvesteringen elektriciteit [en verder] "Tabel Zuid-Holland, pag. 150"

Zienswijze: In de webinar over de IP's op 6 november jl. zijn stations Sassenheim en Noordwijk expliciet als belangrijk benoemd in het kader van de te realiseren warmtenetten in deze regio. Voor Sassenheim zien we een prioriteringsscore van 161, maar we zien in de tabel onder 10.7 toch dat de IBN voor Sassenheim naar achter is geschoven. Hoe kan dat?

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, regio's, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Maakbaarheid

De weergegeven afname van het maakbaarheidsgat is gebaseerd op onze verwachte investeringen in de periode 2026-2035, gegeven de groei in productie die we denken te kunnen waarmaken. Deze maakbaarheidsaantallen bevatten ook onze hoogspanningsprojecten.

De genoemde verklaring in de zienswijze (een overschatting van knelpunten op het LS-net) is een verklaring van de daling van de totale ingeschatte benodigde investeringen in het elektriciteitsnet in het huidige IP ten opzichte van het vorige IP. Een andere belangrijke reden waarom het ons steeds beter lukt om het maakbaarheidsgat in te lopen is een stijging van de hoeveelheid werk die we verwachten te kunnen realiseren per jaar. Deze verwachte stijging komt door de verdere uitrol van de strategische keuze om grootschalige werkpakketten in de markt uit te zetten.

Vaststellen van knelpunten / PV

De percentages van 30% en 55-60% eigen verbruik hebben betrekking op het totale jaarverbruik, maar voor het ontwerp van het elektriciteitsnet moeten we rekening houden met piekmomenten. Op zonnige dagen zien we in de praktijk dat het directe eigen verbruik rond de 10% ligt. Het netontwerp kan daarom niet uitsluitend gebaseerd worden op jaargemiddelden of aannames over batterijopslag, zeker niet zolang er nog geen wettelijke kaders zijn.

Optimalisaties zoals oost-westopstellingen zijn al meegenomen in onze berekeningen. Een opstelling gericht op winteropbrengst heeft in Nederland geen rendabel businessmodel, omdat er in de winter periodes zijn met nauwelijks zon. Dit kan wel interessant zijn voor zuidelijke landen.

Voor kleinverbruikers spelen de huidige terugleververgoeding (circa 5,5 c€/kWh), mogelijke kosten/boetes van leveranciers en het afbouwen van salderingsregels tot eind 2027 een grote rol. Deze factoren zorgen naar verwachting voor een vertraging in de adoptie van PV bij particulieren vanaf 2025.

Voor kleinzakelijke klanten (tot en met AC4) is het beschikbare dakoppervlak en het toekomstbestendige PV-vermogen leidend. Wij rekenen met volledige benutting van het dak, conform het beleid dat prioriteit geeft aan maximale dakinvulling.

Voor grote installaties op daken en zonneparken (AC5 en hoger) hanteren wij een aftopping van 50%, zoals voorgeschreven in de SDE++-regeling.

Planningswijzigingen majeure uitbreidingsinvesteringen elektriciteit

Wij kunnen de effecten op ontwikkelingen en ambities van deze vertragingen niet inzichtelijk maken, mede omdat we geen klantgegevens mogen delen en geen volledig zicht hebben van (zachte) plannen. Individuele klanten hebben via mijnaansluiting.nl wel inzichtelijk wat deze vertraging voor hen betekent.

Met de 'Handreiking impactanalyse', die is opgesteld door de regio Holland Rijnland en Liander, hebben we gemeenten meegenomen in het belang om een impactanalyse te maken van de gevolgen van netcongestie voor gemeentelijke plannen. Gemeente Leiden heeft dit reeds gedaan en andere gemeenten in de regio zijn hiermee bezig. Ontwikkelingen zoals vertragingen in netuitbreidingen, maar ook een maatschappelijk prioriteringskader, kunnen van invloed zijn op plannen van de gemeenten. De impactanalyse kan gemeenten helpen om sneller in beeld te krijgen wat de gevolgen zijn van dit soort ontwikkelingen.

Verschuiving Sassenheim

Helaas kunnen onvoorziene omstandigheden leiden tot vertragingen, zelfs bij projecten die zeer hoge prioriteit hebben, zoals pMIEK projecten. Dat was in het geval van station Sassenheim ook aan de hand. Er was onvoldoende studiec capaciteit, een voor dit project cruciale medewerker in het proces vertrok, waardoor het niet lukte met de overige capaciteit de studie tijdig uit te voeren. Dit project is met hoge prioriteit opnieuw ingepland, waardoor dit project zo veel als mogelijk naar voren is gehaald om de vertraging te minimaliseren. Om verdere verwarring hierin te voorkomen, zullen we 'prioritering' als reden voor verschuiving hier verwijderen uit het IP.

22. Provincie Gelderland

Zienswijze

Provincie Gelderland waardeert de inspanningen van Liander om met het Ontwerp Investeringsplan 2026 een transparant en toekomstgericht beeld te schetsen van de noodzakelijke investeringen in het elektriciteits- en gasnet. Wij zien dit plan als een belangrijke stap om samen de energietransitie te versnellen en de betrouwbaarheid van het energiesysteem te waarborgen. Deze gezamenlijke aanpak is essentieel om de maatschappelijke opgaven – zoals woningbouw, verduurzaming van industrie en mobiliteit – tijdig te realiseren.

pMIEK-projecten en versnelling vergunningprocedures

Één van de doelen van het provinciale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) is het versnellen van de realisatie van energie-infrastructuurprojecten, onder andere door verkorte ruimtelijke procedures. Wij verzoeken Liander om in het IP2026 inzichtelijk te maken:

- Welke projecten in Gelderland een versnelde ruimtelijke procedure doorlopen en hoe dit concreet bijdraagt aan het verkorten van doorlooptijden.
- Hoe Liander borgt dat deze versnelling ook daadwerkelijk leidt tot een eerdere ingebruikname van de betreffende onderstations en verbindingen.

Vertragingen bij pMIEK-projecten

Wij constateren dat enkele pMIEK-projecten vertraging oplopen, ondanks hun prioritaire status. Dit betreft onder andere:

- UITBR OS Eerbeek 150kV/10kV (66 MVA)
- NWB OS Nunspeet Hullerweg 150kV (160 MVA)
- NWB OS Apeldoorn Zuid-Oost 150kV (160 MVA)
- NWB OS Nijkerk de Flier 150kV (160 MVA)

Wij verzoeken Liander om een (uitgebreidere) toelichting op:

- De oorzaken van deze vertragingen
- De maatregelen die Liander treft om verdere vertraging te voorkomen en waar mogelijk in te lopen op de ingebruikname.
- De actuele planning en verwachte ingebruiknamedatum per project.

Meerwaarde pMIEK-status op het IP

Het is voor ons niet volledig duidelijk welke invloed de pMIEK-status heeft gehad op de prioritering en realisatie van projecten in het Investeringsplan 2026. In theorie zorgt deze status voor een hogere prioriteit in het investeringsportfolio van Liander, omdat projecten met pMIEK[1]status zwaarder meewegen bij de afweging van schaarse middelen. In de praktijk zien we echter dat veel van deze projecten alsnog aanzienlijke vertraging oplopen. Hierdoor blijft het onduidelijk in hoeverre de pMIEK-status daadwerkelijk heeft geleid tot versnelling of risicoreductie. Wij verzoeken Liander om in het definitieve investeringsplan expliciet toe te lichten welke effecten de pMIEK-status in de praktijk heeft gehad op doorlooptijden en realisatie.

Daarnaast zetten wij er vanuit de provincie Gelderland op in om onze gesprekken hierover, in het kader van samenwerking, voort te zetten. In die gesprekken willen we gezamenlijk verkennen hoe we meer kunnen sturen op het energiesysteem en welke ruimtelijke instrumenten we kunnen inzetten om richting te geven aan waar het netwerk wel of niet wordt uitgebreid. Dit biedt kansen om schaarse capaciteit strategisch in te zetten en maatschappelijke opgaven beter te verbinden met de ontwikkeling van energie-infrastructuur.

Slotopmerking

De provincie Gelderland wil samen met Liander en TenneT blijven werken aan een robuust en toekomstbestendig energiesysteem. Wij vragen Liander om een duidelijke terugkoppeling op bovenstaande punten, zodat wij onze rol als facilitator en versneller optimaal kunnen invullen.

Reactie

Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren. De energietransitie vraagt om intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector.

pMIEK-projecten en versnelling vergunningprocedures

In uw zienswijze heeft u gevraagd hoe het pMIEK bijdraagt aan het versnellen van de realisatie van energie-infrastructuur projecten. Op dit moment zijn er geen specifieke projecten waarbij een versnelde ruimtelijke procedure is toegepast. Wat we wel zien in de samenwerking met de provincie, is dat het pMIEK-doel heeft geleid tot kortere lijnen en meer wederzijds begrip. Dit draagt bij aan een gezamenlijke focus op het versnellen van realisatie, ook al is dit niet altijd formeel vastgelegd in verkorte procedures.

Vertragingen bij pMIEK-projecten

Hieronder vindt u een overzicht van de redenen van vertragingen, de te nemen maatregelen en actuele status van de volgende pMIEK projecten:

UITBR OS Eerbeek 150kV/10kV (66 MVA)

Oorzaken

Bij bepaalde investeringen is het noodzakelijk dat zowel TenneT als Liander werkzaamheden uitvoeren. In deze gevallen kan de investering pas daadwerkelijk in bedrijf genomen worden als beide partijen hun deel hebben afgerond. De weergegeven IBN-datum is daarom het moment dat de laatste van de twee partijen het werk heeft opgeleverd en daarom in sommige gevallen afhankelijk van TenneT. In aanloop naar het publiceren van het concept IP2026 heeft TenneT voor deze investeringen nieuwe planningen met Liander gedeeld. In het IP2026 zijn deze nieuwe datums meegenomen.

Maatregelen

Periodieke afstemming met projectteam TenneT. Verder wordt er gekeken of de processen nader op elkaar aangesloten kunnen worden.

Actuele planning en verwachte ingebruiknamedatum

Conform IP ingebruikname 2028

NWB OS Nunspeet Hullerweg 150kV (160 MVA)

Oorzaken

Bij bepaalde investeringen is het noodzakelijk dat zowel TenneT als Liander werkzaamheden uitvoeren. In deze gevallen kan de investering pas daadwerkelijk in bedrijf genomen worden als beide partijen hun deel hebben afgerond. De weergegeven IBN-datum is daarom het moment dat de laatste van de twee partijen het werk heeft opgeleverd en daarom in sommige gevallen afhankelijk van TenneT. In aanloop naar het publiceren van het concept IP2026 heeft TenneT voor deze investeringen nieuwe planningen met Liander gedeeld. In het IP2026 zijn deze nieuwe datums meegenomen.

Maatregelen

Periodieke afstemming met projectteam TenneT. Verder wordt er gekeken of de processen nader op elkaar aangesloten kunnen worden.

Actuele planning en verwachte ingebruiknamedatum

Conform IP ingebruikname 2029-2031

NWB OS Apeldoorn Zuid-Oost 150kV (160 MVA)

Oorzaken

Bij bepaalde investeringen is het noodzakelijk dat zowel TenneT als Liander werkzaamheden uitvoeren. In deze gevallen kan de investering pas daadwerkelijk in bedrijf genomen worden als beide partijen hun deel hebben afgerond. De weergegeven IBN-datum is daarom het moment dat de laatste van de twee partijen het werk heeft opgeleverd en daarom in sommige gevallen afhankelijk van TenneT. In aanloop naar het publiceren van het concept IP2026 heeft TenneT voor deze investeringen nieuwe planningen met Liander gedeeld. In het IP2026 zijn deze nieuwe datums meegenomen.

Maatregelen

Periodieke afstemming met projectteam TenneT. Verder wordt er gekeken of de processen nader op elkaar aangesloten kunnen worden.

Actuele planning en verwachte ingebruiknamedatum

Conform IP ingebruikname 2032-2034

NWB OS Nijkerk de Flier 150kV (160 MVA)

Oorzaken

Vertraging bij het plan voor de ontwikkeling van het 150kV station in regio Amersfoort voor TenneT. Provincie Utrecht is bevoegd gezag geworden voor deze ontwikkeling (150kV station TenneT en ook alle kabelverbindingen voor Stedin stations en het Liander station in Nijkerk).

Maatregelen

Periodieke afstemming met projectteam TenneT.

Actuele planning en verwachte ingebruiknamedatum

Conform IP ingebruikname 2031-2033

Meerwaarde pMIEK

U geeft aan dat het niet volledig duidelijk is welke invloed de pMIEK status heeft gehad op de prioritering en realisatie van projecten in het Investeringsplan 2026. Over het gehele werkpakket stuurt Liander, in lijn met onze doelen en verantwoordelijkheden op: het minimaliseren van de aansluitduur, transportbeperkingen en spanningsklachten en het maximaliseren van het getransporteerd vermogen, de veiligheid van het gasnet en de mate waarin het net bemeten is. Met deze optimalisatie zorgen we dat we, gegeven de beperkingen, het juiste werk op het juiste moment realiseren. In paragraaf 3.4 van het investeringsplan staat dit in meer detail toegelicht. Deze optimalisatie geeft als resultaat hoeveel van een bepaald type werk we doen in het laag- en middenspanningsnet, maar niet of het ene project een hogere prioriteit krijgt dan een andere. Voor hoogspanning (HS) geldt dat het lange termijn investeringsportfolio wordt samengesteld op basis van concrete projecten. Liander hanteert een afwegingskader om uitbreidingsprojecten in het hoogspanningsnet ten opzichte van elkaar te prioriteren. Op basis van de benodigde doorlooptijd van projecten, het eerst mogelijke startmoment en moment van optreden van het knelpunt en de prioriteringsscore uit het afwegingskader plant en prioriteert Liander hoogspanningsprojecten. In het afwegingskader kijken we onder

andere naar of het een pMIEK investering betreft en de hoeveelheid vermogen die we in het eerste jaar van uitstel niet kunnen realiseren voor klanten mocht dit project een jaar naar achter geschoven worden. In paragraaf 4.1 van het investeringsplan staat dit in meer detail toegelicht. Wij begrijpen uw zorgen over de eerdergenoemde vertragingen en de impact hiervan. Het klopt dat de pMIEK-status bijdraagt aan een hogere score en daarmee impact heeft op de prioritering. In de praktijk zien we dat pMIEK-investeringen door die hogere status, vrijwel nooit bewust naar achteren geschoven worden door prioritering. Er kunnen helaas onvoorziene omstandigheden leiden tot vertragingen, zelfs bij projecten die zeer hoge prioriteit hebben, zoals pMIEK projecten. Dit zijn vaak factoren waarbij de netbeheerder niet of nauwelijks invloed kan uitoefenen op versnelling. Ook in het geval van vertragingen door andere factoren dan prioritering heeft de pMIEK-status impact, omdat Liander bij versnellingsmogelijkheden eerder kiest om deze effort in te zetten voor pMIEK-projecten.

23. Provincie Friesland

Zienswijze

Dank voor de nieuwe investeringsplannen energie-infrastructuur van uw organisaties en de mogelijkheid om daar op te reageren. Heel Nederland kent ondertussen het belang van adequate energie-infrastructuur en de gevolgen van het ontbreken daarvan.

Gezamenlijk staan we voor een grote opgave om Fryslân en Nederland van betaalbare elektriciteit te blijven voorzien en de opwek die niet lokaal wordt gebruikt via jullie netten te kunnen transporteren, ieder vanuit z'n eigen rol.

We combineren onze reactie op het ontwerp Investeringsplan 2026 van TenneT (o-IPT) en het ontwerp Investeringsplan 2026 van Liander (o-IPL) omdat de investeringen (voor klanten) onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en wij het van belang vinden dat u integraal kennis kunt nemen van onze zienswijze op beide plannen.

Daarmee komen we tot ons eerste punt. Met de presentatie van het o-IPT wordt de vertraging van meerder TenneT projecten openbaar gemaakt. Aangezien in Fryslân Liander de grootste klant is van TenneT, zullen vertragingen van TenneT projecten waarschijnlijk ook gevolgen hebben voor inbedrijfname van projecten van Liander en daarmee ook klanten van Liander. Nu we met Liander, naar aanleiding van vertraging van het programma NuLelie in 2023, de planning van projecten en het oplossen/verlichten van netcongestie voor inbedrijfname en voor klanten via verschillende dashboards inzichtelijk, controleerbaar en openbaar hebben gemaakt, kondigt de vertraging van TenneT projecten zich nu plotseling aan. Wij vinden het onbegrijpelijk dat hierover niet vooraf wordt afgestemd en gecommuniceerd, bijvoorbeeld via de Energyboard Fryslân.

Wij roepen TenneT op om u aan te sluiten bij het monitorprogramma dat Liander heeft opgesteld voor het NuLelie programma. Voor een volledig overzicht zien wij daar ook graag dat de pMIEK projecten en de relevante TenneT projecten daar onderdeel van worden zodat ook afhankelijkheden in het energiesysteem beter inzichtelijk worden. Het doel hiervan is dat de gevolgen van de vertraging van TenneT projecten inzichtelijk worden voor de Friese klanten van TenneT, waaronder Liander en de gevolgen voor het NuLelie programma en de klanten van Liander. Wij blijven met onze partners van de Friese Energietafel daar graag bij betrokken.

[Het deel van de zienswijze op het TenneT IP is niet opgenomen]

Liander

Vertraging programma NuLelie

Kort voor de zomer van 2023 werd door u de vertraging van het programma NuLelie aangekondigd. De impact in Fryslân daarvan was vergelijkbaar met de nu aangekondigde vertragingen van TenneT projecten. Sindsdien zijn er waardevolle stappen gezet om transparanter met elkaar samen te werken. Het 'Actieplan Netcongestie', het ontwikkelde monitoringsprogramma met bijbehorende dashboards zijn daarbij zeer behulpzaam. Zoals hierboven beschreven, zien wij dat graag uitgebreid naar de pMIEK en TenneT projecten.

Prognoses

Onder verwijzing naar bovenstaande tekst over prognoses door TenneT geldt voor de Liander prognoses hetzelfde. Het proces van Integraal Programmeren moet gaan helpen om de prognoses van vraag en aanbod nog beter te regionaliseren. Wij blijven graag in gesprek hoe de opbrengsten van Integraal Programmeren te gebruiken voor het opstellen van het volgende investeringsplan.

Woningbouwopgave

Recent zijn wij door u geïnformeerd dat enkele woningbouwprojecten toch een aansluiting op het netwerk van Liander kunnen krijgen. Desalniettemin blijft netcongestie een serieuze bedreiging voor de woningbouwopgave. In het kader van onze samenwerking en transparantie blijven wij graag op de hoogte van actuele verwachtingen.

Bovendien krijgen wij vanuit de bouwsector signalen dat 'netbewust bouwen' nog niet in beeld is; een aansluiting van 3x25A is de norm. In samenwerking tussen Friese Energietafel, Liander en de woningbouwcoöperaties zullen we dit onderwerp bij de bouwsector moeten agenderen.

Proces aanleg Wadkabels naar de Friese Waddeneilanden

Voor de aanleg van nieuwe wadkabels naar de Friese Waddeneilanden attenderen wij u er op dat het OmgevingsBeraad Wadden (OBW) advies heeft uitgebracht aan het Bestuurlijk Overleg Wadden (BOW). De achtergrond van dit advies is o.a. bezorgdheid over de unieke waarden van het Waddengebied en de negatieve impact die (economische) activiteiten, waaronder de aanleg van infrastructuur naar de Waddeneilanden, daarop hebben. In samenspraak met u willen wij met u een proces opstellen met als doel om bij de aanleg van de wadkabels de kwetsbare waarden zoveel mogelijk te ontzien en de heersende bezorgdheid daarover zoveel mogelijk weg te nemen.

Reactie

De energietransitie vraagt om een intensieve samenwerking tussen netbeheerders, gemeenten, provincies, (groot)zakelijke en particuliere klanten en overige belanghebbenden binnen en buiten de energiesector, daarom hechten wij veel waarde aan transparantie. Wij vinden het belangrijk om alle belanghebbenden goed te informeren.

Vertraging programma NuLelie

De samenwerking binnen de Friese Energietafel, met name met betrekking tot het Actieplan Netcongestie, zien wij ook als zeer waardevol. Op deze manier kunnen we samen stappen zetten om de congestieproblemen goed in beeld te brengen en met elkaar te zoeken naar mogelijkheden om de gevolgen te mitigeren. Het monitoringsdashboard dat is ontwikkeld helpt bij het verkrijgen van inzicht. Wij delen de wens om dit uit te breiden met de projecten van TenneT en zijn daar, samen met u en de FET, over in gesprek met TenneT.

Prognoses

De komende tien jaar worden bepalend voor de toekomst van ons energienet. In ons investeringsplan, dat we elke twee jaar opstellen, kijken we vooruit naar de periode 2026-2035. Belangrijke input voor onze investeringen zijn de plannen en ambities van provincies en gemeenten. Ook in Friesland werken we samen met u en andere partijen binnen de FET aan Integraal programmeren. Hiermee krijgen we met elkaar inzichtelijk hoe de energiebehoefte en -aanbod zich op de middellange en lange termijn naar verwachting zal ontwikkelen en welke investeringen hiervoor nodig zijn.

Woningbouwopgave

Wij begrijpen uw zorgen over de genoemde vertragingen en de impact hiervan op de economie en woningbouw in Friesland. Uiteraard houden we u op de hoogte van de ontwikkelingen en aanvragen met name waar een knelpunt dreigt.

Zoals in het investeringsplan beschreven, werken wij met een gebiedsgerichte aanpak en hanteren wij een prioriteringsmethodiek voor onze netuitbreidingen om knelpunten zo goed mogelijk op te lossen binnen de beschikbare middelen en maakbaarheid. Naast fysieke uitbreidingen zetten we sterk in op flexibilisering van het netgebruik om onze klanten zo snel mogelijk van een passende oplossing te kunnen voorzien.

Samenwerking met provincies en gemeenten is hierbij essentieel. Liander deelt het belang voor een continue structurele samenwerking, zoals in de Friese Energietafel en het Wenjenoerlis. Het samen met provincies en gemeenten en andere belangrijke stakeholders verkennen en ontwerpen van het energiesysteem in relatie tot de ruimtelijke ordening is hiervan een belangrijk onderdeel. Dit doen we onder andere door lokaal programmeren en de uitwerking van het Actieplan Netcongestie.

Netbewust bouwen

We delen uw standpunt dat netbewust bouwen van groot belang is. Als netbeheerder zijn we van mening dat netbewust bouwen de standaard moet worden, zodat de impact van (nieuwe) woningen op het energiesysteem geminimaliseerd wordt. Wij blijven daarom met de bouwsector in gesprek hierover. Uiteraard doen we dat ook graag samen met u.

Proces aanleg Wadkabels naar de Friese Waddeneilanden

De aanleg van nieuwe wadkabels ten behoeve van de Waddeneilanden heeft onze volle aandacht. De unieke waarden van het Waddengebied vinden wij eveneens van groot belang. Processen als deze vragen om goede afstemming, samenwerking en zorgvuldige afweging van de wijze van uitvoering. Daarom hebben we het proces tijdig opgestart zodat er voldoende tijd is ingeruimd om het proces en de participatie vorm te geven. Inmiddels werken we samen met u aan een opzet om tot een gedegen proces te komen, rekening houdend met de heersende zorgen over de natuurwaarden. We zien er naar uit om ook in het Omgevingsberaad Wadden het gesprek hierover te voeren.

5 januari 2026

Liander N.V.

Bezoekadres:
Utrechtseweg 68,
6812AH Arnhem

Postadres:
Postbus 50,
6920 AB Duiven

info@liander.com
www.liander.com

Uitgave Liander N.V.

